

Correspondentie die het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit na 20 december 2019 gehad heeft met de Stichting Urgenda en aan haar gelieerde personen

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@urgenda.nl>
Sent: Tue, 18 Feb 2020 13:14:00 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@urgenda.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@urgenda.nl>
Subject: RE: bespreken samenwerkingsmogelijkheden 54 maatregelen

Beste 5.1.2.e en 5.1.2.e

Half drie is prima! Ik heb ook enkele van mijn collega's gevraagd aanwezig te zijn 5.1.2.e veel inhoudelijke kennis bij elkaar hebben. A.s. donderdag om half drie zijn jullie van harte welkom op de 5.1.2.e 73, we hebben als overlegruimte de Wieden/Weerribben. Tot donderdag,

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage

Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage

.....
T 5.1.2.e
M 5.1.2.e
5.1.2.e @minInv.nl
.....

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@urgenda.nl>
Verzonden: dinsdag 18 februari 2020 11:33
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@urgenda.nl>
Onderwerp: RE: bespreken samenwerkingsmogelijkheden 54 maatregelen

Hoi 5.1.2.e

We zitten om half 1 met len W, dus ik zou zeggen dat we na 2 uur jullie kant op kunnen komen , vanaf half 3 is dan misschien reëel?

We beginnen half 10 bij BZK op de Turfmarkt, ik weet eigenlijk nog niet waar lenW ons verwacht, maar ik vermoed dat jullie op de Bezuidenhoutseweg willen afspreken?

Vriendelijke groet

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Tel: 5.1.2.e
www.urgenda.nl

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>
Verzonden: dinsdag 18 februari 2020 11:27
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@urgenda.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@urgenda.nl>
Onderwerp: RE: bespreken samenwerkingsmogelijkheden 54 maatregelen

Beste 5.1.2.e en 5.1.2.e

Ik hoor graag welk tijdstip past, ik neem aan dat I&W inmiddels uitsluitsel heeft gegeven over hun tijdstip voor het gesprek?

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

programmamanager Klimaatopgave Landbouw, Natuur en Voedsel

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage

Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage
.....

T 5.1.2.e

M 5.1.2.e

5.1.2.e

@minInv.nl

.....
Van: 5.1.2.e

Verzonden: woensdag 12 februari 2020 09:05

Aan: '5.1.2.e' <5.1.2.e> @urgenda.nl>

CC: 5.1.2.e <5.1.2.e> @urgenda.nl>

Onderwerp: RE: bespreken samenwerkingsmogelijkheden 54 maatregelen

Beste 5.1.2.e en 5.1.2.e

Dank voor de reactie en wat mij betreft is 20 februari prima. Ik zal meteen even nagaan of minister Schouten binnenkort nog ergens een moment beschikbaar heeft. Daar kom ik zo snel mogelijk op terug.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

programmamanager Klimaatopgave Landbouw, Natuur en Voedsel

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage

Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage
.....

T 5.1.2.e

M 5.1.2.e

5.1.2.e

@minInv.nl

.....
Van: 5.1.2.e <5.1.2.e> @urgenda.nl>

Verzonden: woensdag 12 februari 2020 00:21

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e> @minInv.nl>

CC: 5.1.2.e <5.1.2.e> @minezk.nl>; 5.1.2.e

<5.1.2.e> @urgenda.nl>

Onderwerp: RE: bespreken samenwerkingsmogelijkheden 54 maatregelen

Beste 5.1.2.e

Dank voor je uitnodiging. Ik kom graag samen met mijn collega 5.1.2.e Op 20 februari heb ik ook een afspraak met BZK tot half 12 en zou ik ook lenW 's middags spreken, dus als dat op diezelfde middag zou kunnen, is dat heel fijn (tijd lenW hoor ik nog).

Als dat niet schikt, moeten we even naar een ander moment kijken. Afgelopen vrijdag zou Minister Schouten ook aanwezig zijn, wat helaas niet lukte vanwege een uitgelopen boerenontbijt. Heeft zij ook nog ergens een half uur om elkaar toch even te spreken?

Vriendelijke groet

5.1.2.e

5.1.2.e

Directeur Stichting Urgenda

5.1.2.e

5.1.2.e

Tel: 5.1.2.e

www.urgenda.nl

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>

Verzonden: dinsdag 11 februari 2020 14:43

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@urgenda.nl>

CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@minezk.nl>

Onderwerp: bespreken samenwerkingsmogelijkheden 54 maatregelen

Geachte 5.1.2.e

Naar aanleiding van de afspraak afgelopen vrijdag in het gesprek van u met o.a. minister Wiebes wil ik een gesprek inplannen over de landbouwmaatregelen. Daarvoor zou ik graag vernemen welke momenten schikken.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Be Zuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage

Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage
.....

T 5.1.2.e

M 5.1.2.e

5.1.2.e @minInv.nl
.....

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you

are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@urgenda.nl>
Sent: Wed, 19 Feb 2020 23:03:49 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minlnv.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minezk.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@urgenda.nl>
Subject: FW: LNV morgen
Attachments: Reactie Bossenstrategie.pdf, TWEE VOOR DE PRIJS VAN ÉÉN.pdf, Doe-het-zelf Pakket overheid.docx, Urgenda aan de slag FINAL.docx, 54puntenplan een opstap naar kringlooplandbouw-def.pdf, LNV landbouw top 10_final.pdf, Boekje40 punten-EXTRA-lage resolutie.pdf

Beste 5.1.2.e

Hierbij wat stukken voor morgen, zodat je er mogelijk alvast een blik op kunt werpen. Wil je dit ook doorzetten naar je collega's?

Vriendelijke groet, mede namens 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e Stichting Urgenda

5.1.2.e

5.1.2.e

Tel: 5.1.2.e

www.urgenda.nl

Amsterdam, 19 februari 2020

Betreft: Reactie van Urgenda op de eerste aanzet Bossenstrategie,

Geachte mevrouw Schouten,

Graag reageren wij op de eerste aanzet Bossenstrategie. Voor het grootste deel kunnen wij de strategie toejuichen: meer bos, meer bomen, een duidelijke cascadering van gebruik van biomassa waarbij energieproductie onderaan de lijst bungelt.

Ook zijn wij blij dat u constateert dat klimaat- en biodiversiteitsdoelen leidend zijn. Echter missen wij een paar beleidsveranderingen die erg belangrijk zijn voor het klimaat en op brede maatschappelijke steun kunnen rekenen.

Kapvlaktes en bosbodem

De maximale kapvlakte voor houtoogst en bosverjonging wordt naar beneden bijgesteld van 2 naar maximaal een half hectare. Dat is een mooie stap, maar onvoldoende. Een halve hectare per keer voor houtoogst blijft in onze ogen – en in die van 63 natuurorganisaties – niet de beste houtoogstmethode als biodiversiteit en klimaat leidend zijn. Sterker nog, je kan je afvragen of bij ongewijzigd beleid van de grootste Nederlandse bosbeheerder - Staatsbosbeheer - om jaarlijks 1% van het multifunctionele bos te kappen (ruim 500 ha op jaarbasis) bij meerdere kleinere kapvlaktes de fauna in het bos niet nóg meer verstoord wordt.

Vanuit gesprekken met terreinbeheerders begrijpen wij dat hun wens om een halve hectare of meer per keer te kappen, voornamelijk een economische is: het is makkelijker en scheelt daarom tijd en geld. In een klimaat- en biodiversiteitscrisis zou zo'n economische reden niet leidend mogen zijn. Wij vragen u nogmaals, namens 63 organisaties, om kapvlaktes te voorkomen als houtoogstmethode, en de bosbodem beter te beschermen.

Stichting Urgenda

De Juliana
Nicolaes Maesstraat 2-224
1506 LB Zaandam

info@urgenda.nl
www.urgenda.nl
T 020 33 00 566

 [@urgenda](https://twitter.com/urgenda)
KvK 24429002
Triodosbank NL69 TRIO 0784 9175 58

Door een natuurvolgend bosbeheer blijven veel meer bomen van 10-50 jaar oud overeind staan, die bij kapvlaktes verdwijnen. Deze bomen zijn veelal te klein om zaaghout van te maken en de koolstof wordt dus niet langdurig vastgelegd. Deze bomen zitten juist op de maximum van hun groei en leggen per jaar veel meer CO₂ vast dan de jonge nieuwe aanplant waarmee ze worden vervangen.

Pas op de plaats vanwege stikstof

Ten tweede heeft Urgenda gevraagd aan de minister per aparte brief op 17 september 2019, om zolang de stikstofuitstoot nog geen dalende lijn laat zien, pas op de plaats te maken met het kappen van bos om andere natuur te creëren. Zolang de depositie in de natuur zo groot is dat heidegebieden het moeilijk hebben, is het weinig zinvol om nieuwe heidegebieden te maken, totdat de stikstofdepositie in dat gebied daalt.

Een jaar of twee niet kappen voor bosverjonging is prima mogelijk want geen enkel bos in Nederland is heel oud en dit draagt bij aan het halen van het Urgenda vonnis: wanneer bijvoorbeeld Staatsbosbeheer in 2020 niet de geplande jaarlijkse 1% verjonging van het multifunctioneel bos uitvoert, komt dan neer op een besparing van 0,3 Mtonⁱ in 2020. Het uitstellen (of afstellen) van geplande kap voor andere natuur, levert in 2020 nog meer CO₂ besparing op.

Wij wensen u veel succes bij het ontwikkelen van een bossenstrategie die voldoende rekening houdt met de biodiversiteits- en klimaatcrisis waarin wij momenteel verkeren.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Directeur Urgenda.

Stichting Urgenda

De Juliana
Nicolaes Maesstraat 2-224
1506 LB Zaandam

info@urgenda.nl
www.urgenda.nl
T 020 33 00 566

@urgenda
KvK 24429002
Triodosbank NL69 TRIO 0784 9175 58

Onderstaande partijen pleitten in mei 2019 met Urgenda voor een natuurvolgend bosbeheer.

Adviesgroep Ecologisch Toch, Art Commitment International Foundation, Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's Gravenhage en omstreken (AVN), Behoud Bomen Arnhem, Bomen & Mensen, Bomenbescherming Amsterdam, Bomenbond Rijnland, Bomen Brigade Boxtel, Bomenridders Groningen, Bomenridders Leeuwarden, Bomenridders Rotterdam, Bomenstichting, Bomenstichting Achterhoek, Bomenstichting Den Haag, Boom & Bosch, Club of Rome Nederland, Comité Matiging Kapbeleid Slangenborg Doetinchem, Copijn Bruine Beuk boomverzorging, De Rechtmakers, Deventer Bomenstichting, Dorpsraad Griendtsveen, Earth Charter Nederland, Fete de la Nature, Geen biomassa centrale Diemen, Green Cross Nederland, Grenzeloos Groen, Groasis, Groen! Natuurlijk, Het bos de klos, Het Groene Hart Brabant, Kerngroep Ring Utrecht, Laat mij staan, Landelijk Meldpunt Bomenkap, Natuur & Milieu, Natuur- en Milieugroep Vught (NMV), Natuurmonumenten, Netwerk Duurzaam Dorp Diemen, Partij voor de bomen Texel, Platform Duurzame en Solidaire Economie, Stand Up For Your Rights, Stichting Amsterdam Fossielvrij, Stichting Behoud Natuurlijk Helenaveen, Stichting Groen in Amersfoort, Stichting Herstel Oosterpark, Stichting Levenschbomenbos, Stichting Natuurlijk Achterhoek, Stichting Natuur van Vroeger NU, Stichting Natuurvolgend Bosbeheer, Stichting Recht op Natuur, Stichting Sparrenrijk, Stichting ter behoud van het Schoorlse- en Noord-Kennemerduingebied, Stichting wAarde, Stop bomenkap Noordhollands Duinreservaat, Transitie Boxtel, Utrecht Klimaatneutraal, Vereniging Leefmilieu, Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, Vogelbescherming, Vrienden Van Amelisweerd, Vrienden van het Beusebos, Werkgroep Bosrijk, Werkgroep Licht op Groen Oude IJsselstreek, Werkgroep Voetafdruk Nederland, Ware Winst Brabant en Wereld Natuur Fonds.

^{i j} Een hectare multifunctioneel bos bevat 206 ton C/ha = 742 ton CO₂. <https://edepot.wur.nl/468244>

Van een boom is 40% zaaghout dat mogelijk duurzaam wordt vastgelegd (bron SBB). Per hectare bos is dat volgens Schelhaas, Van Wijk en Nabuurs (2002) slechts 5%. Hier gaan we ruim uit van 30% duurzaam vastgelegd, 70% wordt biomassa, blijft in bos, wordt kortdurend vastgelegd in bijvoorbeeld papier of pellets. SBB heeft in beleid om jaarlijks 1% van de 52.000 ha multifunctioneel bos te verjongen – 520 hectare per jaar * 742 ton * 70% = 0,27 Mton.

¹ In 2019 lagen er plannen voor kap van 1231 ha bos voor omvorming naar andere natuur of andere redenen. Bij niet kappen blijft zo 0,6 Mton CO₂ langdurig vastgelegd in het bos.

40 PUNTENPLAN
NAAR 25% CO₂-REDUCTIE IN 2020

TWEE VOOR DE PRIJS VAN ÉÉN: STIKSTOF + CO₂ REDUCTIE

Ruim 800 organisaties bieden het Kabinet de helpende hand bij het reduceren van de CO₂ uitstoot: met 54 maatregelen kan het Kabinet nog in 2020 25% CO₂ reduceren ten opzichte van 1990. De maatregelen zijn samen goed voor 17 Mton reductie in 2020: www.urgenda.nl/40puntenplan

Veel van de CO₂-reductiemaatregelen in dit pakket, zorgen ook voor een verlaging van de uitstoot van stikstof en helpen bij het behalen van een ander rechterlijk vonnis. Vorig voorjaar deed de Raad van State de uitspraak, aangezwengeld door Mobilisation for the Environment, dat het Nederlandse stikstofbeleid in strijd is met de Europese natuurwetgeving.

Te lang werden nieuwe wegen gebouwd en mochten stallen uitbreiden, zonder de stikstofuitstoot te compenseren en zonder dat duidelijk in kaart werd gebracht wat de impact op de natuur was. Het effect is grootⁱⁱⁱ, sommige soorten zijn verdwenen en het achteraf herstellen van de natuur is duur.

Om de natuur een kans te geven te herstellen, zal de stikstofuitstoot in Nederland in 10 jaar tijd minimaal gehalveerd moeten worden, aldus Mobilisation for the Environment.

Kolencentrales dicht of 54 maatregelen

De overheid kan kiezen voor het sluiten van de drie grote kolencentrales: dat zorgt direct voor een daling in de CO₂ uitstoot van 10-13 Mton CO₂ én voor een daling in de NO_x uitstoot met 1%ⁱⁱⁱ. Dit kan bijna kostenneutraal doordat miljarden aan subsidie voor bijstook van biomassa worden bespaard^{iv}.

Of het kabinet kiest voor 54 kleinere maatregelen voor gemiddeld 100-150 euro/vermeden ton CO₂. Vierentwintig maatregelen uit het 54puntenpakket zorgen bij voortvarend beleid in 2020 voor een daling in de ammoniakemissie van de landbouw met 6%, een daling in de NO_x emissie van verkeer met 5% en een daling in de totale NO_x emissie van 2%. Of het kabinet doet beiden, en werkt zo voortvarend aan de 2030 doelen, en krijgt er biodiversiteit, schone lucht en kringlooplandbouw voor terug.

6% daling NH₃-emissies uit de landbouw

Vijf maatregelen zorgen voor een stikstofreductie in de landbouw: 2, 22, 35, 45 en 53. De daling in ammoniakemissies komt voor 1/3 door een daling van 20% in het gebruik van kunstmest, het vaker telen van vlinderbloemigen en een strengere controle van de mestregistratie van boeren (maatregel 35: bermen). De overige 2/3 komt door een krimp van de veestapel (alle diersoorten) en een ommezwaai naar een extensievere melkveehouderij met meer weidegang. Dit zijn geen goedkope maatregelen, maar ze zijn noodzakelijk in de transitie naar een kringlooplandbouw en hebben diverse voordelen: een gezondere bodem, meer biodiversiteit, een gezondere leefomgeving op een aantrekkelijker platteland en een duurzamere landbouw. Op de lange duur besparen deze maatregelen veel kosten, zoals onlangs werd berekend door Ecorys i.s.m. Ethical Growth Strategies^v.

5% daling NOx-emissies uit het verkeer

Deze daling van 5% komt tot stand door het uitvoeren van maatregel 3 en maatregel 25. Door de beoogde snelheidsbeperking in één keer goed door te voeren – 24 uur per dag op alle snelwegen naar 100 km/uur en op alle rijkswegen naar 80 km/uur – wordt een grote slag geslagen in het uitvoeren van beide rechterlijke vonnissen. Ook leidt langzamer rijden tot minder files (maatschappelijke kosten voor de transportsector worden berekend op € 1,4 miljard in 2019), minder verkeersdoden en gezondere lucht. De kosten: slechts €90.000. Bij een gedegen invoering van trajectcontrole levert de maatregel mogelijk nog geld op.

De andere maatregel die een groot effect heeft op de NOx-uitstoot is Anders Reizen (maatregel 25): stimuleringsregelingen door en voor werkgevers om hun werknemers uit de auto en op de fiets te krijgen. Goed voor de gezondheid, goed voor de luchtkwaliteit.

Op de langere termijn helpen ook de maatregelen 6 (semiautonome voertuigen vervangen bestelbusjes) en maatregel 31 (stadsheffing op vervuilende voertuigen)

2% NOx reductie door energiebesparing en duurzame opwek

17 maatregelen reduceren de NOx uitstoot door het vermijden van gebruik van fossiele brandstoffen: dat zijn alle maatregelen die zorgen voor een elektriciteitsbesparing in de industrie of huishoudens (4, 5, 13, 24, 41, 42, 43, 46, 50, 52) of voor meer duurzame opwek van energie door meer zonnepanelen (9, 16, 17, 18, 20, 23, 53). Gezamenlijk zorgen deze maatregelen voor 6,2 Mton CO₂-reductie en een 2% reductie in de totale NOx emissie.

Meer mogelijk

Daarnaast zijn er vele energiebesparende maatregelen nodig die niet onder het 40puntenplan vallen, zoals rekeningrijden, minder vliegen en verbeteringen in de scheepvaart.

Tijdig rekenen om problemen te voorkomen

De genoemde reducties in stikstofemissies zijn inschattingen waarbij we gebruik hebben gemaakt van informatie uit gesprekken met TNO en CLM. Beide instituten benadrukken het belang van tijdige en voldoende gedetailleerde doorrekening van maatregelen en van langjarige monitoring van effecten ten behoeve van bijsturing. De laatste jaren is er een toenemende tendens om pas te vragen om doorrekening van maatregelen op een moment dat daar in een politiek proces ‘onder stoom en kokend water’ deals over gesloten moeten worden.

Het eerder verkennen van handelingsperspectief en tijdig laten doorrekenen van mogelijke maatregelen leidt tot een beter geïnformeerd maatschappelijk en politiek debat en betere – en beter te verantwoorden en breder geaccepteerde – besluitvorming. Dit is van groot belang, zeker voor belangrijke zaken zoals milieu, klimaat, biodiversiteit en volksgezondheid.

ⁱ https://vakbladnbl.nl/wp-content/uploads/VNBL_juni2017_koolmezen.pdf

ⁱⁱ <https://www.boerderij.nl/Home/Blogs/2020/2/Stikstofreductie-echt-nodig-om-natuur-te-herstellen-538085E/>

ⁱⁱⁱ <https://www.natuurenmilieu.nl/wp-content/uploads/2019/05/Onderzoek-naar-de-effecten-van-sluiting-van-kolencentrales-CE-Delft-mei-2019.pdf>

^{iv} 54 puntenplan, p 8/9.

^v <https://storage.googleapis.com/planet4-netherlands-stateless/2020/01/79743ce6-betaalbaar-beter-boeren.pdf>

40 PUNTENPLAN
NAAR 25% CO₂-REDUCTIE IN 2020

ZELF AAN DE SLAG

Het grootste besparingspotentieel ligt bij industrie en huishoudens, maar ook de overheid - van Den Haag tot gemeenten tot waterschappen – kunnen zelf veel energie besparen. Dat levert CO₂-reductie op, maar wat mogelijk nog belangrijker is is dat het kabinet een voorbeeldfunctie heeft. Als je als kabinet wél wat vraagt aan je burgers en bedrijven, maar niet zelf aan de slag gaat, kan de burger met de hakken in het zand gaan. De overheid zal het voortouw moeten nemen. Bijkomend voordeel is dat ze de kans hebben om jonge innoverende starters op weg kan helpen en op de kaart kan zetten.

Hieronder volgt een lijst van negentien maatregelen waar alle ministeries zelf mee aan de slag kunnen, en die hopelijk vanuit Den Haag door worden gezet tot in de uithoeken van de provincies. Het mooie is dat alle maatregelen op den duur worden terugverdiend.

5. Verlichting uitzetten na werktijd - 0,2	Van 11 tot 6 standaard alle lichten uit.
8. Koppel aanbestedingen aan besparingsplicht – 0,3	Extra handhavers kunnen nagaan welke leveranciers aan de energiebesparingsplicht voldoen. Zo niet, een waarschuwing tot uitsluiting van opdrachten vanuit overheden.
10. Groene daken – 0,1	Gecombineerd met maatregel 20, levert dit 6% extra rendement op van de zonnepanelen. Bij nieuwe panden kan de airco wegblijven.
11. Een dag per week zonder vlees - 0,5	Plantaardig wordt het nieuwe normaal, de vleeseter geeft zijn wensen door. Enkele gemeenten doen dit al. Dit kan ook voorwaarde worden voor subsidies voor evenementen/congressen/staatsdiners etc.
13. Actieplan elektromotoren – 2	Hoe zuinig zijn de motoren bij de waterschappen?
20. Zonnepanelen op overheidsgebouwen - 0,1	Kan snel. Liefst in combinatie met groen voor verkoeling, beter rendement en biodiversiteit. En past het niet, kijk dan eens naar Q-roof (nr 40)
24. Ledverlichting bij bedrijven (en kassen) – 0,8	Zijn alle overheidsgebouwen al voorzien van ledlampen?
25. Anders reizen – 0,7	Wordt OV, samen reizen, fietsen en thuiswerken voldoende gestimuleerd? Zijn er voldoende laadpalen voor auto's in de parkeergarages?
26. Inregelen warmte-installaties bedrijven – 0,5	Een check bij alle overheidskantoren is zinvol en bespaart energie.
27. Banden op spanning – 0,2	Een slimme bandenpomp bij alle grote overheidsinstanties, leger, Rijkswaterstaat, brandweerkazerne etc
34. Actieplan van enkel naar HR++ glas - 0,2	Is dit al feit in overheidsgebouwen?
39. 'Het kan wel' campagne – 0,1	Een bespaarpakket voor ambtenaren met douchekop en radiatorfolie? Zijn de verwarmingen op de ministeries al voorzien van radiatorfolie en ventilatorsetjes? Een speciaal ministerieel E-team kan helpen!
40. Innovaties met potentie – 0,1	Q-roof is een mooie oplossing voor warmteopwekking onder het dak van monumentale en andere mooie panden waar je liever geen zonnepanelen op legt. .

42. Gratis doorvoerstekkers – 0,3	Doorvoerstekkers op monitors, computerschermen, snoep- en koffieautomaten op uit, besparen 's nachts en in het weekend veel energie.
43. Actieplan koelkasten – 0,4	In veel kantines en kantoren staan nog oude koelkasten. Ouder dan 10 jaar? Dan is inwisselen voor een A+++ model zuiniger.
44. Beter controle F-gassen - 0,1	Liever een airco, dan een boom of een groen dak in een overheidskantoor? Kijk dan eens naar de ICEKUBE: gebruikt water als koelmiddel en is energiezuinig.
46. Deuren dicht – 0,3	Werken alle luchtsluizen naar behoren, of valt hier nog te bezuinigen?
48. Innovaties in de transportsector – 0,2	Kies bij de aanschaf van leasewagens voor banden met Ride-on. Hetzelfde geldt voor politie, brandweer, rijkswaterstaat en andere wagens.
49. Groen en gezond wonen – 0,1	Doen alle ministeries, gemeenten, provincies mee met de boomfeestdag en onttegeldagen?
50. Ruim je data op – 0,5	Hier valt een grote slag te maken: groen hosten van websites, ecosia voor ambtenaren, de ICT verantwoordelijk maken voor regelmatige data-opruimdagen, de servers al op eco-stand?
52. Spanningsoptimalisatie – 0,5	Overal waar de netspanning gemiddeld hoger is dan 227 Volt, is spanningsoptimalisatie zinvol. Voor kantoren, maar ook zeker voor sluizen, waterzuiveringbedrijven etc.

40 PUNTENPLAN
NAAR 25% CO₂-REDUCTIE IN 2020

URGENDA AAN DE SLAG – 0,7 Mton

Urgenda heeft een breed netwerk, en kan met bepaalde maatregelen ook zorgdragen voor de uitvoering. Wij zien een rol voor onszelf weggelegd voor:

- De slimme bandenpomp
- De VergroenVersneller
- Doorvoerstekkers voor huishoudens
- Campagne CV optimalisatie
- Energie besparen zorginstellingen

Maatregel 25 - de slimme bandenpomp – 0,2 Mton

Recent onderzoek van CE Delft laat zien dat de meeste bandenpompen bij tankstations averechts werken: veel klanten rijden weg met een lagere bandenspanning dan voor het pompen. Dit komt de benzinestations wel goed uit: zachtere banden betekent een hoger brandstofverbruik en is beter voor hun portemonnee. Van de tankstations valt verbetering dus niet te verwachten. De slimme bandenpomp kan dus beter worden neergezet op slimme plekken: bij de supermarkt bijvoorbeeld.

Urgenda helpt graag mee. Voor een bedrag van 7,5 miljoen euro zetten wij nog voor einde 2020 1000 slimme bandenpompen neer bij supermarkten en andere slimme locaties, en worden deze 5 jaar lang onderhouden: 1,5 Mton in 5 jaar voor 7,5 mln komt neer op 5 euro per vermeden ton CO₂.

In combinatie met een goede voorlichtingscampagne die al in maart start, waarin de autorijder wordt gewezen op de winst voor zijn portemonnee en de locatie van de reeds bestaande slimme bandenpompen, hopen wij in 2020 toch de 0,1 Mton te halen.

Maatregel 35 en 49 – 0,1 Mton – de VergroenVersneller

Maatregel 35 pleit voor een grote toename van het areaal bos in Nederland, en maatregel 49 pleit voor een hele meer natuur in onze achtertuin. Het kabinet ondersteunt de Nationale Boomfeestdag, en ziet het belang van meer bos en bomen vanwege biodiversiteit, schone lucht en klimaatadaptatie en mitigatie. Het kabinet zet zelf in op ruim 37.000 hectare meer bos en bomen in 2030. Urgenda stelt voor om met alle partners achter de verschillende maatregelen te werken aan een versnelling van dit doel: 1 miljoen bomen en een kwart extra Veluwe in de achtertuin in 2020.

- Wij ondersteunen de recordpoging van de Boomfeestdag op 18 maart
- Samen met Tuinbranche Nederland, Stadswerk, VHG, GDO, IVN en Bureau van Veen tuigen wij een landelijke onttegeltcampagne op die in vijf jaar tot een extra Veluwe aan groen moet leiden. Deze campagne wordt ondersteund door een multimediale campagne over nut en noodzaak voor meer groen en verhoogt daarmee het animo onder burgers, bedrijven en gemeenten om mee te doen.
- In november verbreken wij samen met alle 800 organisaties achter het 54puntenplan het Boomfeestdag record én herhalen wij de onttegeltactie. Wij planten gezamenlijk 1 miljoen bomen, en zoeken daarbij aansluiting bij boeren, bedrijven, gemeenten en burgers.

De totale kosten: 2,5 miljoen euro.

Maatregel 42 –Doorvoerstekkers voor huishoudens 0,2 Mton

Maatregel 42 pleit voor 2 gratis doorvoerstekkers, ook bekend als stand-by killers, voor huishoudens. Deze stekkers met aan/uit knop en lichtje waarschuwen de burger dat er nog een apparaat aan staat en stroom trekt. Twee van deze stekkers op de grootste sluipverbruikers van het huis, zoals de computer en tv kan 0,3 Mton per jaar schelen. Een doorvoerstekker koop je al voor €1,57 per stuk.

Het sluipverbruik van energie in huishoudens is zo'n 450 kWh/jaar, aldus Milieucentraal. Dat komt neer op zo'n 100 euro per jaar en 1,5 Mton aan CO₂ uitstoot. Driekwart van dit sluipverbruik is makkelijk te voorkomen met goede voorlichting en simpele doorvoerstekkers: een stekker met een aan/uit schakelaar.

De beste manier om mensen aan het werk te zetten, is door ze volledig te ontzorgen. Vier supermarktketens hebben aangeboden om als distributiekanaal voor doorvoerstekkers te fungeren. Ook willen zij helpen met voorlichting naar hun klanten. De supermarktketens hebben een landelijke dekking, en zijn daarbij een ideaal en duurzaam distributiekanaal: de klant komt daar immers toch al.

Urgenda pakt graag deze maatregel op met supermarkten. Kosten 25 miljoen euro en opbrengst in 2020 is 0,2 Mton.

Uitbreiding bespaarpakket:

Urgenda breidt bovenstaande maatregel graag uit met extra bespaargadgets en informatie voor extra veel draagvlak onder de bevolking. Vijf ledlampen, een tochtstrip, radiatorfolie en een besparende douchekop voor 500.000 huishoudens kost €40 miljoen en leidt tot een additionele 0,5 Mton.

Maatregel 29 – CV-optimalisatie huishoudens - 0,4 Mton

Veel cv- en zeker HR-ketels van particulieren kunnen beter op een lagere temperatuur worden ingesteld: van 80/90 graden naar 70 of soms wel naar 60. Een HR-ketel gaat dan (beter) condenseren en dan wordt het rendement hoger. Dit bespaart veel gas en geld, en je hoeft niet in te leveren op comfort. Ook zijn veel cv-ketels niet goed waterzijdig ingeregeld en draaien daardoor niet efficiënt.

Nog dit stookseizoen kan een landelijke bewustwordingsdag worden georganiseerd over het lager instellen van de cv-ketel. De technische besparingspotentie in de hele woningvoorraad ligt ergens rond de 30 tot 35 Petajoule. Voor het komende jaar zou een besparing van 0,4 Mton te halen zijn als 1/3 van de mensen met een cv-ketel deze lager zet of beter zou laten inregelen.

Urgenda pakt deze landelijke bewustwordingsdag: 'How low can you go? Graag op met partners zoals Warm in de Wijk. Kosten: €500.000. Extra budget voor vouchers voor een installateur kan extra besparing opleveren.

Maatregel 4 – Energie besparen in zorginstellingen 0,2 Mton

De Energiestrijd zorghuizen wordt al sinds 2012 regelmatig door Urgenda en partners georganiseerd en laat zien dat in 1 stookseizoen 10 tot 15% energie bespaard kan worden in zorghuizen. Urgenda kan dat landelijk uitrollen (kosten zijn 3000 euro per zorginstelling, voor het gedragsprogramma en de technische ondersteuning en alle organisatie). Een andere optie is om alleen het technische deel te organiseren, waarbij een schouw wordt gedaan en de zorginstelling een verslag krijgt met al het laaghangende fruit, dat veelal ter plekke meteen wordt geïmplementeerd. Vouchers van 1000 euro voor kleine tot middelgrote instellingen en 2000 euro voor grotere instellingen, zouden het aantrekkelijk kunnen maken om zo'n expert langs te laten komen. Urgenda wil dat ook wel organiseren kostendekkend.

LNv – top 10

Mooi dat er al 520 miljoen wordt uitgetrokken om boeren te helpen omschakelen, stoppen of stikstofuitstoot te verminderen. Hieronder een top 10 aan maatregelen die zorgen voor een versnelling van uitstootreductie van stikstof en CO₂ in 2020:

1. Een langetermijnbeleid is een allereerste vereiste om:
 - a. Juridische haalbaarheid van maatregelen te toetsen. MOB vraagt om 50% daling stikstofemissie in 2030. Het klimaatvonnis vraagt om 25% CO₂ reductie in 2020 – helpen alle voorgestelde maatregelen hierbij?
 - b. Onrust bij boeren weg te nemen: de landbouw wordt er mooier op, en het aantal boeren kan groeien. Het beroep wordt weer vrijer binnen bepaalde kaders, namelijk de natuur.
 - c. Een handvat voor provincies en gemeenten

De stip op de horizon zou er zo uit kunnen zien: in 2030 is het aantal boeren met een kwart toegenomen en verdienen zij een goede boterham. De stikstof- en CO₂ emissie van de landbouw is meer dan gehalveerd, het areaal blijvend kruidenrijk grasland verdubbeld en alle melkveehouderijen zijn grondgebonden. De agrochemie is gedecimeerd en het aantal voedselkilometers gehalveerd. Het aantal consumenten dat direct bij de boer koopt, is verdubbeld, alle dieren leven minimaal onder het 1 Beter Levenster keurmerk en het biologisch areaal is toegenomen tot 40% van totale landbouwareaal. Er is geen competitie meer om voedsel tussen dier en mens, in de winkelprijs wordt milieu impact verrekend en bijdrage aan natuurbeheer beloond. Het bodemleven floreert en het aantal vogels en insecten vertoont een stijgende lijn.

2. Zorg dat de ingezette 350 miljoen maximaal rendeert:
 - a. Een directe stop op sectoren die nu groeien (maatregel 53 – schapen, geiten, kalveren) en die niet zijn begrensd (konijnen, kalkoenen etc).
 - b. Benader boeren actief voor de stoppers- of omschakelingsregeling, en niet alleen via vrijwillige aanmelding. 60% van de boeren ouder dan 50 heeft geen opvolger. Help ze vervroegd stoppen als ze dat willen en/of maak het land beschikbaar voor boeren die het roer volledig om willen gooien. Hoe groter en intensiever het bedrijf, hoe groter de winst als deze stopt. Roep de hulp in van gemeenten, provincies en NGO's.
 - c. Geen enkele nieuwbouw of verbouw tenzij dit direct samengaat met extensivering, beter dierenwelzijn en flinke reductie emissies.
 - d. Veel aandacht voor melkveehouders die willen extensiveren: help boeren met omschakelen naar blijvend kruidenrijk grasland, hoger waterpeil, lagere melkgift en reductie krachtvoer.
 - e. Veehouders die in gesprek zijn over een stoppersregeling, stoppen direct met fokken/aankopen van dieren – de stal moet zsm leeg. Dat scheelt dierenleed en mest.
 - f. Ontmoedig schaalvergroting door bedrijfsovernames door dier- of fosfaatrechten af te romen en door staldering.
3. Zorg dat de 172 miljoen euro voor innovatie en brongerichte verduurzaming maximaal rendeert:
 - a. Géén geld naar stalaanpassingen zonder dat er een langetermijnvisie wordt geformuleerd waaruit blijkt dat deze over 10 jaar ook nog een goed idee zijn. Wél

nieuwe Kipsterstallen, géén kunstmestvervangers uit mest, géén luchtwassers en géén emissiearme stalvloeren (dieren horen überhaupt niet boven hun eigen mest te leven).

- b. Geef dit geld liever aan Herenboeren, voedselbossen, biomeilers en andere innovatieve ideeën die passen in de kringlooplandbouw.
4. Een rem op de input van eiwit: wat er niet in gaat, komt er ook niet uit.
 - a. Weide-uren verhogen naar minimaal 1500 uur. Een dubbele weidepremie voor méér dan 2.500 uur weidegang per kalenderjaar (biologisch gehouden koeien weiden gemiddeld meer dan 3.000 uur en verdienen ook een beloning).
 - b. Alle boeren - van akkerbouw tot fruitteelt tot melkvee – verminderen kunstmestgift met 15%. Winst: 0,3 Mton CO2 besparing. Wie meer dan 30% reduceert krijgt een beloning, wie niet reduceert een waarschuwing en moet in 2021 extra reduceren anders boete.
 - c. Geef tijdelijk toeslag voor de teelt van vlinderbloemigen (erwten, bonen, lupinen etc): dit past in de eiwittransitie, is goed voor biodiversiteit en vermindert vraag naar (kunst)mest voor de volgende gewassen. Uiteindelijk moet de markt voor vleesvervangers gaan vragen om vlinderbloemigen, in de tussentijd is maakt een toeslag van €750/hectare het aantrekkelijk om te kiezen voor vlinderbloemigen in plaats van graan. Voor een toeslag van €1700 komt de vlinderbloemige in de plaats van aardappels en is de winst dubbelgroot.
 - d. Kondig een verbod aan op het gebruik van krachtvoer op basis van geïmporteerde soja. Stimuleer/verplicht een 10% daling in krachtvoergebruik.
5. Prioriteer handhaving van mest, milieu en dierenwelzijnswetgeving: 2 jaar geleden was er nog 25% van de mest kwijt en twee miljoen varkens. Kijk daarbij ook goed naar bermen – gemeenten nemen beheer terug van boeren en gaan massaal bermen beplanten (maatregel 35).
6. Het plan om coaches in te zetten is een goed idee. Let wel op dat dit niet allemaal mensen zijn uit de geijkte poel van erfbetreders. Vul dit plan aan met de bodempilot uit maatregel 45: een netwerk van 23 bodemdeskundigen wil aan de slag met boeren om agrochemie af te bouwen. Zij zoeken naar financiële ruimte voor de boer om te experimenteren en vrijstelling van diverse wetgeving om op een deel van het land te experimenteren. Ook Caring Farmers en -voorBoeren - kunnen met een bescheiden financiële impuls veel bereiken.
7. Neem de markt mee:
 - a. Als overheid ben je zelf een belangrijke afnemer:
 - i. Bij alle overheden wordt plantaardig de norm en vleeseters geven hun dieetwensen door. Bovendien wordt zoveel mogelijk gekozen voor korte ketens, regionaal en uit het seizoen.
 - ii. Dit wordt voorwaarde bij het vergeven van subsidies.
 - iii. Eigen terreinbeheer wordt kunstmest- en gifvrij, vlindervriendelijk en kiest bij inkoop biologisch (denk aan bloembollen, keuze voor duurzame bomentelers etc)
 - b. Zet ook druk op supermarkten en cateraars.
 - i. Zet druk op einde kiloknaller
 - ii. Supermarkten kunnen druk zetten op vleesleveranciers voor sojavrij, minder krachtvoer, minder kunstmest, meer biologisch.
 - iii. Supermarkten kunnen concreet transportkilometers verminderen: Hollandse boer eerst. Broodlijn van Hollandse granen etc.

- c. Alle proefbedrijven geven goede voorbeeld: ze halveren in 2020 hun stikstofemissie met minimaal 70%. Alle voorlichting is hierop gericht.
 - d. Geen Ceta en Mercosur, deze handelsdeals staan haaks op de kringloopgedachte.
- 8. Neem het voorstel van de TAPP-coalitie serieus: de consument moet mee gaan bewegen en de vervuiler betalen. Dit levert gezondheidswinst en een jaarlijks fonds van 600 miljoen euro voor de landbouwtransitie. De landbouwtransitie is een grote dure opgave die zichzelf dubbel en dwars terugverdient.
- 9. Beloon boeren die het nu al goed doen. Nederland loopt in de EU achter met biologisch areaal, biologische boeren worden weinig geholpen maar ondervinden allerlei belemmeringen in de regelgeving. Bijvoorbeeld: Voert een bedrijf geen mest of voedermiddelen aan, dan geen verplichte mestboekhouding of kringloopwijzers (Caring Farmers hebben vele voorbeelden). Een overgangsperiode waarbij de BTW voor 2 jaar wordt afgeschaft voor biologische producten.
- 10. Zet met boeren maximaal in op natuurherstel in 2020 en natuurinclusief boeren: heggen, hagen en akkerranden. Urgenda helpt graag mee met een grootschalig bomenplantrecord in het najaar. Huidige wetgeving staat vergroening van akkers in de weg, want hoe meer akker- of weiland hoe hoger de EU-premie. Deze en andere belemmeringen dienen weggehaald te worden.

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@urgenda.nl>
Sent: Mon, 24 Feb 2020 13:48:28 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@Natuurmonumenten.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@fmf.frl>
Subject: RE: Urgenda LNV overleg

Beste 5.1.2.e

5.1.2.e zoekt hulp bij de berekening achter maatregel 12 – versneld vernatten veenweide. Daarvoor zijn 5.1.2.e van de Friese Milieufederatie en 5.1.2.e van Natuurmonumenten de aangewezen personen. Wij denken graag verder mee over de versnelling van vernatten in natuurgebieden in 2020.

5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e
5.1.2.e @fmf.frl & www.fmf.frl
5.1.2.e

5.1.2.e
5.1.2.e 5.1.2.e | Natuurmonumenten |
5.1.2.e | 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
5.1.2.e

5.1.2.e | 5.1.2.e @urgenda.nl | 020-3300566 | urgenda.nl
5.1.2.e | 5.1.2.e 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>
Verzonden: zondag 23 februari 2020 21:19
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@urgenda.nl>
Onderwerp: Re: Urgenda LNV overleg

Dank voor het toesturen van de boekjes en de aanvullende informatie. Ik zal het doorgeleiden naar de collega's.

5.1.2.e

Op 23 feb. 2020 om 15:01 heeft 5.1.2.e | Urgenda <5.1.2.e@urgenda.nl> het volgende geschreven:

Beste 5.1.2.e

Hartelijk dank voor het organiseren van het overleg donderdag. Maandag of dinsdag komt er een doos met 54puntenplan boekjes jullie kant op via min EZK. Kan jij zorgdragen dat de door ons toegestuurde stukken bij de juiste mensen belanden? Dank je wel!

5.1.2.e vroeg naar de bron achter de zin in maatregel 45 '1 kilo N in de landbouw staat voor 8 kg CO2'. Dit komt van de website van Yara:
<https://www.yara.nl/gewasvoeding/pure-nutrient/info-01-co2-voetafdruk/levenscyclusanalyse-van-kas/>

- Productie: Wanneer in fabrieken de 'Best Beschikbare Technologie' (BBT) wordt toegepast, is de totale CO2-voetafdruk van KAS 3,6 kg CO2-equiv per kg N.
- Vervoer: KAS en andere meststoffen worden vervoerd per schip, truck of spoor. Gemiddeld in Europa: 0.1 kg CO2 per kg N
- Toediening: Stikstof, zowel uit organische als uit anorganische bronnen, is onderhevig aan natuurlijke microbiologische omzettingen in de bodem. Tijdens dit proces kan N2O vrijkomen in de atmosfeer. Bovendien komt er ook CO2 vrij door bekalken en gebruik van landbouwmachines. Gemiddelde voetafdruk voor KAS: 5.1 kg CO2-equiv per kg N

Wij hebben met 8kg CO2 dus voorzichtig gerekend. En ook al gebeurt er niks aan de productie en export kant, is het toch erg belangrijk om het gebruik van kunstmest in Nederland aan banden te leggen vanwege de hoge uitstoot bij de toediening.

Ik hoop erg snel terug te komen met de onderbouwing van de €50 miljoen voor maatregel 12, en praat graag met 5.1.2.e verder over welke rol supermarkten zouden kunnen spelen.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

<image002.png>

5.1.2.e

5.1.2.e

@urgenda.nl | [020-3300566](tel:020-3300566) | urgenda.nl

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

From: "5.1.2.e"
Sent: Thu, 16 Apr 2020 13:50:41 +0100
To: "" <5.1.2.e@urgenda.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@urgenda.nl>
Subject: RE: Pilot bodembioologie: terug naar 15% agrochemie

Beste 5.1.2.e

Dat is fijn om te horen. Ik zal nog eens goed om me heen zoeken voor de bodempilot.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage
Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage
.....

T 5.1.2.e
M 5.1.2.e
5.1.2.e @minInv.nl
.....

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@urgenda.nl>

Verzonden: donderdag 16 april 2020 13:15

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>

CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@urgenda.nl>

Onderwerp: FW: Pilot bodembioologie: terug naar 15% agrochemie

Beste 5.1.2.e

Het gesprek met minister Schouten over de klimaatzaak en het 54puntenplan, leidde met dank aan jou tot verschillende vervolg overleggen met LNV. Hieronder een korte update van deze overleggen.

Inmiddels hebben we een toezegging gekregen van €18k voor het opschalen van de bomenplantactie met de Caring Farmers en Stichting MEERGroen. Waarvoor dank.

Ook heb ik enkele goeie gesprekken gehad met 5.1.2.e en 5.1.2.e van Team Bodem over de bodempilot uit maatregel 45: een plan om met een netwerk van 20 bodemdeskundigen en 240 boeren in korte tijd de agrochemie af te bouwen en daarmee de CO2 en stikstofemissie flink terug te dringen. Team Bodem blijkt echter geen budget te hebben voor deze pilot, vandaar dat ik me vandaag ook heb gericht tot Team Stikstof. Zie de mail hieronder. Met 5.1.2.e ben ik nog wel in gesprek of de Bodempilot aanspraak kan maken op eenzelfde opstartbudget als de bomenactie.

Veel succes daar met alle stikstof en klimaatplannen. Als je ergens anders kansen ziet bij LNV voor onze bodempilot, dan hoor ik dat graag.

Mvg 5.1.2.e

5.1.2.e

Beste 5.1.2.e en 5.1.2.e

In het 54puntenplan van Urgenda – 54 maatregelen waarmee het kabinet CO2 kan verminderen – staan ook diverse maatregelen waarmee de stikstofemissie snel wordt verminderd. Maatregel 45 gaat specifiek over het afbouwen van kunstmest en krachtvoer in de landbouw. In maatregel 45 staat een voorstel opgenomen om een pilot te starten met een

netwerk van 20 bodemdeskundigen die gezamenlijk boeren adviseren hoe de bodem weer gezond te krijgen, waardoor de agrochemie in enkele jaren kan worden afgebouwd tot maximaal 15% van het oorspronkelijke niveau. Dus ook de stikstof!

Minister Schouten was erg geïnteresseerd in deze pilot, zo gaf zij aan in een gesprek met Urgenda, en dat leidde tot gesprekken met het bodemteam van LNV: 5.1.2.e (in de CC) en 5.1.2.e Ook zij zijn geïnteresseerd, maar hebben geen budget voor de pilot, vandaar dat ik me nu wend tot Team Stikstof.

Het mooie van deze pilot is dat het boeren aanspreekt, in de praktijk werkt (zie bijvoorbeeld <https://www.platformkringlooplandbouw.nl/initiatieven-en-inspiratie/huiberts-bloembollen>) en dat we snel en praktisch aan de slag kunnen om de bodem te verbeteren en het kunstmestgebruik af te bouwen.

Het idee is dat elke boer 1 aanspreekpunt krijgt, maar advies van een team bodemdeskundigen dat samenwerking onder een nieuwe onafhankelijke stichting. Hierdoor wordt advies losgekoppeld van verkoop van producten (een reden waarom veel boeren inmiddels huiverig zijn voor nieuwe erfbetreders), en krijgt een boer advies van deskundigen met meerdere disciplines: bodembioïologie, bodemfysiologie, plantkunde etc. Alle bekende Nederlandse bodemdeskundigen staan achter dit plan en deze stichting (zie bijgaand).

Een eerste enthousiaste pool van boeren zijn de Caring Farmers. Enkele boeren gaan al starten -van gangbare akkerbouwer tot Herenboeren, anderen wachten op budget. Urgenda kan de pilot coördineren. Bijgaan het verder uitgewerkte plan en de folder van de nieuwe stichting CO2L Farming. Ik licht graag, samen met de oprichters van de stichting, het plan toe.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

@urgenda.nl | 020-3300566 | urgenda.nl

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@urgenda.nl>
Sent: Mon, 20 Apr 2020 10:40:22 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minlnv.nl>
Subject: Urgenda maatregel 12 Versneld Vernatten Veenweide
Attachments: 20200415 Oplegnotitie Urgenda maatregel 12 Versneld vernatten veenweide.docx, Bijlage 1 - 20190606 Urgenda maatregel 12 Versneld Vernatten Veenweide.pdf, Bijlage 2 - 20190606 Berekening Urgenda maatregel 12 Versneld Vernatten Veenweide.pdf, Bijlage 3 - 20200304 Notitie aan LNV uitwerking maatregel 12.pdf

Beste 5.1.2.e

De Milieufederaties en Natuurmonumenten zijn weer een stap verder met maatregel 12 – versneld vernatten veenweide. Zij denken nog steeds klappen te kunnen maken met het waterpeil in 2020 in natuurgebieden. Dit kan sneller dan het spoor van agrarische gebieden waar de meeste provincies nu mee bezig zijn. In bijgaand voorstel (het Word doc) hun plan en benodigd budget om te kunnen versnellen.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e | 5.1.2.e | [@urgenda.nl](mailto:5.1.2.e@urgenda.nl) | 020-3300566 | urgenda.nl

5.1.2.e | 5.1.2.e | 5.1.2.e

Uitwerking Urgenda maatregel 12

15 april 2020 | 5.1.2.e (Natuurmonumenten), 5.1.2.e (Friese Milieu Federatie), 5.1.2.e (Urgenda)

Maatregel 12 in het kort

In het kader van de 'Urgenda-zaak' – waarin de overheid op grond van uitspraken van de rechtbank, het gerechtshof en de Hoge Raad in 2020 een structurele CO₂-reductie van 25% moet behalen – heeft Urgenda zelf een aantal kansrijke maatregelen voorgesteld. Deze maatregelen zijn verwoord in het 54puntenplan.

In maatregel 12 "Versneld Vernatten Veenweide" wordt een voorstel gedaan hoe op korte termijn (binnen 1-3 jaar) een CO₂-winst van ca. 0.2 Mton/jaar geboekt kan worden door vernattingsmaatregelen binnen de NNN.

De oorspronkelijke maatregel (d.d. 2019-06-06) richtte zich vooral op '*nog te realiseren NNN op veengrond*'. Zie bijlagen 1 en 2. De insteek is dat er in het realiseren van NNN (bestaand beleid) een versnelling aangebracht kan worden en door dit specifiek te richten op veengronden is CO₂-winst te behalen. Daarnaast is met anti-verdrogingsmaatregelen in bestaande natuurgebieden op veengrond ook CO₂-winst te realiseren.

Begin maart (d.d. 2020-03-04) heeft een gesprek tussen LNV en Urgenda plaatsgevonden, waarbij de nadruk – met het oog op de zeer korte termijn die geboden is – vooral is komen te liggen op reeds bestaande/verworven natuurgebieden. Zie bijlage 3, waarin een (nog onvolledige) lijst van gebieden is opgenomen. Het kan daarbij gaan om herinrichting en/of optimalisatie van waterpeilen in natuurgebieden – waarbij CO₂ nu scherper op het vizier staat dan voorheen. Maar het kan ook gaan om de aanpak van (recent) verworven maar tot nu toe niet of nauwelijks ingerichte NNN-gebieden.

Relatie met het klimaatakkoord (KA) en meekoppelkansen

Deze Urgenda maatregel 12 sluit aan bij de 'natuurgerichte' maatregelen uit het KA-onderdeel Veenweide. Ook wordt hierbij nadrukkelijk gezocht naar het benutten van meekoppelkansen, iets waar het KA mede op inzet, met name op het punt van biodiversiteitsversterking.

Niet genoemd in het KA, maar zeker relevant, is de stikstof- en N2000-discussie. Het ligt voor de hand om deze twee grote ruimtelijke beleidsopgaven waar mogelijk aan elkaar te verbinden.

De accentwijziging van het oorspronkelijke voorstel (juni 2019) naar het recente aanbod aan LNV (maart 2020), waarbij de nadruk nu ligt op vernatting binnen bestaande natuurgebieden, sluit ook aan bij de huidige werkwijze van het KA. De versnelde realisatie van NNN waarbij grondverwerving een rol speelt, is namelijk alleen haalbaar als er al een (gebieds)proces gaande is, iets waar vanuit het KA nu al op ingezet wordt. Maatregel 12 vult daarop aan met focus op CO₂-potentie binnen de veennatuurgebieden.

Hoe verder met maatregel 12?

Binnen de veenweidewerkgroep – en breder ook binnen de bestuurlijke partijen waaronder het ministerie – is zowel interesse in als twijfel aan deze maatregel getoond. Aan de ene kant het gevoel dat er laaghangend fruit is (het gaat om bestaande natuurgebieden en/of bestaand beleid), aan de

andere kant de notie dat peilwijzingen niet altijd één-twee-drie doorgevoerd zijn en ook omgevingseffecten met zich mee kunnen brengen.

Om de potenties scherper in beeld te brengen, moet de lijst met gebieden uitgebreid en tegelijk aangescherpt worden.

Stap 1: quick scan gebieden

- Om het kaf van het koren te scheiden zouden per potentieel gebied de volgende vragen op hoofdlijnen beantwoord moeten worden:
 - Is vernatting in principe mogelijk? (binnen het peilbesluit, bestaand beleid en eventuele lopende gebiedsprocessen etc.)
 - Wat is grofweg de potentiële CO₂-winst? (areaal/volume veengrond, peilverhoging)
 - Link met het stikstof/N2000 dossier en andere beleidsopgaven
 - Ruwe schatting van de benodigde maatregelen en kosten
- Product: inventarisatierapport kansrijke gebieden die nader uitgewerkt worden in stap 2.
- Planning: uitvoering april-juni
- Kostenschatting:
 - GIS analyse: 20.000,-
 - Ecohydrologische analyse: 25.000,-
 - Omgevingsanalyse: 15.000,-
 - Procesbegeleiding + aansturing: 20.000,-

Stap 2: nadere uitwerking

- Per potentieel gebied wordt meer in detail gekeken naar o.a. de volgende punten:
 - Peilbeheerregime in relatie tot CO₂-winst en natuurdoelen
 - Omgevingseffecten in termen van waterstandsstijging, bergingscapaciteit etc.
 - Effecten (positief/negatief) m.b.t. klimaatadaptatie, biodiversiteit, recreatie
 - Waterkwaliteit van het eventuele benodigde inlaatwater
 - Consequenties voor het toekomstige natuurbeheer (onder nattere omstandigheden)
 - Landschappelijke inpassing
 - Tijdsbestek waarin het project gerealiseerd kan worden
 - Maatregelen, CO₂-winst en kosten in meer detail
- Producten: een analyse van maatregelen en (omgevings)effecten, de CO₂-potentie, meekoppelkansen, kosten etc.; een inrichtingsplan op hoofdlijnen.
- Uit deze analyse moet een lijst volgen van de gebieden die daadwerkelijk richting uitvoering gaan (stap 3). Het resultaat moet dus geschikt zijn om een dergelijke keuze op te kunnen baseren.
- Planning: juli-oktober
- Kosten schatting:
 - 10 gebiedsanalyses (à 7.500,-): 75.000,-
 - Opstellen plan van aanpak (inclusief kostenraming): 25.000,-
 - Werkatelier: 15.000,-
 - Procesbegeleiding + aansturing: 20.000,-

Stap 3: planvorming, bestek en uitvoering

Hoe deze stap er precies uit ziet, is afhankelijk van bovenstaande stappen. De geselecteerde gebieden worden concreet uitgewerkt in een inrichtingsplan en bestek. Daarna volgt uitvoering.

De TBO's zijn in staat om voor hun eigen organisatie met een lijst potentiële gebieden te komen en actief bij te dragen aan de uitwerking van maatregel 12. Maar voor overzicht en complete invulling van

de vragen en analyses uit de bovenbeschreven stappen ontbreekt het de TBO's enerzijds aan direct beschikbare capaciteit en anderzijds aan overkoepelend overzicht. De inhuur van een onafhankelijk adviesbureau om het proces te coördineren en uit te werken ligt voor de hand.

Bijlagen:

- Bijlage 1 - 20190606 Urgenda maatregel 12 Versneld Vernatten Veenweide.pdf
- Bijlage 2 - 20190606 Berekening Urgenda maatregel 12 Versneld Vernatten Veenweide.pdf
- Bijlage 3 - 20200304 Notitie aan LNV uitwerking maatregel 12.pdf

MAATREGEL 012 - BESPARING: 0,2 MTON VERSNELD VERNATTEN VEENWEIDE

Door het grondwaterpeil in veengebieden te verhogen en meer natuur te creëren kan het kabinet 0,2 Mton CO₂ besparen voor eind 2020. De kabinetsplannen voor 2030 om het waterpeil in veengebieden te verhogen kunnen deels versneld worden uitgevoerd. Komend jaar kan al binnen huidige natuurgebieden worden gestart met het vernatten van het veen, en nieuwe gebieden kunnen versneld worden aangekocht. Deze maatregel is relatief goedkoop. Groot bijkomend voordeel: op korte termijn ontstaat meer habitat voor vele diersoorten die ernstig teruglopen in aantal. Zo worden klimaat en natuurdoelen integraal aangepakt. Deze maatregel biedt Urgenda aan met de Natuur en Milieufederaties en Natuurmonumenten, met ondersteuning van elf andere natuurorganisaties.

HET OMZETTEN VAN NATUURGEBIED NAAR VEENVORMENDE NATUUR CREËERT VEEL RUIMTE VOOR BIODIVERSITEIT EN LEVERT MEER CO₂-WINST OP

Droog veen, groot probleem

Nederland telt zo'n 270.000 hectare veenweidegebied. Het grondwaterpeil wordt bijna overal kunstmatig verlaagd, voornamelijk om de landbouw te faciliteren. Het verlaagde peil veroorzaakt zo'n 7 Mton CO₂ uitstoot per jaar – 4% van de totale Nederlandse uitstoot – doordat bij een lage grondwaterstand het veen oxideert. De lage grondwaterstand zorgt voor verdroging van de veengebieden. Dit heeft negatieve gevolgen voor natuur en biodiversiteit. Ook vele huizen kampen met verzakking door het lage peil, wat pijnlijk duidelijk werd na de afgelopen droge zomers. Door het grondwaterpeil in veengebieden te verhogen, wordt oxidatie verminderd en daarmee de CO₂-uitstoot. Bovendien worden gebieden aantrekkelijker voor veel plantensoorten, insecten, weidevogels en moerasvogels. De extra kosten worden voor de natuurgebieden geschat op € 10 per ton CO₂-equivalenten.

Versnelde aankoop natuur:

Nederland heeft onder de noemer NatuurNetwerk Nederland afgesproken om het bestaande natuurgebied te vergroten met ruim 10.000 hectare nieuwe natuurgrond op veengrond. Deze plekken zijn al aangewezen en de plannen liggen klaar. Vanwege de kritische staat van de Nederlandse natuur is het erg belangrijk om de bestaande natuurplannen versneld uit te voeren. Door de helft al in 2020 te realiseren, scheelt dat zo'n 0,13 tot 0,26 Mton CO₂-reductie voor eind 2020. De grootste winst zit in de provincies Friesland, Zuid-Holland, Noord-Holland en Drenthe.

VERSNELD VERNATTEN VEENWEIDE

Mogelijke besparing voor 2020: 0,2 Mton CO₂

#Hetkanalsjehetwilt

Veenvormende natuur:

Naast de maatregel om landbouwgronden om te zetten in natuur en het peil te verhogen, zijn er ook stukken land die al natuur zijn en nóg natter kunnen worden. Met het omzetten van natuurgebied naar veenvormende natuur wordt weer veel ruimte gecreëerd voor biodiversiteit en wordt nog meer CO₂-winst gehaald.

Meer info en berekeningen staan onder maatregel 12 op
www.urgenda.nl/40puntenplan

BEREKENING MAATREGEL 12:

VERSNELD VERNATTEN VEENWEIDE, 0,2 MTON

Berekening extra CO₂-reductie veen(weide)gebied 2019-2020

met oog op biodiversiteit

Voorstel veenweide en CO₂

In Nederland is er jaarlijks sprake van een totale uitstoot van 7 Mton CO₂ uit de veenweidegebieden. Dat komt omdat bij een lage grondwaterstand het veen oxideert, waar CO₂ bij vrijkomt. De vrijgekomen hoeveelheid komt neer op bijna 4 procent van de totale Nederlandse CO₂-uitstoot. Daarnaast heeft de verdroging in de veengebieden negatieve gevolgen voor natuur en biodiversiteit.

Natuurmonumenten en de Natuur & Milieufederaties en andere natuurorganisaties doen hierbij een voorstel om op korte termijn maatregelen voor de veenweide gebieden binnen het NatuurNetwerk Nederland (NNN) te treffen. Het (grond)waterpeil wordt in deze gebieden versneld verhoogd om de afgesproken natuurdoelen te halen. De maatregelen die we voorstellen zijn relatief eenvoudig en goedkoop en passen binnen het bestaande natuurbelidskader. Door de klimaatopgave te verbinden aan het natuurbelid worden twee vliegen in één klap geslagen: CO₂-winst en biodiversiteitsherstel, twee zeer urgente opgaven in het veengebied.

De inschatting is dat er binnen 2-3 jaar een CO₂-winst gehaald kan worden van 0,16 Mton / jaar, wat mogelijk op kan lopen tot 0,27 Mton/jaar. Voor het biodiversiteitsherstel zetten we vooral in op het herstellen van botanische waarden, insecten, weidevogels en moerasvogels. Op al deze fronten zijn zorgwekkend dalende trends zichtbaar. Vooral in de intensief gebruikte gebieden is weinig ruimte meer voor natuur, maar ook de natuurreservaten zelf hebben in toenemende mate last van de ecologische kaalslag en lage waterpeilen in hun omgeving

De extra investering die nodig is wordt geschat op zo'n 50 miljoen euro, bovenop de afspraken over NNN die al gemaakt zijn met de provincies. Dit zou kunnen in de vorm van een voorschot aan provincies om lange termijn budgetten naar voren te halen, maar ook om drempels in het verwervings- en inrichtingsproces versneld weg te nemen. Uitgaande van een CO₂-winst van 0,16 Mton CO₂-eq/jaar is de kostenefficiëntie uitgesmeerd over de periode 2020-2050 ca. 10 €/ton CO₂-eq.

NatuurNetwerk Nederland en veenweide

In het eind vorig jaar gepresenteerde ontwerp-Klimaatakkoord is een doelstelling voor de Veenweidegebieden in Nederland opgenomen van 1 Mton CO₂-eq/jaar in 2030. Deze doelstelling wordt gerealiseerd door het verhogen van de grondwaterstand in de veengebieden. Maatregelen die kunnen worden getroffen zijn het verhogen van peilen in sloten, drainagetechnieken, veranderen van functie in knikpuntgebieden. Hierdoor vermindert de oxidatie van het veen, wordt de CO₂-uitstoot verlaagd en wordt de bodemdaling geremd. In sommige veengebieden wordt jaarlijks wel 40 ton CO₂

per hectare uitgestoten. In Nederland is er jaarlijks sprake van een totale uitstoot van 7 Mton CO₂. Dit zijn substantiële hoeveelheden. De vraag is welke maatregelen op korte termijn getroffen kunnen worden om de uitstoot te verminderen: het laaghangend fruit. Korte termijn is tussen 1 en 3 jaar.

De focus ligt op het verhogen van de grondwaterstand op veengronden binnen het nog niet gerealiseerde en/of ingerichte NatuurNetwerk Nederland, omdat:

- Doelen al zijn vastgelegd en er meestal geen aparte procedures (meer) hoeven te worden gevoerd.
- Er meestal al (gebieds)processen gaande zijn om gronden aan te kopen en peilen te verhogen.
- Er weinig weerstand is tegen dit voorgenomen beleid.

Voor deze gebieden gaan we er vanuit dat de helft van het areaal de komende 3 jaar wordt ingericht (5300 ha, 8% van nog de totale nog te realiseren NNN). Daarnaast is er nog winst te behalen door anti-verdrogingsmaatregelen te treffen binnen bestaande natuurgebieden. Andere gebieden, zoals 'knikpunt' landbouwgebieden die mogelijk in natuur zullen worden omgezet, laten we voor nu buiten beschouwing.

Analyse CO₂-winst

Met de volgende maatregelen is CO₂-winst te boeken voor de komende 1-3 jaar:

- CO₂-winst binnen nog niet gerealiseerde NNN op veengrond (versnelling bestaand beleid):
0,1325 Mton CO₂-eq/jaar bij inrichting van de helft van het areaal (5300 ha, 8% van nog te realiseren NNN)
Op langere termijn kan dit oplopen tot 0,265 Mton CO₂-eq/jaar
- CO₂-winst met anti-verdrogingsmaatregelen in veengebieden:
0,03 Mton CO₂-eq/jaar bij aanpak van ca. 1/5 deel van het areaal (6000 ha)
Op langere termijn kan dit oplopen tot 0,14 Mton CO₂-eq/jaar

Hieronder worden deze getallen toegelicht.

CO₂-winst door vernatting van veengrond

Bij vernatting van veen gaat het in eerste instantie om de reductie van de huidige CO₂-emissie door veenafbraak. Daarnaast is het mogelijk om bij extremere vernatting tot veenaangroei en daarmee tot CO₂-vastlegging te komen.

Voor het bepalen van de CO₂-emissiereductie door vernatting van veengrond, wordt de volgende relatie tussen CO₂-reductie en grondwaterstand gebruikt¹:

- 0.5 ton CO₂-eq / ha / jaar per cm grondwaterstandsstijging

Voor de CO₂-vastlegging in systemen waarin accumulatie van veen en/of organisch materiaal plaatsvindt, wordt uitgegaan van²:

- 2.2 ton CO₂-eq / ha / jaar per mm jaarlijkse accumulatie van veen en/of organisch materiaal

Stabiele veenaangroei vindt plaats in een snelheid van 1-2 mm / jaar, oftewel 2.2-4.4 ton CO₂-eq/ha/jaar. Initiële accumulatie (eerste 10 jaar) in moeras kan plaatsvinden met een dubbele snelheid: 8 ton CO₂-eq / ha / jaar. Ordegrootte wordt in deze notitie uitgegaan van een gemiddelde vastlegging van 5 ton CO₂-eq / ha / jaar in een moeras of veenvormende natuur.

Afhankelijk van de uitgangssituatie (huidige drooglegging) en de mate van vernatting die nagestreefd wordt (toekomstige functie) is meer of minder CO₂-winst te behalen. Op basis van de bovengenoemde getallen is in onderstaande tabel een schatting van de CO₂-winst gegeven.

Tabel 1 CO₂-winst bij verschillende mate van vernatting van veengrond, in verschillende deelgebieden in NL.

Deelgebied	CO ₂ -winst (ton CO ₂ -eq/ha/jaar) *		
	1. Vernatting naar extensieve graslanden / weidevogelgraslanden	2. Vernatting naar natte teelten	3. Vernatting naar moeras / veenvormende natuur****
Friese veenweide **	25	40	45
Hollandse, Utrechtse en Overijsselse veenweide	10	20	25
Overige veengronden ***	5	15	20

* 3 typen vernatting, oplopend in CO₂-winst. Bij 1 is nog sprake van een geringe drooglegging, bij 2 is sprake van vernatting tot boven maaiveld, bij 3 is er daarnaast ook sprake van accumulatie van veen en/of organisch materiaal.

** De Friese veenweiden kennen een diepere drooglegging dan elders in het land (ordegrootte 80 resp. 40 cm), waardoor in potentie in Friesland meer CO₂-winst te boeken is.

*** O.a. veenkoloniale gebieden, beekdalvenen etc. We schatten de CO₂-winst in deze gebieden iets lager in.

**** Bij vorming van moeras is kans op methaanuitstoot – dit moet voorkomen worden. Bij veldproeven bij het IJperveld is geen toename van methaan geconstateerd. Daar ging het om veenmosvorming op voormalige landbouwgrond. Daarom kiest met hier voor veenvormende natuur.

¹ Op basis van curves van PBL (Van den Born, 2018) en Fritz *et al.* (2017).

² Hierbij is er vanuit gegaan dat 1 m³ veen 60 kg koolstof (=220 kg CO₂-eq) bevat. Hieruit is ook af te leiden dat 1 cm veenafbraak tot een uitstoot van 22 ton CO₂-eq/ha/jaar leidt, een getal dat vaak genoemd wordt als uitstoot bij 1 cm bodemdaling.

Potentiële CO₂-winst in nog te realiseren NNN

Een deel van de nog te realiseren NNN-arealen³ ligt op veengrond. Het gaat om ca. 10.600 ha (zie Tabel 2). Dat is ongeveer 16% van de nog te realiseren NNN. De grootste arealen liggen in Friesland, Zuid-Holland, Noord-Holland, Utrecht, Overijssel en Drenthe. In de eerste 5 gebieden gaat het vrijwel geheel om veenweiden, in Drenthe vooral om beekdalvenen en het veenkoloniale gebied.

Indien binnen het bestaande beleid een versnelling van de NNN-realiserings tot stand gebracht kan worden, gericht op de arealen op veengrond, dan is er in potentie een snelle CO₂-winst te boeken:

- 0,265 Mton CO₂-eq/jaar bij inrichting van het gehele areaal van 10600 ha (16% van nog te realiseren NNN)
- 0,1325 Mton CO₂-eq/jaar bij inrichting van de helft van het areaal (5300 ha, 8% van nog te realiseren NNN)

PBL geeft in haar analyse van de 'hoofdpijnen van het klimaatakkoord' een schatting van arealen van maatregelen in Bos, Bomen en Natuur (Hekkenberg & Koelemeijer, 2018; tabel B1 op pag. 252). Voor de maatregel '*NNN: aankoop en inrichting niet natuur naar NNN in veengebieden*' komt PBL met een geschat areaal van 9500 ha. Het hierboven geschatte areaal van 10600 ha komt daar orde grootte goed mee overeen.

³ NNN = NatuurNetwerk Nederland, de optelsom van de provinciale NatuurNetwerken. Het areaal 'nog te realiseren' is bepaald door de GIS-bestanden van 'begrensd' en 'in beheer' van elkaar af te trekken. Bron: BIJ12 (2019).

Tabel 2 Areaal nog te realiseren NNN per provincie en CO₂-winst bij vermatting op veengrond.

Provincie	Areaal nog te realiseren NNN (ha) *		CO ₂ -winst o.b.v. scenario 3 uit tabel 1	
	Totaal **	Op veengrond ***	Per hectare (ton CO ₂ -eq/ha/jaar)	Totaal (ton CO ₂ -eq/jaar)
Groningen	3107	548	20	10960
Friesland	2013	800	45	36000
Drenthe	12731	2205	20	44100
Overijssel	4404	843	25	21075
Flevoland	0	0		0
Gelderland	8622	188	25	4700
Utrecht	6718	1149	25	28725
Noord-Holland	3967	1646	25	41150
Zuid-Holland	11638	2863	25	71575
Zeeland	1111	5	20	100
Noord-Brabant	8175	302	20	6040
Limburg	2655	43	20	860
Totaal	65141	10592		265285

* Op basis van de GIS-bestanden van de Voortgangsrapportage Natuur 2018 (BIJ12, 2019)

** Exclusief de arealen op de Noordzee, Waddenzee, het IJsselmeer, Markermeer en IJmeer.

*** Op basis van de meest recente bodemkaart 1:50.000 (De Vries et al., 2014).

Potentiële CO₂-winst bestaande natuurgebieden

PBL geeft in haar analyse van de 'hoofdpijnen van het klimaatakkoord' een schatting van arealen van maatregelen in Bos, Bomen en Natuur (Hekkenberg & Koelemeijer, 2018; tabel B1 op pag. 252).

Met betrekking tot veen zijn de volgende maatregelen relevant:

Tabel 3 Maatregelen Bos, Bomen en Natuur relevant voor veengebieden. Bron: PBL-rapport (Hekkenberg & Koelemeijer, 2018).

Maatregel	Areaal (ha)		CO ₂ -winst op veengrond (ton CO ₂ -eq/ha/jaar)	Opmerking
	Totaal	Op veengrond		
Anti-verdrogingsmaatregelen in veengebieden (bossen, natuur)	28000	28000	5	
NNN: inrichting aangekochte niet natuur naar NNN niet bos	25000	<i>niet geschat door PBL</i>	<i>niet geschat door PBL</i>	Dit betreft NNN dat al is aangekocht, maar nog wacht op inrichting, inclusief vernatting
NNN: aankoop en inrichting niet natuur naar NNN in veengebieden (moerasbos (25%) en gras, riet, water etc.)	9500	9500	13	Dit is dezelfde categorie als beschreven in paragraaf 3.2 van deze notitie

Met de anti-verdrogingsmaatregelen (eerste maatregel in bovenstaande tabel) is de volgende CO₂-winst te boeken:

- 0,03 Mton CO₂-eq/jaar bij aanpak van ca. 1/5 deel van het areaal (6000 ha)
- 0,14 Mton CO₂-eq/jaar bij aanpak van het gehele areaal van 28000 ha

Op 1/5 deel van het areaal is realisatie mogelijk is op korte termijn. Voor realisatie op het gehele areaal is meer tijd nodig.

De tweede maatregel in bovenstaande tabel is op dit moment nog niet goed in te schatten. Het aandeel veengronden in het totale areaal is niet gekwantificeerd.

Voor de derde maatregel uit bovenstaande tabel – die overeenkomt met de categorie in paragraaf 3.2 van deze notitie – geeft PBL een lagere CO₂-winst aan, namelijk 13 i.p.v. 20 ton CO₂-eq/ha/jaar. De natuurorganisaties achter deze maatregel komen tot een wat hogere schatting, omdat ze uitgaan van een hogere ambitie, waarbij op een deel van het areaal toegewerkt wordt naar veenvormende natuur waarin netto vastlegging van CO₂ plaatsvindt.

Kosten

In 2014 zijn er met de provincies afspraken gemaakt over de realisatie van het NatuurNetwerk Nederland in 2027. In het Natuurpact zijn de ambities met betrekking tot ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland vastgelegd. Het Rijk heeft daarvoor middelen ter beschikking gesteld, waarbij de meeste provincies nog aanvullende financiering hebben geregeld.

Het versnellen van de te treffen maatregelen zal echter extra geld kosten. De meeste provincies hebben een meerjarige programmering. Om de versnelde uitvoering van veenmaatregelen mogelijk te maken is het enerzijds nodig aan de provincies een voorschot te verstrekken (zodat langere termijn ingeplande budgetten naar voren gehaald kunnen worden), maar is het anderzijds ook nodig om extra middelen ter beschikking te stellen om drempels in het verwervings- en inrichtingsproces versneld weg te nemen. De kosten hiervan worden geschat op 50 M€ in de komende 1-3 jaar. Uitgaande van een CO₂-winst van 0,16 Mton CO₂-eq/jaar komt de kostenefficiëntie uitgesmeerd over de periode 2020-2050 uit op ca. 10 €/ton CO₂-eq.

Bronnen

BIJ12 (2019). GIS-bestanden behorende bij 'Voortgangsrapportage Natuur 2018', download via <http://www.nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/44803cbc-d8b9-4705-83c3-75be8be38d08?tab=relations>.

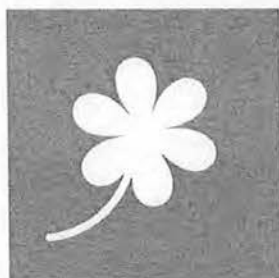
Bodemkaart 1:50.000 (versie 2014). Download via <https://geodata.nationaalgeoregister.nl/bodemkaart50000/atom/bodemkaart50000.xml>

De Vries, F., D.J. Brus, B. Kempen, F. Brouwer & A.H. Heidema (2014). Actualisatie bodemkaart veengebieden; Deelgebied 1 en 2 in Noord Nederland. Alterra-rapport 2556.

Fritz, C., J. Geurts, S. Weideveld, R. Temmink, N. Bosma, F. Wichern, F. Smolders & L. Lamers (2017). Meten is weten bij bodemdaling-mitigatie. Bodem, nr. 2 april 2017.

Hekkenberg, M. & R. Koelemeijer (2018). Analyse van het voorstel voor hoofdlijnen van het klimaatakkoord. PBL-publicatie 3380.

Van den Born, G.J. (2018). Veenweidegebieden: de betekenis van veenweiden in de mitigatieopgave. PBL-presentatie 12-04-2018.

#54PUNTENPLAN

NAAR 25% CO₂-REDUCTIE IN 2020

Terreinbeheerders willen en kunnen versnellen:

Versneld vernatten van veen – Maatregel 12 #54puntenplan

In het Urgenda 40 puntenplan om te komen tot 25% CO₂-reductie in 2020 staat een voorstel opgenomen om versneld Veen te Vernatten (maatregel 12). In mei 2019 schreven Natuurmonumenten, de Natuur en Milieufederaties en Urgenda dat door het grondwaterpeil in veengebieden te verhogen en meer natuur te creëren, er 0,2 Mton CO₂-emissie kan worden bespaard voor eind 2020. Dit kan gecombineerd worden met de afspraak in het Klimaatakkoord om in 2030 1 Mton CO₂ te besparen. De inzet is erop gericht om het waterpeil versneld in veengebieden te verhogen en met name in bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden. Deze CO₂-reductiemaatregel is relatief goedkoop en heeft een groot bijkomend voordeel: er wordt op korte termijn meer habitat gecreëerd voor vele diersoorten die momenteel ernstig achteruitgaan (onder andere weidevogels). Zo worden klimaat en natuurdoelen integraal aangepakt.

Insteek van Maatregel 12

De aanpak richt zich op het versneld verhogen van grondwaterpeilen van gebieden in het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Er liggen plannen om bestaande natuurgebied in te richten en te vergroten met ruim tienduizend hectare aan nieuwe natuurgrond op veengrond. Deze plekken zijn al aangewezen en de plannen liggen klaar. Er liggen nog grote natuuropgaven in de veenweideprovincies Friesland, Zuid-Holland, Noord-Holland, Utrecht en Overijssel. De inschatting is dat er binnen 2-3 jaar een CO₂-winst gehaald kan worden van 0,16 Mton/jaar, wat mogelijk op kan lopen tot 0,27 Mton/jaar. Voor het biodiversiteitsherstel zetten we vooral in op het herstellen van botanische waarden, insecten, weidevogels en moerasvogels. De extra investering die nodig is wordt geschat op zo'n 50 miljoen euro, bovenop de afspraken over NNN die al gemaakt zijn met de provincies. Dit zou kunnen in de vorm van een voorschot aan provincies om lange termijn budgetten naar voren te halen, maar ook om drempels in het verwervings- en inrichtingsproces versneld weg te nemen. Uitgaande van een CO₂-winst van 0,16 Mton CO₂-eq/jaar is de kostenefficiëntie uitgesmeerd over de periode 2020-2050 ca. 10 €/ton CO₂-eq. De terreinbeheerders hebben aangeboden om alvast te beginnen met het versneld inrichten van hun eigen terreinen en het waar mogelijk optimaliseren en verhogen van waterpeilen.

Zij zien kansen om op de korte termijn ca. 4000 ha veengebied te vernatten. In de jaren tot 2030 kan dit areaal significant verder oplopen.

Aanpak

De terreinbeheerders, provincies en LNV gaan aan de slag met een groslijst van potentiële gebieden waar op korte termijn peilen kunnen worden verhoogd. Op basis van een analyse van haalbaarheid en effectiviteit wordt een voorstel gemaakt van gebieden waar op korte termijn aan de slag wordt gegaan. Hiervoor wordt een werkgroep ingericht die rapporteert aan provincies, terreinbeheerders en LNV. In het voorjaar kan een besluit worden genomen over de aanpak, de te besteden middelen en de benodigde projectmanagementcapaciteit om de projecten versneld uit te kunnen voeren.

Per direct is ca. €200k nodig voor coördinatie van deze aanpak, inzet van een landschapsarchitect, analyse van CO2-winst en onderzoek.

Kansrijke veengebieden

Hieronder een lijst van veengebieden van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer die geïdentificeerd zijn als kansrijk om versneld te vernatten. Dit is nog geen complete lijst van NM- en SBB-terreinen en ook kansrijke veengebieden van de provinciale Landschappen moeten hier nog aan worden toegevoegd.

Bij Natuurmonumenten: Fochteloërveen, Nieuwkoopse Plassen en omgeving, Schil rond het Naardermeer, Oostelijke Vechtplassen, Wieden-Weerribben, klimaatbuffer Nieuwe Drostendiep, klimaatbuffer Benedenloop Drentsche Aa, Wormer- en Jisperveld.

Bij Staatsbosbeheer: Zuidelijk Westerkwartier, Drents Friese Wold, Balloërveld, Bergummermeer de Leijen, Sneekermeer/ Flusse: Friese meren, de beken Koningsdiep/ De Deelen en midden/ benedenloop van de Linde, w.o. Rottige Meente/ Brandemeer, Laagveenontginningen ZO-Friesland, Oosterbos, Hart van Drenthe:, Bargerveen, Engbertdijksvenen, Binnenveldse Hooilanden, zone Randmeer, de Utrechtse Venen, Amsterdam Wetlands, deelgebieden Zuid-Holland.

De terreinbeheerders willen graag aan de slag.

5.1.2.e	– Natuurmonumenten
5.1.2.e	5.1.2.e Friese Milieu Federatie
5.1.2.e	- Staatsbosbeheer

From: "5.1.2.e" "
Sent: Sun, 18 Apr 2021 12:29:00 +0100
To: "5.1.2.e" " <5.1.2.e @urgenda.nl>
Subject: Re: brief aan minister Schouten over krimp varkenshouderij
Attachments: image002.png

Hoi 5.1.2.e

Ik zal de brief aan de minister geven. De definitieve resultaten van de varkensregeling zijn er overigens nog niet. Voor zover ik weet zullen die ergens volgende maand beschikbaar komen.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's Gravenhage
Postbus 20401 | 2500 EK | 's Gravenhage

.....
T 5.1.2.e

M 5.1.2.e

5.1.2.e @minlnv.nl

.....
Op 18 apr. 2021 om 11:22 heeft 5.1.2.e | Urgenda <5.1.2.e @urgenda.nl>
het volgende geschreven:

Beste 5.1.2.e

Ik hoop dat het goed met je gaat in deze coronatijden.

Via de media begrijpen wij dat de stoppersregeling voor varkenshouders dreigt tegen te vallen.

Omdat de klimaat- en biodiversiteitscrisis meevallers nodig hebben in plaats van tegenvallers, hopen wij dat het ministerie de regeling aanpast voor een beter resultaat.

Zou jij bijgaande brief aan minister Schouten onder haar aandacht willen brengen, en onder de aandacht van haar ambtenaren.

Met vriendelijke groet en heel hartelijk dank,

5.1.2.e

5.1.2.e

<image002.png>

<20210415 brief Urgenda aan minister Schouten.pdf>

From: "5.1.2.e"
Sent: Tue, 25 5.1.2.e 2021 18:13:00 +0100
To: "" <5.1.2.e@urgenda.nl>
Subject: RE: brief aan minister Schouten over krimp varkenshouderij

Hoi 5.1.2.e

Ik wil je even informeren dat een antwoord op jullie brief in de maak is, maar wat wordt vertraagd door de samenloop met jullie brief aan EZK over de voortgang van de urgendamaatregelen in het algemeen. We doen ons best om zo spoedig mogelijk de reactie van de minister te verzenden.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage
Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage

.....
T 5.1.2.e
M 5.1.2.e
5.1.2.e @minInv.nl
.....

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@urgenda.nl>

Verzonden: zondag 18 april 2021 11:22

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>

CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@urgenda.nl>

Onderwerp: brief aan minister Schouten over krimp varkenshouderij

Beste 5.1.2.e

Ik hoop dat het goed met je gaat in deze coronatijden.

Via de media begrijpen wij dat de stoppersregeling voor varkenshouders dreigt tegen te vallen.

Omdat de klimaat- en biodiversiteitscrisis meevallers nodig hebben in plaats van tegenvallers, hopen wij dat het ministerie de regeling aanpast voor een beter resultaat.

Zou jij bijgaande brief aan minister Schouten onder haar aandacht willen brengen, en onder de aandacht van haar ambtenaren.

Met vriendelijke groet en heel hartelijk dank,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e | 5.1.2.e @urgenda.nl | 020-3300566 | urgenda.nl

5.1.2.e | 5.1.2.e 5.1.2.e

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting Urgenda

5.1.2e5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

Directoraat-generaal Agro
Programma Klimaatopgave LNV

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

T 070 379 8911 (algemeen)
F 0 70 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/inv

Burgerbrief behandeld door

Centrale Unit
Burgercorrespondentie

T 5.1.2e

5.1.2e @minInv.nl

Ons kenmerk

DGA-PKO-LNV / 21120662

- 13 JULI 2021 -

Datum

Betreft Uw brief van 15 april jl. over de sanering van de varkenshouderij

Geachte 5.1.2e

Hartelijk dank voor uw brief van 15 april 2021. In uw brief gaat u in op de sanering van de varkenshouderij en doet u een aantal aanbevelingen om te komen tot een verdere reductie van de uitstoot van broeikasgassen en stikstof en het verbeteren van dierenwelzijn.

Op 11 oktober 2019 is de Subsidieregeling sanering varkenshouderijen (Srv) gepubliceerd. Deze subsidieregeling is voortgekomen uit de in het regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' door het kabinet aangekondigde maatregelen om gezondheids- en leefomgevingsrisico's in gebieden met een zeer hoge vee-dichtheid te verminderen. Betrokken partijen zijn hierbij een gecombineerde aanpak langs twee sporen overeengekomen. Het eerste spoor ziet op het op korte termijn verminderen van geuroverlast door varkensbedrijven in vee-dichte gebieden door het bieden van een subsidie voor het definitief en onherroepelijk beëindigen van varkenshouderijlocaties die geuroverlast geven (het *saneringsspoor*). Decentrale overheden (provincies en gemeenten) bieden varkenshouders die hun bedrijf of een locatie van hun bedrijf willen beëindigen daarbij ondersteuning via flankerend beleid. Voor het saneringsspoor was €120 miljoen gereserveerd. Hier is €60 miljoen bijgekomen uit het budget dat voor klimaatmaatregelen is gereserveerd ter uitvoering van het Urgenda-vonnis¹. Vervolgens is er nog eens €275 miljoen extra beschikbaar gesteld vanuit de stikstofmiddelen om aanvragen die zijn ontvangen in het kader van de Srv te kunnen honoreren, mits deze aan de gestelde vereisten voldoen².

Het tweede spoor ziet op de ontwikkeling van en investeringen in nieuwe stal- en houderijsystemen (het *verduurzamingsspoor*). Het verduurzamingsspoor moet de basis leggen voor een forse reductie en het brongericht voorkomen van schadelijke emissies uit stallen op de middellange en lange termijn. Aan dit spoor is nadere invulling gegeven met de Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv). De innovatiemodule is gepubliceerd op 19 mei 2020.

¹ Kamerstuk 32 813, nr. 341.

² Kamerstuk 35 344, nr. 82.

Zoals toegezegd aan de Eerste en Tweede Kamer heb ik beide Kamers op 30 juni jl. geïnformeerd over de resultaten van de Srv en de bijbehorende stikstofreductie³. De raming van de broeikasgasemissiereductie als gevolg van de regeling loopt mee in de Klimaat- en Energieverkenning van het Planbureau voor de Leefomgeving, die eind oktober dit jaar gepubliceerd zal worden. Over de resultaten van de eerste openstelling van de innovatiemodule van de Sbv heb ik de Tweede Kamer bij brief van 5 februari jl. geïnformeerd⁴. In deze brief ben ik ook ingegaan op de uitwerking van de motie van het lid Futselaar over het opnemen van het verbeteren van dierenwelzijn en brandveiligheid als harde voorwaarde om in aanmerking te komen voor de Sbv. De innovatiemodule is recent voor de tweede keer opengesteld. De resultaten daarvan zijn nog niet bekend op dit moment.

Uw belangrijkste aanbeveling is om de Srv in aangepaste vorm door te zetten. Deze regeling was echter een eenmalige regeling en het is aan een nieuw kabinet om te besluiten over een mogelijke nieuwe openstelling, al dan niet in aangepaste vorm. Varkenshouderijen, die alsnog willen stoppen en hierbij ondersteuning nodig hebben, kunnen een aanvraag indienen voor de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijen (Lbv), die naar verwachting in de eerste helft van 2022 zal worden opengesteld. Verder doet u in uw brief een aantal andere aanbevelingen die samenhangen met krimp van de veestapel. Ook hiervoor geldt dat het aan een nieuw kabinet is om hierover te besluiten.

Ik vertrouw erop U hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

5.12.e

M

5.12.e

³ Kamerstuk 35 334, nr. 244.

⁴ Kamerstuk 29 383, nr. 357.

Zaandam, 15 april 2021

Geachte mevrouw Schouten,

De krimpregeling die uw ministerie aan de varkenssector biedt, dreigt niet het gewenste resultaat op te gaan leveren. Dit blijkt uit recent onderzoek van Investico en EenVandaag. We doen u hierbij enkele dringende aanbevelingen die leiden tot een andere aanpak, met als resultaat minder CO₂-uitstoot (het kabinet dreigt dit jaar 8 Mton te veel uit te stoten en niet aan ons vonnis te voldoen), minder stikstofuitstoot en minder dierenleed. De huidige crises op het gebied van klimaat, stikstof en biodiversiteit vereisen dat de veehouderij krimpt. Kijken we naar de varkenshouderij, dan is 12 miljoen varkens in ons kleine land met 17 miljoen mensen simpelweg veel te veel.

Volgens de prognose van de varkenssector en de Rabobank¹ stopt 70% van alle varkenshouders tussen nu en 2030. Tegelijk zegt dezelfde prognose dat het aantal varkens in 2030 naar verwachting met slechts 10% zal zijn gedaald. Het is belangrijk dat de overheid nu alles op alles zet om die 70% krimp gelijk te laten opgaan: 70% minder varkensboeren, betekent minimaal 70% minder varkens in 2030. Dit zou neerkomen op 7 tot 8 miljoen minder varkens en ruim 1,5 Mton CO₂-besparing in 2030.

Andere aanpak krimpregeling varkenssector

Wat nodig is, is keuzes durven maken, stoppen met pappen en nathouden, een toekomst schetsen en niet gierig zijn. In 2030 gebruiken we geen landbouwgrond meer om varkens te voeden, zij krijgen enkel reststromen te eten. De hoeveelheid aan reststromen bepaalt het aantal varkens in Nederland. Tevens leggen we in 2030 groeitempo, ingrepen en sterftepercentage aan banden.

Op deze manier wordt het minder aantrekkelijk om deel te blijven nemen aan de strijd op de wereldmarkt, een strijd die voor Nederland in geen enkel scenario winstgevend is. Boeren die meewillen naar de nieuwe vorm van houderij, worden daarbij geholpen. Boeren die dat niet willen, krijgen een aantrekkelijke uitstapregeling. Niks doen is als boer geen optie meer.

Het eerste advies van Urgenda is opgepakt: verdubbel het budget voor de sanering die in 2020 had moeten plaatsvinden. Dit budget is van 120 naar 180 naar 350 miljoen euro gegaan en is een mooi bedrag om de komende jaren per jaar in te zetten voor stoppers. Daarnaast raadt Urgenda enkele goedkopere maatregelen aan:

1. Regeling aanbieden aan alle varkenshouders

Stel de regeling open voor alle varkenshouders, niet enkel die in stankgebieden. Zet gemeenten in om boeren persoonlijk te benaderen en bied boeren zonder opvolger een ruime regeling om te stoppen. Werk tijdens de regeling op basis van vertrouwen, wees niet gierig, maar bied ruime regelingen en houd het tempo hoog.

Hevel budget over van de plannen voor 0-emissiestallen (werkt niet, bovendien dieronvriendelijk en luchtwassers zijn brandgevaarlijk) naar sanering of naar omschakeling naar een keurmerk of plantaardige teelt.

¹ <https://www.pigbusiness.nl/artikel/142852-rabobank-nederland-telt-in-2030-2.500-minder-varkenshouders/>

2. Minder dieren per stal en beter dierenwelzijn

Verdubbel de ruimte per varken in de stal. Hiervoor liggen kansen in de driehoek met Dierenbescherming en retail: de huidige ondergrens van 1 ster Beter Leven Keurmerk (BLK) kan in overleg gefaseerd worden opgehoogd naar een nieuwe standaard. Dit vereist een gezamenlijke inspanning, omdat supermarkten elkaars prijzen nauwlettend in de gaten houden. Als iedereen tegelijk opschakelt, valt dit concurrentieprobleem weg.

Spreek bijvoorbeeld af dat per 2022 alle varkens in het 1 ster Beter Leven keurmerk niet 1, maar 1,25 m² per dier krijgen, oplopend naar 2 m² in 2030. Dat lijkt een grote stap, maar is nog steeds ontzettend weinig voor een intelligent dier dat gemiddeld 90 kilo weegt.

3. Promoot de biologische sector

Zorg dat de vraag naar biologisch toeneemt, waardoor meer boeren kunnen schakelen. Help deze boeren met subsidies. Een biologische boer houdt gemiddeld maar 1/6 van het aantal varkens vergeleken met een gangbare boer. Bij extensivering van bedrijven dienen de vrijgekomen varkensrechten vernietigd te worden.

4. Ontmoedig bedrijfsovernames door dierrechten bij bedrijfsovernames af te romen.

5. Stel eisen aan de sloop van stallen bij uitbreiding ('stalderen'): voor elke 10 m² nieuwe stal moet er bijvoorbeeld 15 m² (de laatste jaren nog bewoonde) stal worden afgebroken.

6. Handhaaf strenger op mestregelgeving en dierenwelzijnsnormen zoals luchtkwaliteit en afleidingsmateriaal. Onderzoek de mogelijkheid tot afoming van dierrechten bij overtredingen.

7. Verlaag het nationale sectorplafond voor fosfaatuitscheiding van varkens evenredig met de opgekochte varkensrechten.

Krimp is onvermijdelijk

Maatregel 22 (krimp varkenssector verdubbelen) van het 54-puntenplan van Urgenda is aanvullend op maatregel 2 (minder koeien) en maatregel 11 (minder vlees) en wordt aangevuld met maatregel 53 (krimp andere diersector). Deze maatregelen sluiten aan bij een wereldwijde oproep om de veestapel in te krimpen. De intensieve veehouderij behoort tot de grootste uitstoters van broeikasgassen, wordt gezien als grootste bedreiging van populaties wilde dieren en doet een té groot beroep op landbouwareaal wereldwijd.

We doen een dringend beroep op u om de krimpregeling in aangepaste vorm door te zetten. Ons land heeft de hoogste veedichtheid ter wereld. Krimp van de Nederlandse veehouderij is onvermijdelijk om aan Europese natuur- en milieunormen te kunnen voldoen en om in Nederland gezonde lucht en water terug te krijgen.

Hooachtend,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Vorbereiding gesprekken met Urgenda

*Nadere informatie overleg Urgenda
7 februari 2020*

Op 7 februari van 08.30-09.30 vindt overleg plaats met Stichting Urgenda. Hieronder is een overzicht opgenomen van de aanwezigen, de agenda voor het overleg en een toelichting op de gespreksonderwerpen die hier naar verwachting behandeld zullen worden.

Aanwezigen:

5.1.2.e

5.1.2.e

MEZK, MLNV, MWM, MFIN en ambtelijke ondersteuning (DGA voor MLNV).

Agenda en gespreksonderwerpen

Ambtelijk is met 5.1.2.e de volgende indicatieve agenda afgesproken:

08.30 – 08.50 uur *Presentatie Stichting Urgenda*

- Stichting Urgenda heeft aangegeven de uitspraak van de Hoge Raad toe te willen lichten in de vorm van een presentatie en daarbij o.a. in te gaan op de achtergrond van de noodzaak om in 2020 25% emissiereductie te realiseren.
- Daarbij zal Stichting Urgenda naar verwachting ook een toelichting geven op de gerealiseerde nationale emissiecijfers van de afgelopen jaren. Daarbij zal zij naar verwachting aangeven dat de benodigde opgave om uitvoering te geven aan het vonnis, volgens haar groter is dan uit de meest recente ramingen van het Planbureau voor de Leefomgeving naar voren komt.

08.50 – 09.20 uur *Bespreking maatregelen en proces uitvoering Urgenda-vonnis*

- MEZK zal een toelichting geven op het proces wat het kabinet voor ogen heeft voor het treffen van aanvullende maatregelen, aan de hand van de in de bijlage opgenomen redeneerlijn.
- MEZK zal 5.1.2.e vragen een toelichting te geven op de maatregelen die zij heeft aangedragen aan het kabinet en op welke rol Stichting Urgenda en de betrokken organisaties kunnen spelen bij de uitvoering ervan.

09.20 – 09.30 uur *Vervolg afspraken en afsluiting*

- Op basis van het overleg worden vervolgafspraken gemaakt.

Inzet kabinet en rolverdeling:

- Zoals afgesproken in de MCKE van 4 februari is de inzet van het overleg om:
 - Geen financiële toezeggingen te doen om op specifieke maatregelen samen te werken
 - Te achterhalen welke maatregelen Urgenda samenwerking wil vormgeven
 - Duidelijkheid te krijgen over het risico dat Urgenda eventuele dwangsomprocedures start.
- Voor een goed verloop van het gesprek heeft EZK de volgende aanpak voor ogen:
 - MEZK voert het woord als het gaat om besluitvorming en de inhoud van een maatregelenpakket, en het proces dat het kabinet daarbij voor ogen heeft.
 - MFIN voert woord als het gaat om beschikbaarheid van financiële middelen en het begrotingsproces.
 - MEZK zal toelichting geven op vragen die gaan over (de betrouwbaarheid van) cijfers en ramingen van het PBL.
 - MFIN zal toelichting geven op beschikbaarheid van financiële middelen en het die vanuit de Rijksoverheid beschikbaar zijn.
 - Wanneer vragen worden gesteld over specifieke maatregelen, worden deze in principe door de verantwoordelijk bewindspersonen beantwoord.

Bijlage 1 - Mogelijke onderwerpen voor samenwerking Stichting Urgenda

Urgenda doet nadrukkelijk het aanbod om te helpen bij de uitvoering van maatregelen. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de (beleids)onderwerpen die veel aandacht krijgen in punten van Urgenda, en waarop zij mogelijk zal aangeven te willen samenwerken.

a. Maatregelen in de landbouw

Diverse maatregelen die zowel bijdragen aan oplossingen voor stikstof, als aan CO2-reductie in de landbouw. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om (verdergaande) sanering van veehouderijen (koeien, varkens en recent een nieuwe toevoeging van geiten, schapen en kalveren), duurzaam bosbeheer en vernatting van veenweide gebieden en diverse maatregelen in de landbouw gericht op de reductie van stikstof, zoals precisiebemesting. Het kabinet heeft reeds diverse van deze maatregelen aangekondigd, maar kan nog aanvullende maatregelen nemen op dit gebied.

b. Maatregelen in andere sectoren:

Energiebesparing huishoudens/huurders, energiebesparing bij bedrijven, stimulering van recycling van plastics, asfalt, chemische technieken en inwisseling van koelkasten.

Bijlage 2 – Redeneerlijn overleg Urgenda

Toelichting op besluitvorming maatregelen en samenwerkingsmogelijkheden

- Met de uitspraak van de Hoge Raad is de uitvoering van het vonnis onherroepelijk. Het kabinet werkt op dit moment aan aanvullende maatregelen om de benodigde opgave te realiseren.
- Het kabinet bewandelt twee verschillende sporen om aanvullende maatregelen te treffen:
 - o Enerzijds werkt het kabinet aan maatregelen waarmee een substantieel effect wordt gesorteerd. Daarbij streeft het kabinet ernaar om dit zoveel mogelijk in samenhang te bezien met de maatregelen die het kabinet in voorbereiding heeft in het kader van stikstof.
 - o Anderzijds onderschrijft het kabinet het belang dat draagvlak en mobilisering van de samenleving, belangrijke randvoorwaarden zijn voor een houdbaar en lange termijn klimaatbeleid. Maatregelen die zijn aangedragen door Stichting Urgenda kunnen hierbij aansluiten.
- Het kabinet is geïnteresseerd om van Stichting Urgenda te horen welke maatregelen zij van belang acht voor uitvoering van het vonnis, zodat daarbij mogelijk kan worden gezocht naar aansluiting bij het pakket dat het kabinet op dit moment uitwerkt.

Toelichting op financiële verwerking

- We vragen uw begrip dat we op dit moment nog geen toezeggingen kunnen doen m.b.t. de financiële inzet van middelen.
- Op dit moment worden de uitgewerkte maatregelen gevalideerd op daadwerkelijke CO2-reductie en kosten, door onafhankelijk onderzoeksbureaus.
- Het kabinet is zich er evenwel zeer van bewust dat maatregelen geld zullen kosten. Kosteneffectiviteit blijft om deze reden voor het kabinet een belangrijk uitgangspunt, omdat niemand er bij gebaat is als er een negatieve perceptie op Urgenda of klimaatmaatregelen ontstaat.
- De besluitvorming over de financiële verwerking zal in de komende periode plaatsvinden,, om zo te kunnen zorgdragen voor een zorgvuldige afweging van het pakket aanvullende maatregelen.

Bijlage 3 – Overzicht en appreciatie 50-maatregelen Urgenda

(LNV-maatregelen geel gemarkeerd)

Overzicht maatregelen 40-puntenplan Stichting Urgenda #	Maatregel	Appreciatie
<i>Maatregelen die al door het kabinet zijn aangekondigd of waarvan het kabinet heeft aangegeven deze te onderzoeken.</i>		
2	Minder koeien, niet minder winst	Naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State zullen met name in de omgeving van Natura 2000-gebieden bronnen van stikstofuitstoot weggenomen worden, door op basis van vrijwilligheid boerenbedrijven gericht, slim en warm te saneren.
3	Maximumsnelheid op wegen verlagen	Het kabinet heeft op 13 november aangekondigd de maximumsnelheid overdag te verlagen
5	Verlichting uitzetten na werktijd	Energiebesparing die valt onder de besparingsplicht wordt gestimuleerd met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Versterking en ondersteuning uitvoering energiebesparingsverplichting'.
7	Duurzaam bosbeheer	Wordt reeds gestimuleerd met aangekondigde maatregel 'Voorkomen ontbossing'.
8	Koppel aanbestedingen aan besparingsplicht	Deze maatregel wordt door het kabinet onderzocht, en zal hier voor de zomer op terugkomen.
9	Behoud salderen	Deze maatregel is reeds door het kabinet aangekondigd (Kamerstuk 31239 nr. 299).
12	Versneld vernatten veenweide	De door Urgenda voorgestelde maatregel wordt meegenomen in de uitwerking van de afspraken rondom vernatting van veenweidegebieden die worden gemaakt in het Klimaatakkoord.
14	Verhoging ISDE voor kleinschalige warmte	Als onderdeel van het aanvullende maatregelenpakket is de ISDE nog in 2019 opgehoogd met € 60 mln, die o.a. voor huiseigenaren kleinschalige duurzame warmteopties stimuleert.
15	Extra budget voor woningisolatie	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Subsidie Energiebesparing Eigen Huis' wordt woningisolatie bij huishoudens gestimuleerd.
16	Stimulering collectieve zonnepanelen	Het kabinet onderzoekt hoe de Postcoderoosregeling zal worden gewijzigd of zal worden vervangen door een subsidieregeling.

19	Regeling zonnepanelen & sanering asbestdak	In het Klimaatakkoord is afgesproken dat het kabinet provincies en gemeenten vragen waar mogelijk boeren en tuinders te stimuleren tot het gebruik maken van de beschikbare regelingen.
20	Zonnepanelen op overheidsgebouwen	Het Rijk onderzoekt hoe op korte termijn de uitrol van zonnepanelen op Rijksdaken het meest kostenefficiënt kan worden georganiseerd en verkennen het potentieel van de realisatie van hernieuwbare energieprojecten op Rijksgronden.
21	Reservetransformatoren voor zon & wind, ofwel loslaten van de n-1-redundantie-eis	Deze maatregel is reeds door het kabinet aangekondigd (Kamerstuk 30196 nr. 669).
22	Verdubbeling krimp varkenssector	Deze maatregel is onderdeel van de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Versnelling en intensivering warme sanering varkenshouderij'.
23	Zon op School	Deze maatregel is op 1 november door het kabinet aangekondigd.
25	Anders reizen	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Gedragmaatregelen duurzame mobiliteit' wordt duurzaam rijgedrag bij automobilisten gestimuleerd.
26	Inregelen warmte-installaties bedrijven	Deze maatregel is onderzocht en waar mogelijk al onderdeel van de erkende maatregelenlijst.
27	Banden op spanning	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Gedragmaatregelen duurzame mobiliteit' wordt duurzaam rijgedrag bij automobilisten gestimuleerd, waaronder een intensivering van de campagne gericht op bandenspanning.
29	Campagne voor CV-optimalisatie huishoudens	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Programma stimulering vermindering energieverbruik eigen woningen' worden huishoudens geholpen bij het treffen van energiebesparende maatregelen.
33	Verdubbeling slagkracht energiecoöperaties	Als onderdeel van het aanvullende maatregelenpakket is het budget voor het ontwikkelfonds energiecoöperaties verdubbeld.
34	Actieplan van enkel naar HR++glas	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Subsidie Energiebesparing Eigen Huis' wordt o.a. het gebruik van HR++-glas gestimuleerd.

35	Bossen, bomen en bermen	Maatregel die toeziet op het de aanleg van extra bossen, bomen en bermen is reeds onderdeel van de afspraken van het Klimaatakkoord.
36	Stoppen recreatief gebruik lachgas	Het kabinet heeft dit najaar aangegeven een verbod te willen op het recreatief gebruik van lachgas.
37	Duurzamer asfalt	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Toepassing CO ₂ -reducerende circulaire maatregelen in de grond- weg en waterbouw' wordt o.a. het gebruik van duurzamer asfalt gestimuleerd.
39	Overheidscampagne 'Het kan wel'	Het Rijk is in september 2019 begonnen met een brede publieksaanpak "Iedereen doet wat" die tot doel heeft burgers bewust te maken van hun persoonlijke rol in de transitie en hen te stimuleren hun gedrag te veranderen.
40	Innovaties met potentie	Wordt meegenomen in de Integrale Kennis en Innovatieagenda van het Klimaatakkoord (IKIA).
Welke maatregelen die op korte termijn niet uitvoerbaar lijken		
6	Netwerk semi-autonome kleine voertuigen	Voldeed niet aan criteria kabinet, met name kosteneffectiviteit. Deze maatregel lijkt op korte termijn tevens niet realiseerbaar.
10	Groene daken	Voldeed niet aan criteria kabinet, met name kosteneffectiviteit. Deze maatregel lijkt op korte termijn slechts een zeer beperkt effect te realiseren.
11	Een dag per week zonder vlees	Voldeed niet aan criteria kabinet omdat het niet aansluit bij de aanpak uit het Klimaatakkoord. Bovendien is deze gedragsmaatregelen niet goed uitvoerbaar.
17	Leasecontracten zonnepanelen op kWh-basis	Deze maatregel past niet binnen het bredere stelsel van energiebelasting, omdat hierdoor levering van elektriciteit door een derde niet overal op gelijke wijze wordt belast. Deze maatregel is daarom niet door het kabinet overgenomen.
18	Altijd meetellen zonnepaneel in energielabel	Alleen wanneer de energie uit zonnepalen volledig wordt teruggeleverd aan het net of wordt geleverd aan andere partijen, telt het niet mee in het energielabel. Aangezien er in dat geval geen sprake is van de verduurzaming van dit gebouw, is het niet

		wenselijk wanneer dit wel bij het energielabel kan meetellen. Deze maatregel is daarom niet door het kabinet overgenomen.
28	CO ₂ -prestatieladder	Het uitbreiden van de energiebesparingsverplichting en de lijsten met erkende maatregelen met een extra verplichting betekent dat er een extra last komt te liggen bij de bedrijven die deze maatregelen moeten treffen. Het verder uitbreiden van deze verplichting, terwijl de informatieplicht per 1 juli 2019 in werking is getreden, acht het kabinet niet wenselijk.
30	APK voor gebouwen	Kabinet heeft reeds gekozen voor instellen van de informatieplicht.
31	Stadsheffing voor leefbare stad	Deze maatregel is niet door het kabinet overgenomen, want sluit niet aan bij afspraken uit het Klimaatakkoord.
38	Meer gebruik olivijnzand	Toepassing van olivijn vereist nader onderzoek, met name de effecten van nikkel in het milieu.
<i>Maatregelen die het kabinet nog aanvullend in overweging heeft</i>		
1	100.000 huurhuizen energieneutraal	Wordt uitgewerkt in huidige inventarisatie
4	Opschaling landelijke Energiestrijd	Energiebesparing die valt onder de besparingsplicht wordt gestimuleerd met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Versterking en ondersteuning uitvoering energiebesparingsverplichting'.
13	Actieplan elektromotoren	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
24	Ledverlichting bij bedrijven en kassen	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
32	Innovatieve Chemische Recyclingstechnieken	Met de reeds door het kabinet aangekondigde maatregel 'Recycling en bio-kunststoffen' wordt recycling gestimuleerd. Intensivering wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
41	Extra LED in huishoudens	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
42	Doorvoerstekkers tegen sluipverbruik	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
43	Actieplan inwisselen koelkasten	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
45	Minder N in de landbouw	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
46	Deuren dicht	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie

47	Ambitieuzer plan voor plastic	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
49	Groen en gezond wonen	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie
50	Ruim je data op	Wordt uitgewerkt en meegenomen in huidige inventarisatie

zeer recent toegevoegd op LNV terrein: maatregel 53: krimp kalver-, geiten- en schapensector.

Eerste reactie: voor deze sectoren bestaat geen dierrechtensysteem, waardoor sturen op omvang van de veestapel lastiger is dan voor de melkveehouderij en de varkenshouderij. Daardoor lastig uitvoerbaar voor de korte termijn.

Ik heb jou vanmiddag ook vervangen bij het overleg met 5.1.2e. Het was een goed gesprek dat ruim een uur duurde (was gepland voor een half uur). Er zijn geen harde afspraken gemaakt, wel bleek dat Carola wel geïnteresseerd was in de maatregelen die Urgenda aanreikt. We hebben het gehad over de maatregel ‘minder stikstof in de landbouw’, met name de pilot die daarin wordt voorgesteld met boeren voor bodemverbetering, waarbij Carola mij expliciet heeft gevraagd dit onder de aandacht te brengen bij het bodemprogramma. Dat heb ik al gedaan, maar zal dat nu wat dringender doen. Verder ging het veel over de benodigde transitie in de landbouw, hoe 5.1.2e in de hele keten acties nodig zijn, dat dit vaak niet zo eenvoudig is, bv. als het gaat om veranderen van consumptiepatronen en de rol van de supermarkten daarin. Ook kwam de rol van het onderwijs aan de orde, de rol van de WUR in kennis en onderzoek, bosbeheer en bomen planten. En natuurlijk kringlooplandbouw en extensivering.

5.1.2e

buiten reikwijdte

512e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

TER ADVISERING

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Directoraat-generaal Agro
Programma Klimaatopgave LNV

Auteur

5.1.2.e

T 5.1.2.e

5.1.2.e @minlnv.nl

Datum

28 februari 2020

Kenmerk

DGA-PKO-LNV / 20061231

BHM: 20062391

Kopie aan

Bijlage(n)

nota

Gesprek met 5.1.2.e (Urgenda) op 3 maart a.s.

Parafenroute

DGA

5.1.2.e

BPZ

5.1.2.e

Aanleiding

Woensdag 4 maart 16.30 uur spreekt u met 5.1.2.e directeur van de Stichting Urgenda, en 5.1.2.e binnen het team van Urgenda verantwoordelijk voor landbouw en ecologie. Onderwerp van gesprek is de mogelijke samenwerking met Urgenda voor het realiseren van de door hen aangedragen 54 reductiemaatregelen. 5.1.2.e zal bij het gesprek aanwezig zijn.

Advies

U kunt het gesprek voeren met behulp van bijgevoegde informatie.

Kernpunten

- Op 7 februari was u verhinderd bij een gesprek van 5.1.2.e met bij de uitvoering van het Urgendavonnis betrokken bewindspersonen. Zij heeft aangegeven alsnog met u te willen spreken.
- In het gesprek op 7 februari is afgesproken dat per sector/departement (EZK, BZK, LNV, IenW) verder wordt gesproken met 5.1.2.e Urgenda over de door haar voorgestelde maatregelen, om te bezien of en op welke wijze samenwerking mogelijk is en haar achterban kan worden benut bij de eventuele uitvoering van de voorgestelde maatregelen. LNV heeft dit gesprek op 20 februari gevoerd.
- Het kabinet is bezig met een maatregelenpakket waarover in de komende weken in samenhang met de voorjaarsnota over besloten zal worden. Vrijdag 6 maart is daarvoor een BWO voorzien. U ontvangt daarvoor apart voorbereiding.

Ontvangen BPZ

Toelichting

- Op 7 februari gaf 5.1.2.e een presentatie over i) de achtergrond van het vonnis, ii) de omvang van de opgave en iii) haar 54 maatregelen om dit te realiseren. Daarbij heeft zij ook enkele publicaties uitgereikt, die u naderhand ook heeft ontvangen. De gegeven presentatie is ter informatie als bijlage bij deze nota gevoegd.
- Urgenda stelt dat de berekeningen van PBL structureel te positief zijn, waardoor het gat met het doel van 25% emissiereductie niet 7 Mton zou zijn, maar ca. 15 Mton.
- Urgenda heeft op LNV-terrein 9 maatregelen voorgesteld. In de bijlage vindt u een korte beschrijving per maatregel. Tussen de maatregelen is veel samenhang, vaak vullen ze elkaar aan. De maatregel met het grootste reductiepotentieel is een krimp van de veestapel (minder koeien, krimp varkenssector, rem op kalveren-, geiten- en schapensector).
- Voor de besluitvorming van het kabinet over Urgendamaatregelen zijn al deze maatregelen beoordeeld en daaruit komt het beeld dat de maatregelen over het algemeen inderdaad mogelijk zijn, maar niet altijd in het door Urgenda gesuggereerde tempo, of de aangegeven omvang. Eigenlijk geldt voor alle maatregelen op LNV-terrein dat deze op dit moment al op enige manier deel uitmaken van beleid in ontwikkeling.
- Op 20 februari is ambtelijk gesproken met Urgenda. Onder leiding van 5.1.2.e (programma Klimaatopgave LNV) hebben LNV-dossierhouders met 5.1.2.e en 5.1.2.e de door Urgenda voorgestelde maatregelen en de mogelijkheden voor samenwerking verder verkend. Daarbij zijn géén afspraken gemaakt. Het al dan niet uitvoeren van deze maatregelen is afhankelijk van het besluit van het kabinet over het maatregelenpakket.

Bijlage

Korte beschrijving Urgendamaatregelen op LNV-terrein

Minder koeien, niet minder winst

- Kern van het voorstel is krimp en verandering van de veestapel, resulterend in een vermindering van emissie met 30%. Door minder (kunst)mest en minder krachtvoer kun je de uitstoot van koeien die extreem veel melk geven 15 à 20% afbouwen; de overige 10% reductie moet dan komen uit krimp van de veestapel en de keuze voor andere koeienrassen.
- Reductie per jaar 2 - 3 Mton, ook reductie stikstofuitstoot.

Verdubbeling krimp varkenssector

- Voorstel is om de warme sanering te versnellen en op te schalen. Urgenda wil dat alle boeren zonder opvolger actief worden benaderd met een stoppersregeling en dat alle opgekochte varkensrechten worden vernietigd. Urgenda wil met deze maatregel ook een grens op andere groeiende sectoren zoals de geitensector. Daarvoor heeft Urgenda nu ook een aparte maatregel opgenomen, zie hierna.
- Reductie 0,3 Mton, inclusief de nu al genomen maatregel warme sanering varkenshouderij.

Rem op kalveren-, geiten- en schapensectoren

- Urgenda stelt voor om een rem te zetten op de groei van deze sectoren, door nationale plafonds in te stellen voor vleesvee, paarden, pony's, schapen, geiten, konijnen, eenden, kamelen en pelsdieren. De transportduur voor jonge kalveren moet beperkt worden. Ook voor deze sectoren wil Urgenda een stoppersregeling en afroaming van dierrechten.
- Reductie 0,2 Mton

Minder stikstof in de landbouw

- Met deze maatregel wil Urgenda het gebruik van kunstmest en krachtvoer verminderen, maar ook bijvoorbeeld overheden alleen van boeren laten inkopen die een lagere stikstofuitstoot hebben, supermarkten hogere eisen laten stellen aan veevoer, weidegang en kunstmest, en wettelijke belemmeringen voor beter bodembeheer door biologische boeren laten wegnemen.
- Reductie 0,2 Mton

Een dag per week zonder vlees

- Urgenda vraagt hierbij maatregelen die de consument helpen om vaker te kiezen voor plantaardige vleesvervangers, zoals een verbod op de promotie voor bewerkt vlees, voorbeeldgedrag van de overheid in bedrijfskantines e.d. door vegetarisch eten de norm te maken, en voorlichting en educatie. Urgenda steunt ook het voorstel van de True Animal Protein Price Coalition (Tapp-coalitie) om vlees eerlijker te beprijzen en de inkomsten daarvan te gebruiken om de landbouw verder te verduurzamen en consumenten met de laagste inkomens te compenseren.
- Reductie 0,5 Mton

Ledverlichting kassen

- Het voorstel van Urgenda is om een leningfaciliteit voor tuinders te creëren voor investeringen in ledverlichting, en daarmee jaarlijks 10% van de tuinders te bedienen.
- Reductie 0,1 Mton

Versneld vernatten veenweide

- Urgenda wil dat de bestaande plannen voor het vergroten van nieuwe natuur op veengrond à 10.000 ha versneld worden uitgevoerd, en door al bestaande natuurgebieden verder te vernatten en om te zetten naar veenvormende natuur.
- Reductie 0,2 Mton

Duurzaam bosbeheer

- Urgenda vraagt een duurzaam bosbeheer door te stoppen met kaalkap van stukken bos voor houtoogst of verjonging, het bewerken van bosbodems, afvoer van biomassa uit bos, en de kap van bomen voor energiedoeleinden.
- Reductie 0,2 Mton

Bomen, bossen en bermen

- Het voorstel is om snel te beginnen met de aanleg van meer bos. Als kansrijke locaties ziet Urgenda daarvoor de openbare ruimte langs N-wegen in de vorm van houtwallen, rabattenbossen of plantages. Daarnaast wil Urgenda dat de 1% grond die boeren zich onterecht hebben toegeëigend weer als landschapselementen worden teruggebracht. Daarvoor is hulp van het kabinet nodig in de vorm van goede controle op berm- en mestfraude met behulp van kadastrale kaarten en luchtfoto's.
- Reductie 0,1 Mton

Vorbereitung MCKEMR

TER ADVISERING

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Directoraat-generaal Agro
Programma Klimaatopgave LNV

Auteur

R 5.1.2.e

T 5.1.2.e

5.1.2.e @minlnv.nl

Datum

8 januari 2020

Kenmerk

DGA-PKO-LNV / 20005621

nota

Bewindsliedenoverleg Urgenda 9 januari 2020

Kopie aan

Bijlage(n)

Parafenroute

DGA

5.1.2.e

[?] BBPZ paraaf

Aanleiding

Op vrijdag 20 december jl. heeft de Hoge Raad uitspraak gedaan in het cassatieberoep van de Staat in de procedure tussen Stichting Urgenda en de Nederlandse Staat. De uitspraak van de Hoge Raad betekent dat het reductiebevel dat de rechtbank Den Haag aan de Staat heeft opgelegd onherroepelijk is geworden en het kabinet de totale, nationale uitstoot van broeikasgassen in het jaar 2020 met 25% moet hebben gereduceerd (t.o.v. 1990). Het BWO zal spreken over de consequenties van deze uitspraak en de te nemen maatregelen.

Advies

Bespreken van de gevolgen van deze uitspraak en mogelijke vervolgstappen.

Kernpunten

- Voor dit overleg zijn geen stukken en is ook geen concreet beslispunt voorzien. De Landsadvocaat en MEZK zullen mondeling toelichting verschaffen.
- De uitspraak van de Raad van State zal worden toegelicht door de Landsadvocaat. Daarbij wordt ingegaan op de betekenis voor dit jaar, de jaren erna en op de betekenis voor andere beleidsterreinen.
- Om 25% emissiereductie te halen is volgens de meest recente raming van PBL, en inclusief de verwachte effecten van de al aangekondigde aanvullende Urgenda- en stikstofmaatregelen, circa 6 tot 8 Mton aanvullende reductie nodig.
- Afgelopen jaar zijn de mogelijke maatregelen geïnventariseerd, en getoetst aan vier criteria: (i) kosteneffectiviteit, (ii) beperkte weglekeffecten, (iii) draagvlak en (iv) maatregelen die aansluiten bij het Klimaatakkoord. Alle maatregelen die aan deze criteria voldoen zijn inmiddels genomen.
- Enkele rigoureuze maatregelen die substantieel zouden kunnen bijdragen aan emissiereductie zijn: het sluiten van kolencentrales; het sluiten van bepaalde industrieën met hoge uitstoot (bv. kunstmestindustrie); beperkingen in

Ontvangen BPZ

autogebruik voor bepaalde groepen of momenten; verdere krimp veestapel (met name melkveehouderij en varkenshouderij). Deze maatregelen zijn kostbaar en ingrijpend, bijvoorbeeld omdat ze maatschappij-ontwrichtend zijn, marktversturend werken of grote invloed hebben op huishoudens en/of bedrijven. Met (een combinatie van) deze maatregelen zal het doel in 2020 waarschijnlijk nog niet bereikt worden.

- Stichting Urgenda heeft zelf ook 50 maatregelen voorgesteld. Deels zijn deze al genomen als onderdeel van het Klimaatakkoord, of van het eerdere pakket Urgendamaatregelen.
- Bij niet- of onvoldoende naleving van de uitspraak kan Stichting Urgenda een dwangsomprocedure starten.

Toelichting

- De uitspraak van de Raad van State is ook van betekenis voor andere beleidsterreinen doordat met deze uitspraak rechtstreekse werking lijkt te worden gegeven aan (internationaal) overeengekomen streefdoelen.
- Omdat de uitspraak aangeeft dat de Staat in 2020 tenminste 25% reductie moet realiseren, en uit de ramingen duidelijk is dat de daadwerkelijke realisatie fluctueert, moet er volgens de Landsadvocaat voldoende marge worden genomen met de te nemen maatregelen.
- Door het nemen van tijdelijke maatregelen bestaat voor de jaren na 2020 het risico van terugzakken onder het vereiste percentage.
- Wat betreft krimp veestapel ter indicatie: een koe staat gelijk aan ongeveer 4000 kilo CO₂, oftewel 4 ton. Uitgaande van een gemiddeld melkveebedrijf met 100 koeien (in lijn met berekeningen in stikstofverband) leveren 100 bedrijven 0,04 Mton op. Kosten: €380 mln. (inclusief aankoop grond).
- Met de €180 mln. die nu beschikbaar is voor sanering varkenshouderij wordt de varkensstapel (ordegrootte omvang ca. 12 mln. dieren) met ca. 10% verminderd en de CO₂-uitstoot met 0,2 à 0,3 Mton verminderd. Een gemiddeld vleesvarkensbedrijf heeft 4000 varkens, een zeugenbedrijf 600 zeugen.
- In de lijst eerder geïnventariseerde maatregelen zitten op het terrein van LNV landgebruikmaatregelen (die formeel niet meetellen, maar wel de goede wil laten zien, zoals meer bebossen, vernatten veenweide etc.), maatregelen op het terrein van mest en precisielandbouw, en glastuinbouwmaatregelen.

TER ADVISERING

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Directoraat-generaal Agro
Programma Klimaatopgave LNV**Auteur**

5.1.2.e

T 5.1.2.e

5.1.2.e @minlnv.nl

Datum

30 januari 2020

Kenmerk

DGA-PKO-LNV / 20030666

nota

BWO Urgenda 31 januari 2020

Kopie aan**Bijlage(n)****Parafenroute****DGA**

5.1.2.e

BPZ-paraaf

Aanleiding

Morgen heeft u een BWO over Urgenda. Daar zal worden gesproken over de strategie voor de uitvoering van het vonnis van de Hoge Raad van 20 december jl., gereflecteerd op de geïnventariseerde maatregelen en over de inzet voor het overleg met Urgenda op 7 februari a.s.

Advies

Kennismemen van onderstaande annotatie.

Kernpunten

- Zonder aanvullende maatregelen wordt geen 25% emissiereductie in 2020 gerealiseerd t.o.v. 1990. EZK concludeert dat het gat dusdanig fors is dat ingrijpende maatregelen onvermijdelijk zijn.
- Ambtelijk zijn alle mogelijke maatregelen uitgewerkt, op basis daarvan kunnen in de komende tijd politieke keuzes gemaakt worden.
- De financiering van de benodigde aanvullende maatregelen is nog niet in beeld. Afhankelijk van de selectie van maatregelen kan het om aanzienlijke bedragen gaan.
- Samenwerking met de Stichting Urgenda wordt gezocht op een aantal politiek te kiezen maatregelen. Dit biedt kansen omdat voor veel door Urgenda voorgestelde maatregelen een (groot) aantal organisaties achter de maatregel staan en mogelijk ook een bijdrage kunnen leveren.

Toelichting

Ontvangen BPZ

1. Achtergrond en strategie uitvoering Urgendavonnis

- De in het BWO van 9 januari afgesproken bouwstenen zijn uitgewerkt in deze notitie. Kernpunten: geen taboes, zichtbaar maken wat de bijdrage is aan CO₂-reductie én stikstofreductie, aantal maatregelen met significante emissiereductie identificeren, maatregelen identificeren waarop samenwerking met Urgenda mogelijk is. Besluitvorming bij Voorjaarsnota (medio april), tenzij eerdere besluitvorming opportuun is.
- EZK rekent met een resterende opgave van 6 tot 8 Mton, uitgaand van de middenwaarde. Juridisch gezien bestaat de kans dat dit niet voldoende is, en dat een extra inspanning nodig is om zeker te zijn dat de 25% gehaald wordt. Dat betekent dat niet de middenwaarde maar de bovenkant van de bandbreedte van het gat moet worden gehanteerd.
- De voorgestelde aanpak bestaat uit een stapgewijze uitvoering waarbij begin maart in de MCKE kan worden besloten over een "geloofwaardig pakket aan maatregelen". Over de financiering daarvan zou dan bij Voorjaarsnota besloten kunnen worden.

2. Geïnterviewde maatregelen

- Het pakket maatregelen is inmiddels extern gevalideerd door Berenschot en CE Delft, en voor de landbouwmaatregelen door CLM. De resultaten worden nu verwerkt in de fiches.
- De maatregelen zijn ingedeeld naar mate van reductie in 2020/2021 en gerangschikt naar kosteneffectiviteit. In de categorie van maatregelen die méér dan 0,3 Mton opbrengt staan twee LNV-maatregelen: verhogen budget saneren varkenshouderij en inkrimping melkveehouderij. Voor beide geldt dat hier een theoretische aanname is gedaan over de omvang.
- De volumemaatregelen zijn de meest substantiële maatregelen die LNV kan bijdragen. Bovendien zijn dit maatregelen die zowel voor de stikstofproblematiek als voor Urgenda van belang zijn.
- Om de aangegeven reductie te bereiken zou voor de varkenshouderij nóg eens 180 mln. moeten worden ingezet, dus een verdubbeling ten opzichte van de huidige openstelling van de saneringsregeling. Er is naar verwachting overinschrijving, maar niet van die ordegrrootte.
- Voor de inkrimping van de melkveehouderij rekent EZK met 100.000 koeien. Het betreft hier de beëindigingsregeling en de gerichte uitkoop die momenteel worden uitgewerkt is het kader van de stikstofaanpak. Wat het uiteindelijk aan reductie gaat opbrengen hangt dus af van het besluit over de omvang van deze maatregelen.
- In de categorie die 0,1 tot 0,3 Mton kunnen opleveren, zitten enkele glastuinbouwmaatregelen. Het animo om in deze maatregelen te investeren door de sector zal mede afhangen van de uitkomsten van de ODE-discussie. Daar staat tegenover dat met deze maatregelen wel extra middelen beschikbaar kunnen komen voor de sector.
- In deze categorie zit een Urgendamaatregel, minder N in de landbouw, die uit veel verschillende maatregelen bestaat die overeenkomen met de aanpak van de landbouwvisie. In deze categorie staat ook een door de TAPPCoalitie ingebracht voorstel voor een pakket aan maatregelen, die zelf aangeeft dat daarmee 2,5 Mton kan worden gehaald. De verwachting is echter dat dit niet realistisch is.

- In de categorie van maatregelen met minder dan 0,1 Mton reductie zitten verschillende landgebruikmaatregelen. Formeel tellen die niet mee voor de 25%.
- Als laatste categorie zijn fiscale maatregelen opgenomen, waaronder voor de glastuinbouw, en BTW op vlees. Deze maatregelen lijken op de korte termijn ('20/'21) niet te leiden tot een substantiële reductie. Dat neemt niet weg dat ook deze maatregelen serieus overwogen kunnen worden.

3. Strategie samenwerking Urgenda

- Voorafgaand aan het overleg met Urgenda op 7 februari wordt in het BWO a.s. vrijdag en de MCKE van 4 februari besproken op welke onderwerpen samengewerkt kan worden met Urgenda.
- Doel van het overleg met Urgenda is om te weten op welke maatregelen Urgenda wil samenwerken, en wat het risico is op dwangsomprocedures.
- Voor elk van de 50 door Urgenda voorgestelde maatregelen is een appreciatie opgenomen in de notitie.
- Door Urgenda zelf voorgestelde maatregelen op het terrein van LNV zijn o.a. minder koeien en varkens, versneld vernatten veenweide, minder vlees eten, duurzaam bosbeheer, en minder N in de landbouw.

From: "5.1.2.e"
Sent: Wed, 29 5.1.2.e 2020 13:24:13 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minlnv.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minlnv.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minlnv.nl>;
"5.1.2.e" <5.1.2.e@minlnv.nl>
Subject: DOMUS-20029181-v1-
MR_EZK_20028085_Nadere_toelichting_arrest_Hoge_Raad_cassatieberoep_Urgenda_-_Delphi_7241.PDF
Attachments: DOMUS-20029181-v1-
MR_EZK_20028085_Nadere_toelichting_arrest_Hoge_Raad_cassatieberoep_Urgenda_-_Delphi_7241.PDF

5.1.2.e

Kun je instemmen met onderstaande annotatie voor MLNV bij genoemd onderwerp op de MR vrijdag a.s. (stuk bijgevoegd)?

Advies: instemmen

Toelichting:

- Op de dag van de uitspraak van de Hoge Raad over Urgenda heeft het kabinet een brief aan de Tweede kamer gestuurd om haar te informeren. In die brief werd een nadere reactie aangekondigd in de tweede helft van januari. Voorliggende brief geeft deze nadere reactie.
- De brief vat het arrest samen en geeft aan dat het kabinet blijft werken aan maatregelen om de uitstoot te verminderen.
- De mogelijke bredere werking van dit arrest (hoe bindend zijn internationaal afgesproken doelen) vraagt nog nadere bestudering. In de brief wordt hierover in algemene termen opgemerkt dat de Kamer hierover zal worden geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage
Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage
.....

T 5.1.2.e**M** 5.1.2.e5.1.2.e [@minlnv.nl](mailto:5.1.2.e@minlnv.nl)
.....

8 iets met kolen

→ 3 Lolencentrales op 252

compensat. verlies.

→ 5 bedrijven die iets additioneel n de
TER ADVISERING industrie

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Directoraat-generaal Agro
Programma Klimaatopgave LNV

Auteur

5.1.2e

T 5.1.2e

5.1.2e @minlnv.nl

Datum

5 maart 2020

Kenmerk

DGA-PKO-LNV / 20065908

BHM: 20066815

Bijlage(n)

nota

BWO Urgenda 6 maart

Parafenroute

DG A

BPZ

5.1.2e

5.1.2e

Leest parallel

Aanleiding

Het kabinet bereidt besluitvorming voor over een pakket maatregelen in reactie op het Urgendavonnis van 20 december jl. Ter voorbereiding daarop is dit BWO met de meest betrokken bewindspersonen.

Advies

U kunt inbreng leveren op basis van onderstaande informatie.

Per voorgelegd besispunt:

- Instemmen met een maatregelenpakket dat minimaal 7 Mton reductie kan realiseren in 2020/2021.
- U kunt instemmen met het belang van een evenwichtige spreiding van maatregelen voor zowel stikstof als Urgenda over de sectoren.
- Het advies is om de gepresenteerde maatregelpakketten te bespreken, maar nog geen voorkeur uit te spreken.

Kernpunten

- Het BWO is niet besluitvormend bedoeld, besluitvorming over maatregelen is voorzien in de MCKE van 17 maart.
- Er blijkt maar beperkt sprake te zijn van maatregelen die én stikstofreductie én CO₂-reductie leveren. Dat zijn snelheidsverlaging, volumemaatregelen in de veehouderij, elektrificatie en stimulering van hernieuwbare energie. Ook zijn er maar een paar stikstofmaatregelen die negatief uitpakken voor CO₂, waarvan de grootste het stoppen van bij- en mestook van biomassa is.
- Ondanks dat er geen grote overlap is tussen de stikstofmaatregelen en Urgendamaatregelen, is het wel van belang dat er in samenhang over gecommuniceerd wordt. Daarmee kan zichtbaar gemaakt worden dat de (soms ingrijpende) maatregelen evenwichtig verdeeld zijn over de sectoren. Dit lijkt met name ook van belang omdat voor de veehouderij geldt dat de maatregelen zowel voor stikstof als Urgenda van belang zijn. Daarom zou het de voorkeur hebben om ook in één keer over beide maatregelpakketten te communiceren. Omdat bovendien de stikstofmaatregelen zich vooral richten op de veehouderij, helpt het voor een evenwichtig beeld als de urgendamaatregelen zich vooral op andere sectoren richten, zoals mobiliteit en industrie.

Ontvangen BPZ

- Voorgesteld wordt om een pakket maatregelen te selecteren dat 7 Mton reductie kan opleveren. Dat is voldoende als wordt uitgegaan van de middenwaarde van de ramingen van PBL. Daarmee neemt het kabinet wel een risico, omdat de kans bestaat dat dan de 25% reductie niet gehaald wordt. Om dat risico uit te sluiten moeten echter nóg meer ingrijpende maatregelen genomen worden.
- Vanuit uw collega's komen naar verwachting vragen over de maatregel Verhogen Budget Saneringsregeling Varkenshouderij (Srv), die is opgenomen onder de mogelijke additionele maatregelen die zowel bijdragen aan CO₂- als stikstofreductie. Hiervoor is €260 mln. in de tabel genoemd, dit is het maximale bedrag dat bovenop de al beschikbare €180 mln. nodig zou zijn om alle inschrijvingen die er nu zijn en die aan de eisen voldoen te honoreren. Het gaat hier dus níet om extra budget (en dus extra krimp van de sector) ten opzichte van wat nu met de Srv is voorzien. Dit budget komt dus ook niet bovenop wat op dit moment voor stikstof in discussie is.
- Tenslotte wordt de urgentie van een tijdige besluitvorming nogmaals benadrukt in het laatste agendapunt en de daarvoor bijgevoegde notities. Over de dekking van de benodigde maatregelen lopen gesprekken tussen MFIN en MEZK. Het lijkt er op dat er enige ruimte is om SDE+-middelen in te zetten.

Toelichting

- Het wordt door verschillende bewindspersonen kwetsbaar geacht dat voorgesteld wordt om het pakket te richten op een reductie van 7 Mton. Een hogere ambitie biedt een buffer voor tegenvallers, en voorkomt dat als er inderdaad tegenvallende resultaten zijn, opnieuw pijnlijke maatregelen nodig zijn. Om die reden zal MFIN naar verwachting voorstellen een wat ruimer pakket te kiezen, waarin ook fiscale maatregelen zitten. MMW zal mogelijk om diezelfde reden voorstellen om een steviger pakket te kiezen, waarbij zij ook naar een grotere krimp van de veestapel kijkt.
- Er is een aantal maatregelpakketten samengesteld om te bespreken:
 - Een zo kosteneffectief mogelijk maatregelenpakket, al dan niet met een te sluiten kolencentrale (pakketten A1 en A2)
 - In aanvulling daarop maatregelen die aansluiten bij de door Stichting Urgenda voorgestelde maatregelen (pakketten B1 en B2)
 - En tenslotte aanvullend daarop ook nog een aantal maatregelen met én stikstof- én CO₂-effect. Hierbij zitten ook enkele maatregelen op LNV-terrein.
- De maatregelen voor de veehouderij die bijdragen aan stikstofreductie hebben, afgezien van de beëindigingsregeling, weinig effect voor Urgenda, mede door de korte termijn waarop de CO₂-reductie gehaald moet worden.
- De beëindigingsregeling veehouderijen richt zich op verschillende veehouderijsectoren. Voor de emissiereductie van CO₂-eq. is vooral de melkveehouderij (methaan) belangrijk. Dit is gelijk ook de duurste van de verschillende sectoren. Ook de sanering van de varkenshouderij helpt, maar daar is al extra op ingezet, met naar verwachting in totaal een krimp van de sector van ca.10%. Beëindiging van pluimveehouderijbedrijven heeft (zeer) weinig effect Urgenda.
- Overigens zal ook het beëindigen van melkveehouderijbedrijven tijd kosten, waardoor dit zeker niet eerder dan 2021 tot emissiereductie kan gaan leiden.

- Het ingeschatte effect van het stoppen van bij- en meestook van biomassa voor de emissie van CO₂ is omstreden. Wanneer dit de grotere en nieuwere centrales betreft, kan het effect (aanzienlijk) gunstiger uitpakken.
- Een maatregel met groot effect is het sluiten of stilzetten van een of meer kolencentrales. De verwachting is dat de leveringszekerheid bij sluiting niet in gevaar komt, maar dat Nederland wel afhankelijk wordt van het buitenland, bijvoorbeeld het tempo van uitfasering van kolengestookte centrales in Duitsland. De volatiliteit van dit aanbod is erg groot. MEZK zal hier naar verwachting mondeling nadere toelichting op geven, mede omdat eerder (discussie over CO₂-heffing) werd aangegeven dat de leveringszekerheid wél in gevaar zou komen.

MINISTERIËLE COMMISSIE KLIMAAT EN ENERGIE (MCKE)

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Directoraat-generaal Agro
Programma Klimaatopgave LNV

Auteur

5.1.2.e

T 5.1.2.e

5.1.2.e @minlnv.nl

nota

Maatregelenpakket Urgenda

Parafenroute

DG Agro

5.1.2.e

FEZ

5.1.2.e

BPZ

5.1.2.e

Onderwerp

De MCKE bespreekt het maatregelenpakket Urgenda, zowel de omvang als de inhoud van het pakket maatregelen, en de timing van het vaststellen van de maatregelen.

Advies

1. U kunt instemmen met een pakket maatregelen van ten minste 7 Mton, zo mogelijk meer.
2. U kunt instemmen met maatregelenpakket B1, en het voorstel om in aanvulling daarop te laten onderzoeken of één kolencentrale bereid is te sluiten voor een maximum van €300 miljoen (maatregelenpakket B2). U kunt aangeven dat naast de nu opgenomen maatregelen en de maatregelen die u in verband met stikstof neemt, met Urgenda gewerkt wordt aan verschillende kleine maatregelen, die echter op korte termijn (vrijwel) geen reductie-effect zullen hebben.
3. U kunt instemmen met besluitvorming voorafgaand aan de voorjaarsnota en de dekking uit SDE-middelen voor €1,5 mld., onder de voorwaarde dat de langere termijn klimaatdoelen hierdoor niet in het gedrang gaan komen.

Toelichting

Omvang pakket maatregelen

- Voorgesteld wordt om een pakket maatregelen te selecteren dat 7 Mton reductie kan opleveren. Dat is voldoende als wordt uitgegaan van de middenwaarde van de ramingen van PBL. Daarmee neemt het kabinet wel een risico, omdat de kans bestaat dat dan de 25% reductie niet gehaald wordt. Om die reden heeft een grotere reductie de voorkeur, als dat mogelijk is.
- Op maandag 16 maart ontving u een aangetekende brief van Urgenda over de te nemen maatregelen (bijgevoegd). Daarin gaan ze ook in op het feit dat naar hun mening de benodigde reductie veel groter is dan de 7 Mton waarmee

Ontvangen BPZ

het kabinet nu rekent (namelijk 15 – 16 Mton). Daarnaast herhaalt Urgenda hun mening over de door het kabinet gehanteerde criteria.

- Urgenda stelt dat wanneer het beleid gericht zal zijn op een extra 9 Mton aan reductiemaatregelen, dat zeker niet voldoende is, en dat de regering dan het reductiebevel van de rechter schendt.
- De brief is ook aan andere bewindspersonen gestuurd. Mogelijk komt deze brief in de MCKE ook ter sprake.

Voorgestelde maatregelen

- Maatregelenpakket B1 bestaat uit een aantal maatregelen met relatief veel reductie, en daarnaast een aantal maatregelen waar samenwerking met Urgenda mogelijk is. Bij pakket B2 wordt hier sluiting van een kolencentrale aan toegevoegd.
- De maatregelen die worden voorgesteld zijn:
 - Kolencentrales wettelijk op minimum productie zetten
 - Een aantal maatregelen in de industrie (bij 5 specifieke bedrijven)
 - Urgendamaatregelen, waarbij 2 maatregelen op LNV-terrein: LED-verlichting in 100 ha kassen, en minder N in de landbouw.
- LED-verlichting kassen is een maatregel die nog niet deel uitmaakt van eerder genomen maatregelen. Er is wel een fiche voor uitgewerkt (in de bijlage van de vergaderstukken voor dit agendapunt). Het betreft vervanging lampen door LED-lampen. Aandachtspunten daarbij zijn de benodigde staatssteunprocedure, voorkomen dat het leidt tot verlenging levensduur verouderde kassen, of uitbreiding van de verlichting waardoor de besparing teniet wordt gedaan.
- De andere Urgendamaatregel is 'minder N in de landbouw'. Hiervoor is geen reductie ingeboekt. Deze maatregel bevat verschillende maatregelen, waarvan de belangrijkste vermindering van kunstmestgebruik en van krachtvoer zijn. Daarnaast zit er ook een voorstel in voor een pilot met bodemboeren om de vastlegging van CO₂ in de bodem te verbeteren. Ook voor deze maatregel is een fiche uitgewerkt. Vooralsnog is het niet de bedoeling dat hier bovenop al lopende inzet, nóg extra inzet wordt gepleegd.
- Wat betreft eventuele additionele maatregelen vanuit LNV zijn (vrijwel) geen maatregelen beschikbaar die al in '20/'21 effect hebben, anders dan de maatregelen die nu al zijn opgenomen. De maatregelen die in het kader van stikstof worden genomen die de omvang van de veestapel verkleinen zullen wel effect hebben, maar naar verwachting zeker niet in 2020.
- Op dit moment wordt met Urgenda gesproken over realisatie van verschillende maatregelen die zij hebben voorgesteld: de pilot voor bodemboeren, duurzaam bosbeheer (in relatie tot de bossenstrategie), boompjes planten, LED-verlichting in kassen, vernatting veenweidegebieden.
- In een aparte notitie wordt inzicht gegeven in de mate waarin maatregelen een dubbel effect hebben: voor stikstof én CO₂. Dat is maar zeer beperkt het geval, en is vooral bij volumemaatregelen het geval (maatregelen die omvang veestapel verkleinen). In het overzicht van mogelijke maatregelen in deze notitie is ook 'krimp -5% generieke korting productierechten' opgenomen. Deze maatregel is als (theoretische) optie opgebracht in het kader van

stikstof, omdat alle opties zonder taboes moesten worden verkend. Deze maatregel maakt nu geen deel uit van voorgestelde Urgendapakketten.

Timing besluitvorming en dekking

- De bijgevoegde notities geven een overzicht van eerdere momenten waarop uitspraken zijn gedaan over de timing. De conclusie is dat besluitvorming op korte termijn nodig is, en dat de omvang van de maatregelen voldoende van omvang moet zijn.
- Eerder is de voorkeur uitgesproken voor besluitvorming bij Voorjaarsnota, maar eerdere besluitvorming wordt wenselijk geacht als vanuit beschikbare SDE-middelen alle maatregelen gedekt kunnen worden.
- De SDE is overigens ook in beeld voor dekking van bevrozing van de ODE-stijging, onder andere voor de glastuinbouw.

TER ADVISERING

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

nota

*Brief + vooral maatregelen-
pakket Corona- proof opschrijven.
andere best naar beeld.*

Kamerbrief uitvoering Urgendavonnis

*LED verlichting voor sector die
is omgevallen... Plus + we*

Directoraat-generaal Agro
Programma Klimaatopgave LNV

Auteur

5.1.2.e

T 5.1.2.e

5.1.2.e @minlnv.nl

Datum

18 maart 2020

Kenmerk

DGA-PKO-LNV / 20079302

BHM: 20079684

Bijlage(n)

1

Parafenroute

DGA

5.1.2.e

FEZ

5.1.2.e

BPZ

5.1.2.e

Aanleiding

Met voorliggende brief informeert MEZK mede namens u de Tweede Kamer over de aanvullende maatregelen die worden genomen om aan de opgave van het Urgendavonnis te voldoen.

Advies

U kunt instemmen met verzending mede namens u.

Kernpunten

- Op 17 maart is in de MCKE ingestemd met een pakket maatregelen om de reductieopgave te realiseren.
- De brief beschrijft de maatregelen, de samenhang met de stikstofmaatregelen en de recent ontstane situatie met de Coronacrisis.
- De brief wordt ook mede namens de ministers van BZK, I&W en M&W verstuurd.

Toelichting

- In de brief wordt aangegeven dat het kabinet nadrukkelijk oog heeft voor de samenhang met de opgave van de stikstofproblematiek.
- De verwachting wordt uitgesproken dat alle maatregelen die het kabinet al heeft aangekondigd vanwege de Urgenda-opgave en de stikstofaanpak een aanvullende CO₂-reductie van ca. 3 Mton opleveren. Met een voetnoot worden de belangrijkste maatregelen daarvan genoemd, waaronder ophoging van de sanering van de varkenshouderij en de beëindigings- en opkoopregeling voor veehouderijbedrijven.
- In de eerste bijlage bij de brief zijn de maatregelen beschreven die nu genomen worden. Voor LNV zijn dat 'LED-verlichting in kassen' met een verwachte reductie-opbrengst van 0,05 Mton, en 'maatregelen gericht op reductie van stikstofdepositie' waarbij geen verwachte reductie-opbrengst is aangegeven. In deze maatregel zitten de al eerder aangekondigde stikstofmaatregelen, en de Urgendamaatregel 'minder stikstof in de landbouw'. Een van de elementen daarvan is verminderen van het gebruik van krachtvoer. Dit wordt in deze brief echter niet expliciet genoemd.
- In de tweede bijlage zijn de nieuwste maatregelen die Stichting Urgenda heeft voorgesteld van een reactie van het kabinet voorzien. Voor LNV gaat het om

Ontvangen BPZ

heer?
p

Directoraat-generaal Agro
Programma Klimaatopgave LNV

Kenmerk
DGA-PKO-LNV / 20079302

'groen en gezond wonen' (is primair verantwoordelijkheid gemeenten) en 'rem op kalveren-, geiten- en schapensectoren'. Deze laatste wordt niet overgenomen door het kabinet.

- Er is in algemene zin een passage gewijd aan de impact van het Coronavirus en de daartegen getroffen maatregelen. Daarbij wordt echter niet aangegeven dat als gevolg daarvan sommige Urgendamaatregelen mogelijk onder druk komen te staan. Zo zal er naar verwachting in de tuinbouw voorlopig (veel) minder interesse zijn in investeringen in LED-verlichting als gevolg van de ingestorte vraag en dus inkomsten.

J → kan wel
onder recht
worden!

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Sent: Fri, 20 Mar 2020 12:11:14 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Subject: DOMUS-20080687-v1-MCKE_EZK_20077065_Kamerbrief_maatregelenpakket_Urgenda_-_DELPHI_7523.PDF
Attachments: DOMUS-20080687-v1-MCKE_EZK_20077065_Kamerbrief_maatregelenpakket_Urgenda_-_DELPHI_7523.PDF

5.1.2.e

Kun je instemmen met bijgevoegde annotatie?

Het betreft de Kamerbrief met het maatregelenpakket Urgenda, waarover apart ook al een nota naar MLNV is gegaan om haar akkoord te krijgen op het 'mede namens' versturen.

Advies: instemmen met de brief en verzending aan Tweede Kamer

Toelichting:

- De brief wordt mede namens u en de ministers van BZK, I&W en M&W verstuurd.
- In de brief wordt aangegeven dat het kabinet nadrukkelijk oog heeft voor de samenhang met de opgave van de stikstofproblematiek. Ook aan de impact van het Coronavirus wordt een alinea gewijd.
- De ophoging van de saneringsregeling varkenshouderijbedrijven en de beëindigings- en opkoopregeling voor veehouderijbedrijven worden genoemd als maatregelen die het kabinet al heeft aangekondigd vanwege de stikstofaanpak en die ook een bijdrage leveren aan reductie van CO₂-eq.
- In de eerste bijlage bij de brief zijn de maatregelen beschreven die nu genomen worden. Voor LNV zijn dat 'LED-verlichting in kassen' met een verwachte reductie-opbrengst van 0,05 Mton, en 'maatregelen gericht op reductie van stikstofdepositie' waarbij geen verwachte reductie-opbrengst is aangegeven. In deze maatregel zitten de al eerder aangekondigde stikstofmaatregelen, en de Urgendamaatregel 'minder stikstof in de landbouw'.
- In de tweede bijlage zijn de nieuwste maatregelen die Stichting Urgenda heeft voorgesteld van een reactie van het kabinet voorzien. Voor LNV gaat het om 'groen en gezond wonen' (is primair verantwoordelijkheid gemeenten) en 'rem op kalveren-, geiten- en schapensectoren'. Deze laatste wordt niet overgenomen door het kabinet.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Klimaatopgave Landbouw, Natuur en Voedsel

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage

Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage

T 5.1.2.e

M 5.1.2.e

5.1.2.e @minInv.nl

5.1.2.e

Advies:
Instemmen

- Na bespreking in de MCKE dinsdag jl. is de brief aangepast. Op uw verzoek is de passage (p.4 onderaan) over Ledverlichting glastuinbouw uitgebreid met een zin over de impact van de corona-uitbraak.
- De appreciatie in bijlage 2 van de door Urgenda voorgestelde maatregelen die LNV aangaan is niet gewijzigd.
- MEZK zal in MR voorstellen de verzending ca. 2 weken uit te stellen.
- Hij zal ook om mandaat vragen om de brief, na nogmaals politiek overleg met de coalitie, te versturen. Hij zal het kabinet informeren over het definitieve moment van verzenden.
- De tekst over de sluiting van een kolencentrale is voorzichtiger verwoord, betreffende passage is geel gearceerd (p.3-4). MEZK zal de MR instemming vragen met deze nieuwe tekst.

512e

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage
 Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage

T 5.1.2.e
M 5.1.2.e
5.1.2.e @minlnv.nl

buiten reikwijdte

A 10x10 grid of 100 cells, each containing the text "5.12.e" in a light gray font.

From: "5.1.2.e" "
Sent: Thu, 23 Apr 2020 12:47:54 +0100
To: "5.1.2.e" "<5.1.2.e@minInv.nl>
Cc: "5.1.2.e" "<5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e"
 <5.1.2.e@minInv.nl>
Subject: FW: Definitieve versie Kamerbrief - uitvoering Urgenda-vonnis
Attachments: DOMUS-20126566-v3-Definitieve_versie_Kamerbrief_-_uitvoering_Urgenda-vonnis.DOCX

5.1.2.e

EZK heeft mijn suggestie overgenomen om ook te verwijzen naar de stikstofbrief die morgen gelijktijdig uitgaat. Die opmerking in de annotatie voor de minister kan dus omgevormd worden naar een mededeling.

Deze wordt dan (met rood en doorgehaald de wijziging aangegeven):

Advies:

Instemmen, met de suggestie om in de brief ook een verwijzing op te nemen naar het pakket stikstofmaatregelen dat gelijktijdig met voorliggende brief aan de TK wordt gestuurd.

Ter toelichting:

- In de brief wordt verwezen naar de brief met stikstofmaatregelen die op 7 februari aan de TK is gestuurd **en naar de brief over stikstofmaatregelen die gelijktijdig met deze brief uitgaat**. ~~Ambtelijk is aan EZK voorgesteld ook te verwijzen naar de stikstofbrief die gelijktijdig met deze brief met Urgendamaatregelen naar de TK wordt gestuurd. Dat betekent uitsluitend een toevoeging van de datum 24 april in de brief.~~
- De brief wordt mede namens u verstuurd.
- Ten opzichte van de eerder door u in de MCKE van 24 maart besproken en geaccordeerde brief is een passage toegevoegd over de uitkomsten van een korte studie van PBL naar de mogelijke effecten van de Coronacrisis op de nationale broeikasgasemissies. Deze studie wordt met deze brief ook aan de TK aangeboden.
- PBL heeft 2 scenario's verkend die aansluiten bij de recente scenario's van het CPB over de economische gevolgen van het Coronavirus. De conclusie is dat de Coronacrisis op de korte termijn een significant effect kan hebben op de CO2-uitstoot, maar dat de structurele effecten waarschijnlijk beperkt zijn.
- De in de brief aangekondigde maatregelen zijn niet gewijzigd.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Klimaatopgave Landbouw, Natuur en Voedsel

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage

Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage

T 5.1.2.e

M 5.1.2.e

5.1.2.e @minInv.nl

buiten reikwijdte

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

buiten reikwijdte

5.1.2.e

5.1.2.e

From: "5.1.2.e"
Sent: Thu, 3 Dec 2020 14:40:20 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Subject: RE: 20300489 m.b.t. Bhm MINISTERRAAD MR EZK 20285510 Klimaat- en Energieverkenning 2020 en uitvoering Urgendavonnis DELPHI 9127

De bijdrage van 5.1.2.e in de bhm gedaan en doorgezet via vaste route MR

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>
Verzonden: donderdag 3 december 2020 14:36
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@minezk.nl>
Onderwerp: RE: 20300489 m.b.t. Bhm MINISTERRAAD MR EZK 20285510 Klimaat- en Energieverkenning 2020 en uitvoering Urgendavonnis DELPHI 9127

5.1.2.e regelt het nu verder 😊

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
5.1.2.e Klimaatopgave Landbouw, Natuur en Voedsel

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage
Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage

.....
T 5.1.2.e
M 5.1.2.e
5.1.2.e [@minInv.nl](mailto:5.1.2.e@minInv.nl)
.....

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>
Verzonden: donderdag 3 december 2020 13:56
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@minezk.nl>
Onderwerp: RE: 20300489 m.b.t. Bhm MINISTERRAAD MR EZK 20285510 Klimaat- en Energieverkenning 2020 en uitvoering Urgendavonnis DELPHI 9127

Annotatie TK brief

Advies: Aanvaarden van de brief en instemmen met verzending naar de Tweede Kamer.

Toelichting:

- Deze brief wordt behandeld in samenhang met het wetsvoorstel productiebeperking kolen dat in de MR van 27 nov is aangehouden tot de MR van 4 dec (zie onderstaande annotatie).

- De brief gaat in op de uitvoering van het Urgenda vonnis en bespreekt hierbij de KEV2020 en de aanvullende kolen maatregelen: het wetsvoorstel en de voortgang van de call for proposals om een centrale vrijwillig te laten sluiten.
- M.b.t. het wetsvoorstel wordt, n.a.v. de brief van Urgenda aan de MP en MEZK van 5 nov jl., ingegaan op de hoogte van de productiebeperking.
- Daarnaast wordt ingegaan op de energiebesparingsplicht, LNV is aangesloten bij het verbreden en verbeteren hiervan.

Annotatie wetsvoorstel

Advies: Aanvaarden van het wetsvoorstel en instemmen met verzending naar de Tweede Kamer.

Toelichting:

'95 Het wetsvoorstel is nadat het de vorige keer voorlag in de MCKE (8 sep jl.) en MR (11 sep jl.) aangepast naar aanleiding van het advies van de Raad van State, de handhavings- en uitvoeringstoets (HUF-toets) van de NEa en de KEV2020.

'95 De belangrijkste wijzigingen zijn:

- o Het boetemaximum is verhoogd van 10% tot 20% van de omzet, zodat het niet loont om de productiebeperking te overtreden.
- o De productiebeperking wordt ingesteld op 35% van het vermogen van de kolencentrales voor de jaren 2021-2024, waar eerder werd uitgegaan van een bandbreedte tussen 25-35%. Een verdere reductie dan tot 35% bleek niet mogelijk i.v.m. leveringscontracten en exponentiele toename van de financiële gevolgen. Urgenda benoemt de 25% ook in haar brief van 5 nov jl. aan de MP en MEZK (met afschrift aan u).
- o De periode van de maatregel is verlengd tot en met 2024, omdat de verwachting is dat ook in 2024 productiebeperking nog nodig zal zijn om 25% CO2-reductie te behalen.

buiten reikwijdte

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

From: 5.1.2.e (5.1.2.e)"
Sent: Thu, 10 Jun 2021 12:42:45 +0100
To: "Kernteam PKO-LNV" <5.1.2.e@minInv.nl>
Subject: FW: MR advies notitie FIN over begroting -definitief-
Attachments: Proces begroting 2022 voor MR 11 juni 2021.pdf

fyi

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>
Verzonden: donderdag 10 juni 2021 13:42
Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>
CC: 5.1.2.e 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>; 5.1.2.e 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>; Haar, drs. G.J.A. van der (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>; Schulp, ir. B. (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>; 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>; 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>
Onderwerp: MR advies notitie FIN over begroting -definitief-

Hoi 5.1.2.e

Zie hieronder het MR-advies inclusief inbreng vanuit klimaatprogramma. Is akkoord MT-FEZ. Opmerking over nitraatrichtlijn in het advies is gecheckt bij PAV (5.1.2.e). Vanuit Stikstof heb ik geen aanvullende opmerkingen ontvangen.

Groet,
 5.1.2.e

Advies:

- Voorkeur uitspreken voor optie 2 uit het memo van FIN: begroting 2022 uitbreiden met een pakket stikstof en klimaat
- Aanvullend kunt u eventueel aangeven dat hoe langer de formatie duurt, hoe meer dossiers er bij gaan komen waar (budgettaire) besluitvorming niet uit kan blijven. Bij LNV geldt dit bijvoorbeeld bij het mestdossier, waar vanaf 2022 vooralsnog middelen ontbreken voor een nieuw actieprogramma nitraatrichtlijn.

Toelichting

- Notitie is in lijn met hetgeen eerder is besproken in het overleg hierover tussen de MP, vice-MP's en MinFin.
- MinFin schetst in de notitie in feite een drietrapsraket: Eerst doen wat moet (Spoor 1, genoemde drie 'vangnetdossiers' Toeslaggedupeerden, Steunregeling OV en bevrozen ER Zorg 2022); dan aanvullende maatregelen ten behoeve van stikstof en klimaat/ Urgenda (Spoor 2) en ten slotte overige maatregelen waar hervormingen (ombuigingen) tegenover zouden moeten staan.
- MinEZK stelt mogelijk voor om al in augustus te besluiten over een pakket klimaatmaatregelen. U kunt dit voorstel desgewenst steunen. U kunt dan benadrukken dat het zou moeten gaan om voorstellen die impact hebben op zowel reductie van broeikasemissies als op stikstofuitstoot.
- Minfin noemt ook nog de *Recovery and Resilience Facility* (RRF) als mogelijkheid om in te zetten voor bestaande investeringen (€ 5,6 mld.) en zodoende geld vrij besteedbaar geld te creëren. Dit zou dan wel ten koste gaan van de inzet van de RRF-middelen voor nieuwe hervormingen en investeringen (waar alle departementen, dus ook LNV, al voorstellen voor hebben ingediend).
- Het geschetste proces onder punt 3 is in lijn met de reguliere begrotingsregels en planning en roept daarmee geen vragen op. Indien wordt gewerkt met Nota's van Wijziging kan besluitvorming over de zomer worden heen getild.
- In het memo wordt ook verwezen naar de julibrief (2 juli in MR). U wordt door FEZ separaat geïnformeerd over de begrotingsmutaties die hier worden verwerkt bij LNV. Er zijn door LNV – los van een aantal verzoeken tot kasschuiven – geen claims ingediend bij FIN.

Van: 5.1.2.e 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>
Verzonden: donderdag 10 juni 2021 12:49
Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>; 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>
CC: 5.1.2.e MSc van der (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>; 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>; 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>
Onderwerp: RE: MR advies notitie FIN over begroting -concept-

From: "5.1.2.e (5.1.2.e)"
Sent: Thu, 24 Jun 2021 08:38:54 +0100
To: 5.1.2.e (5.1.2.e)" <5.1.2.e@minInv.nl>
Cc: "5.1.2.e (5.1.2.e)" <5.1.2.e@minezk.nl>
Subject: RE: Kamerbrief uitvoering motie 5.1.2.e

Akkoord.
 Graag voor verdere afhandeling in de route brengen. 5.1.2.e kan jij 5.1.2.e daar bij helpen? Dat komt neer op via BPZ voor akkoord naar 5.1.2.e

Met vriendelijke groet,
 5.1.2.e
 programmamanager Klimaatopgave Landbouw, Natuur en Voedsel

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage
 Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage

T 5.1.2.e
M 5.1.2.e
 5.1.2.e @minInv.nl

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>
Verzonden: donderdag 24 juni 2021 09:24
Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>
CC: 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minezk.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief uitvoering motie Thijssen

Hoi 5.1.2.e

Onderstaand de aangepaste concept annotatie.

Kamerbrief uitvoering motie lid 5.1.2.e

Voorgesteld besluit: Het voorstel te aanvaarden en vervolgens aan de Tweede Kamer te zenden.

Advies: Aanvaarden van de brief en instemmen met verzending naar de Tweede Kamer.

Toelichting:

- Deze kamerbrief beschrijft een voorstel voor de wijze waarop het kabinet uitvoering geeft aan de motie van het lid Thijssen die de regering oproept voor 1 juli de Tweede Kamer te informeren over de resterende klimaatopgave voor 2021 en welke aanvullende maatregelen mogelijk zijn voor de uitvoering van het Urgendavonnis, passend binnen het lange termijn klimaatbeleid van 2030 en 2050.
- Het is een procesbrief gezien het lopende interdepartementale traject voor de uitwerking van maatregelen en de onzekerheid rond de augustus besluitvorming over de begroting voor 2022.
- LNV is intern bezig met het afstemmen van mogelijke aanvullende klimaatmaatregelen met de stikstofaanpak.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Verzonden: woensdag 23 juni 2021 15:02
Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minInv.nl>
CC: 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@minezk.nl>

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Sent: Mon, 5 Jul 2021 10:33:48 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Subject: RE: Annotatie t.b.v. MCKE-MCSP betreft klimaatdeel

Bedankt, dan nemen we hem als volgt op:

Verdere aanpak klimaat: Notitie Beleidsrijke begroting Klimaat

Aanleiding: In de MR van 11 juni heeft EZK de opdracht gekregen een voorstel met extra klimaatmaatregelen uit te werken voor de augustus besluitvorming/beleidsrijke begroting. Dit voorstel moest voldoen aan de volgende randvoorwaarden: (1) borgen samenhang stikstof aanpak, (2) Urgenda problematiek op korte termijn adresseren en (3) zorgen dat de 49% doel weer in zicht komt. In deze MCKE ligt de vraag voor om een pakket aan klimaatmaatregelen uit te werken voor de energie-infra en industrie, waarmee niet wordt voldaan aan de randvoorwaarden van de MR van 11 juni jl.

Advies: niet instemmen, maar nu vooralsnog alle mogelijke verschillende maatregelen (technisch) laten uitwerken en doorrekenen en in augustus een keuze maken en voorleggen aan de MR. In dat geval kan naar verwachting de link naar stikstof beter worden gelegd en is de timing van beide beter in beheersing. Daarnaast wordt daarmee voorkomen dat nu reeds alternatieven van tafel gaan die dringend om oplossing vragen (glastuinbouw).

Toelichting:

- De reden om nu in de begroting maatregelen te nemen is gelegen in de noodzaak extra maatregelen te nemen om de 49% reductie in 2030 te halen en te voldoen aan het Urgenda-vonnis.
- Met dit voorstel wordt daar niet aan voldaan.
- Er was ambtelijk overeenstemming over een breed pakket maatregelen om de benodigde reductie te halen.
- Voor Landbouw en landgebruik waren dat maatregelen voor glastuinbouw en de broeikasgasemissiereductie die de gebiedsgerichte stikstofaanpak naar verwachting gaat opleveren.
- EZK kiest er nu voor alleen 'eigen' onderwerpen voor te dragen en alle andere onderwerpen over de formatie te tillen.
- Hiermee is ook de eerder beschreven samenhang tussen stikstof en klimaat uit de klimaatnotitie verdwenen.
- I&W en BZK hebben ambtelijk aangegeven zich niet te kunnen vinden in het (nieuwe) voorstel van EZK.

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>

Verzonden: maandag 5 juli 2021 08:40

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>

CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@minInv.nl>

Onderwerp: Re: Annotatie t.b.v. MCKE-MCSP betreft klimaatdeel

Prima!

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's Gravenhage
 Postbus 20401 | 2500 EK | 's Gravenhage

.....
T 5.1.2.e

Agendapunt: Beleidsrijke begroting klimaat

In de MCKE van 6 juli jl. is besloten klimaatmaatregelen uit te werken voor de augustus-besluitvorming, verdeeld in vier blokken.:

Blok 1 - Urgenda: Maatregelen om op korte termijn uitvoering te geven aan het Urgenda-vonnis;

Blok 2 - 49%: Maatregelen om 49%-reductie (verplichting Klimaatwet) binnen bereik te halen;

Blok 3 – Infrastructuur + opschaling duurzame energiedragers zoals waterstof: Maatregelen voor de ontwikkeling van een duurzame energie-infrastructuur en opschaling van duurzame energiedragers.

Blok +1 – Samenhang Stikstof: Borgen van de samenhang met het stikstoftraject.

Voor de blokken 1 t/m 3 zijn maatregelen geïnventariseerd. Fiches zijn hier door verschillende departementen voor opgesteld. Het doel van de bespreking in de MCKE is besluitvorming over de richting van de pakketten en over de hiervoor te reserveren budgetten. De beslispunten zijn per blok in de notitie opgenomen.

BLOK 1 - URGENDA

Gevraagde besluiten:

a. Besluiten tot een keuze uit de maatregelen met kleine effecten op de kortere termijn en een reservering hiervoor te treffen op een aanvullende post.

b. Ten aanzien van maatregelen gericht op beëindiging van activiteiten, besluiten tot:

- *Gesprek met grote 12 uitstoters in de industrie en de AVI's over de mogelijkheden van (zekere) productiebeperking, gepaard aan ondersteuning van inzet op ambitieuze verduurzamingsprojecten (w.o. groene waterstof) richting 2030 en daarna (waarvoor maatregelen in blok 3 voor infrastructuur en opschaling van energiedragers onvermijdelijk zijn).*
- *Verzoek aan stasEZK om gezien de actuele situatie en de reflectie van de Landsadvocaat ten aanzien van het verbod op kolen per 2030 te verkennen of er aanleiding is om tot een andere afweging te komen van risico's omtrent het verbod*
- *Het niet stapelen van de kolenbelasting op de productiebeperking in de verdere besluitvorming vanwege het beperkte en onzekere CO2-reductie-effect en de grote juridische risico's in het kader van de lopende claims.*
- *Nadere uitwerking van de mogelijkheden tot reductie in de veehouderij op de kortere termijn als onderdeel van de integrale stikstofaanpak, met inzet op ambitieuze verduurzaming richting 2030 en daarna.*

Advies:

Bij a. Inbrengen dat een keuze leidt tot een evenwichtig pakket van maatregelen verdeeld over de sectoren.

Bij b. Instemmen.

Toelichting:

- Om uitvoering te geven aan het Urgendavonnis zijn op korte termijn maatregelen nodig die snel broeikasgasreductie opleveren. Voor meerdere sectoren worden 'kleinere' maatregelen en meer ingrijpende productiebeperkende maatregelen voorgesteld.
- De MCKE wordt gevraagd een keuze te maken in het pakket kleinere maatregelen. Dit pakket bevat geen maatregelen voor landbouw. U kunt inbrengen dat het van belang is dat een evenwichtig pakket wordt gekozen verdeeld over de verschillende sectoren.
- Productiebeperkende maatregelen worden voorgesteld voor industriële bedrijven, afvalverwerkingsinstallaties, de elektriciteitssector en de landbouw. Het voorstel is de productiebeperking in de landbouw te realiseren via de integrale gebiedsgerichte

stikstofaankpak. Genoemd is dat het gaat om opkoop, extensivering en verdere verduurzaming van de veehouderij, als onderdeel van de integrale stikstofaankpak.

- Het aantal te realiseren Mtonnen broeikasgasreductie op de korte termijn (d.w.z. in 2024) met de stikstofaankpak op pm gezet. We zullen de uitgebreidere analyses van PBL, die 26 augustus komen, moeten afwachten om goed te bepalen welke reductie redelijkerwijs haalbaar is binnen nu en 3 jaar. Voor de Urgenda-zaak zal het met name van belang zijn om te laten zien dat er een onontkoombare transitie in de sector wordt ingezet.
- De MCKE zal in een later stadium over de middelen voor de productiebeperkende maatregelen besluiten.
- FIN zal naar voren brengen dat ze inzetten op de goedkopere variant waarbij er primair sprake is van opkoop en heeft hiervoor een fiche aangeleverd.

Buiten reikwijdte

Buiten reikwijdte

Annotatie MCKE 27 augustus - aanvullend klimaatbeleid in de begroting

Vandaag is de notitie van EZK over klimaat in de begroting in het DG-overleg en in de stuurgroep klimaat-stikstof besproken. De adviezen van de stuurgroep aan de MCKE/MR zijn door EZK in een oplegger op een rij gezet.

Urgendapakket

Advies: instemmen met het opnemen van de maatregelen uit tabel 2b en tabel 2c in het Urgendapakket, inclusief een project voor de CO₂-levering aan de glastuinbouw.

Toelichting:

- Het advies van de stuurgroep is positief te besluiten over de maatregelen uit het Urgendapakket (tabel 2b) die groen scoren op draagvlak en groen scoren op kosteneffectiviteit.
- Voor de andere maatregelen (rest uit tabel 2b en tabel 2c) moet in de vergadering worden besloten welke meegaan in het Urgendapakket en welke doorschuiven. Onder die maatregelen valt een concreet project voor CO₂-levering aan de glastuinbouw. Dit vergt een reservering van 23 miljoen. De maatregel scoort positief op draagvlak en op kosteneffectiviteit en levert eerste reductie (0,1 Mton) op in 2024. Daarna ongeveer 0,2 Mton per jaar. Deze maatregel moet mee worden genomen in het Urgendapakket.

Buiten reikwijdte

SDE++

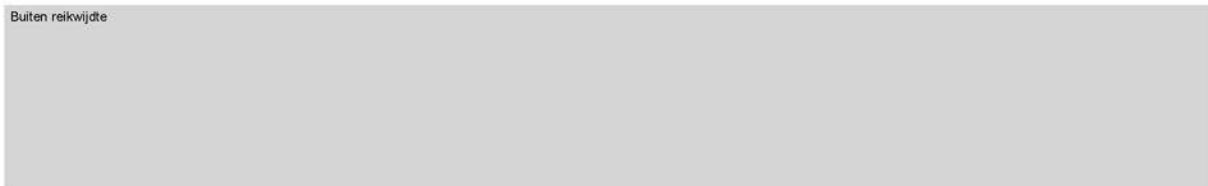
Advies: instemmen met aanpassing van SDE++ als onderdeel van het Urgendapakket onder de voorwaarde dat toegang tot subsidie voor technieken in de glastuinbouw is geborgd

Toelichting

- Het is belangrijk dat glastuinbouwbedrijven gebruik kunnen maken van de SDE++ voor duurzame warmte-opties. Met de bestaande SDE++ regeling worden warmte-opties weggeconcurrerd door CCS op grond van kosteneffectiviteit. Met als gevolg dat glastuinbouwbedrijven nu nagenoeg geen gebruik kunnen maken van de subsidie. Bij de gebouwde omgeving speelt dit evengoed. Budgetuitbreiding van de SDE++ is zeer welkom voor de glastuinbouw. Voorwaarde is dan wel dat de SDE++ dusdanig wordt ingeregeld dat toegang wordt gegarandeerd. Alleen budgetverhoging is niet voldoende. Er moet een dusdanig plafond aan CCS worden verbonden dat voorkomt dat alle subsidie wordt toegekend aan CCS-projecten.
- Het advies van de stuurgroep is te besluiten of de aanpassing meegaat in het Urgendapakket of doorschuift naar de formatie of latere besluitvorming. Voorgesteld is de aanpassing van de SDE++ regeling in twee delen te knippen: een deel waarmee ruimte wordt geboden aan

technieken in de gebouwde omgeving en de glastuinbouw en een deel voor opschaling van CCS. Over beide delen kan apart worden besloten.

Buiten reikwijdte

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Sent: Fri, 8 Oct 2021 12:30:45 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minez.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Subject: DOMUS-21250591-v1-MCKE_EZK_21250481_Voorbereiding_EZK_begrotingsbehandeling_-_Klimaat__DELPHI_11308.PDF
Attachments: DOMUS-21250591-v1-MCKE_EZK_21250481_Voorbereiding_EZK_begrotingsbehandeling_-_Klimaat__DELPHI_11308.PDF

5.1.2.e

Graag jouw akkoord op de volgende annotatie voor het bijgevoegde MCKE-agendapunt.

Advies: voorkeur uitspreken voor optie 1 (besluitvorming over aanvullende maatregelen aan de formatietafel)

Toelichting:

- Ondanks de maatregelen die genomen zijn bij de miljoenennota blijft het onzeker of het wettelijk vastgestelde doel van 49% reductie in 2030 zal worden gehaald. In het advies van de Raad van State op de Klimaatnota wordt gesteld dat het kabinet volledige zekerheid moet geven, en dus méér maatregelen moet nemen.
- EZK legt nu twee opties voor: 1) besluitvorming hierover aan de formatietafel, of 2) nu extra maatregelen uitwerken die in de klimaatnota worden opgenomen en eind oktober worden gepubliceerd.
- De MP heeft tijdens de APB aan GL toegezegd dat het kabinet zou 'proberen om bij de Klimaatnota en de begroting EZK maatregelen te nemen om het gat te dichten naar de 49% en perspectief te geven op de 55%'.
- Maatregelen op het terrein van de landbouw maken deel uit van de gebiedsgerichte integrale aanpak die voor de stikstofaanpak is voorzien. U heeft besloten de besluitvorming daarover neer te leggen bij de formatietafel. Om te voorkomen dat nu voor de klimaatopgave een enkele maatregel uit dat pakket wordt gehaald (reductie omvang veestapel) en de integraliteit van de aanpak teniet wordt gedaan, is het logisch dat ook de besluitvorming over extra klimaatmaatregelen in samenhang met de stikstofaanpak aan de formatietafel plaatsvindt. Zeker wat betreft de maatregelen op het terrein van landbouw.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

programmamanager Klimaatopgave Landbouw, Natuur en Voedsel

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage

Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage

.....
T 5.1.2.e

M 5.1.2.e

5.1.2.e @minInv.nl

From: "5.1.2.e"
Sent: Thu, 14 Apr 2022 16:18:10 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e"
<5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>;
"5.1.2.e" <5.1.2.e@minInv.nl>
Subject: MCKE EZK 22153277 Stand van zaken uitwerking beleidsprogramma Klimaat en procesvoorstel invulling beleidstekort
Attachments: DOMUS-22163148-v1-MCKE_EZK_22153277_Stand_van_zaken_uitwerking_beleidsprogramma_Klimaat_en_procesvoorstel_invulling_beleidstekort__DELPHI_12467.PDF
Importance: High

Beste 5.1.2.e

Graag akkoord op onderstaande annotatie m.b.t. aanstaande MCKE. 5.1.2.e is akkoord.

MCKE EZK 22153277 Stand van zaken uitwerking beleidsprogramma Klimaat en procesvoorstel invulling beleidstekort

Advies: Instemmen.

Toelichting:

- Over de uitwerking onderdeel Landbouw en Landgebruik heeft u op 19 april een overleg over met MKE (zie adviesnota domus-nr. 22161383 voor meer informatie).
- Uitwerking beleidsprogramma Klimaat en Energie is conform Coalitieakkoord en toezeggingen aan de Tweede Kamer.
- Door EZK wordt voorgesteld om alvast aan de slag te gaan met het formuleren van mogelijk beleid om tegenvallers in het Klimaatbeleid op te vangen.
- Het procesvoorstel bevat drie sporen, namelijk (1) alternatief formuleren voor productiebeperking kolencentrales, (2) opzetten van versnellingsteam in samenwerking met Stichting Urgenda en (3) ambitieuze invulling gericht op 60% in 2030 door breed ophalen van extra maatregelen (extern en intern).
- Het procesvoorstel invulling beleidstekort wordt na instemming verder uitgewerkt en komt via de voorportalen terug in de MCKE. Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | 's-Gravenhage
Postbus 20401 | 2500 EK | 's-Gravenhage

.....
T 5.1.2.e
M 5.1.2.e
5.1.2.e @minInv.nl
.....

BPZ:
actualisatie
hierna nog
in bes
zet
12/7

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

9.30 uur
10.30 uur

TER ADVISERING

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Aan de Minister voor Natuur en Stikstof

10/1
5.1.2e

Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk Gebied
Programma Klimaatopgave

Auteur
ir. J.J.C. van der Zande MBA

T 5.1.2e
5.1.2e @minlnv.nl

Datum
7 juli 2022

Kenmerk
DGNVLG-PKO-LNV / 22304676

Kopie aan

Bijlage(n)

nota

Vorbereiding MLNV en MNenS BWO 11 juli over
maatregelen ter vorbereiding ter inzet kolencentrales

Parafenroute		
PKO, manager	PAV, 5.1.2e	BPZ
5.1.2e	5.1.2e	5.1.2e

Aanleiding

Onlangs is de handhaving van de wettelijke productiebeperking gericht op kolencentrales teruggetrokken. Dit zorgt voor een flinke tegenvaller in de CO₂-uitstoot. Ter compensatie zijn CO₂-reducerende maatregelen nodig, waarvan het de bedoeling is deze met Prinsjesdag aan te kondigen. MKE doet een voorstel voor vier maatregelen in verschillende sectoren. Twee van deze maatregelen zijn voor LNV relevant. Bovendien is het in te zetten compensatiepakket van belang voor de stikstofuitstoot. Ook voor de extra NOx-emissie vanuit de kolencentrales zal compensatie in de vorm van NOx-reducerende maatregelen wenselijk zijn.

Maandag 11 juli van 10:30 - 11:00 uur is er een BWO over de inzet van mogelijke maatregelen ter compensatie van het vol laten draaien van de kolencentrales. MKE heeft hiervoor MFIN, SFin FB, MVRO, MEZK, SIW en u beiden uitgenodigd.

5.1.2e zal MNenS ondersteunen tijdens het BWO. 5.1.2e zal MLNV ondersteunen. Een vooroverleg (MLNV) met 5.1.2e en 5.1.2e is gepland op maandag 11 juli van 9:30 - 10:00 uur.

Let op: deze nota is gebaseerd op het vergaderstuk voor het DG-overleg van vrijdag 8 juli jl. Indien het stuk ook voor het BO wordt geagendeerd dan wordt dit nagezonden met indien nodig aanvullend advies.

Advies MLNV

5.1.2i
5.1.2e

Ontvangen BPZ

tuinders weet
de baan energie
beheffen

2025
② haan voor
bereken
door.
① onreheid-
helpt.

[gebalanceerd brief
in april gestuurd.]

Waarom
afgeven?

Steun VVD

JPU

Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk Gebied
Programma Klimaatopgave

5.1.2i

Kenmerk

DGNVLG-PKO-LNV / 22304676

Subsidie
maatregelen

- **Steun uitspreken** voor de maatregel van BZK waarmee koolstofvastlegging in **biobased bouwmaterialen** meer zal worden gewaardeerd.

MNenS

- Inbrengen dat de stikstofeffecten van zowel het besluit om de kolencentrales langer vol te laten draaien als van de te nemen compensatiemaatregelen moeten worden bepaald én moeten worden gecompenseerd. Het is in uw belang dat een integrale weging wordt gemaakt bij de keuze voor het pakket waarbij zowel naar de klimaat- als stikstofeffecten wordt gekeken.

↳ ~~Waarom~~ [Steunen]

Kernpunten

- Door de kolencentrales langer vol te laten draaien (de wettelijke productiebeperking wordt gedurende een bepaalde periode niet gehandhaafd) wordt 10 Mton¹ extra CO₂ uitgestoten. Deze extra uitstoot moet worden gecompenseerd met alternatieve maatregelen. Niet berekend is wat het besluit van het kabinet betekent voor de extra NOx-emissie vanuit kolencentrales.
- MKE stelt een pakket met maatregelen in verschillende sectoren voor om extra CO₂ te reduceren. Er is niet gekeken naar de effecten voor NOx.
- Voor het aanvullende maatregelenpakket hanteert MKE de volgende uitgangspunten:
 - Een structurele bijdrage leveren aan het 2030-doel van 55-60% emissiereductie. Dit betekent dat de extra maatregelen door de sectoren benut kunnen worden voor het realiseren van de (indicatieve) restemissies. Er is daarmee geen sprake van een aanvullende opgave per sector.
 - Het zijn significante maatregelen die gericht zijn op een evenwichtige mix tussen normering, beprijzing en subsidiëren met een grote mate van zekerheid van emissiereductie.
- Enkele maatregelen in het pakket zijn voor de landbouw relevant. Dit betreft het versneld afschaffen van de verlaagde energiebelasting voor de glastuinbouw én het circulair bouwen.
- Versneld afschaffen van de verlaagde energiebelasting voor de glastuinbouw:
 - 5.1.2i

actualisatie
volgt nog
mogelijk is
Stabs

¹ Dit betreft een extra uitstoot van 4 - 4,5 Mton per jaar gedurende een periode van 2,5 jaar.

5.1.2i

Kenmerk

DGNVLG-PKO-LNV / 22304676

- Een van de opties in het pakket betreft het circulair bouwen. Een element daarin is het beter waarderen van vastlegging van koolstof in biobased bouwmaterialen om houtbouw te bevorderen. Dit sluit aan bij de motie die onlangs in de Kamer is aangenomen met het verzoek om beleid te ontwikkelen om koolstofopslag in bouwmaterialen te stimuleren. U kunt uw steun voor deze maatregel uitspreken.
- Andere maatregelen in het pakket hebben betrekking op de normering van het lease zakelijk wagenpark en de normering van de elektriciteitsproductie. Deze maatregelen leveren ook een bijdrage aan de NOx-reductie. Een indicatie van de te verwachten stikstofreductie van de verschillende maatregelen ontbreekt.
- In een snelle interne scan van de maatregelen lijkt vooral de maatregel die gericht is op de normering van het zakelijk wagenpark sterk bij te dragen aan de reductie van NOx. Leasewagens moeten vanaf 2024/2025 emissieloos zijn. Met circulair bouwen is er nauwelijks NOx-winst. Het afschaffen van het verlaagd energiebelastingtarief levert NOx-reductie op als dat leidt tot minder verbruik.

Toelichting

5.1.2i

5.1.2e

² Verlaagd tarief betekent niet dat de uitstoot onbelast is. Verlaagd tarief glastuinbouw is 8 ct/m³ 1^e schijf en ruim 3,5 ct/m³ 2de schijf (2023 basispad). Daarmee wordt het gas vergelijkbaar geprijsd als voor andere bedrijven met gebruiken in 3^e en 4^e schijf (respectievelijk 5 ct/m³ en 4 ct/m³)

5.1.2i

Kenmerk

DGNVLG-PKO-LNV / 22304676

Deze voorstellen zijn eerder ook al voorgesteld bij EZK als versnellingsprojecten uit klimaatfondsmiddelen. Voor de glastuinbouw heeft dit niet tot positief, concreet resultaat geleid. E.e.a. is doorgeschoven naar Voorjaarsnota 2023. Een concrete toezegging van MKE op energiebesparing en warmteinfrastructuur zou de sector helpen en levert daarmee concreet resultaat.

Voor een ander alternatief voorstel van LNV, om te kijken naar een oplossing voor bestaande duurzame energieprojecten - die door de gasprijsreferentie komende jaren geen SDE-subsidie meer ontvangen en daardoor uit kostenoverweging gedwongen teruggaan naar fossiele energie - lijkt geen steun bij MKE te krijgen. Alleen al bij de glastuinbouw dreigt het risico van 700 mln m³ extra gasgebruik met een extra CO₂ -emissie van 1,3 Mton. MKE heeft een vergelijkbare motie van Grinwis en Erkens (29023 nr. 322) op 6-7-2022 ontraden. EZK/FIN ziet het terugschakelen van duurzame warmte naar fossiele warmte niet als een reëel risico omdat men beargumenteert dat het leveren van elektriciteit gedreven wordt door een te lage belasting op gas. LNV brengt hier tegenin dat niet de lage belasting de oorzaak is, maar de hoge opbrengsten elektriciteit in periodes van weinig zon en wind. LNV begeeft zich hiermee echter op een beleidsterrein van EZK; het zou wenselijk zijn als EZK beleid zou ontwikkelen op de rol van inzet van flexibele wkk's in het energiesysteem in de periode tot 2025 en 2030. De afhankelijkheid van EZK-beleid heeft tot effect dat LNV niet kan sturen op de realisatie van CO₂-emissies in de glastuinbouw.

BWO 11 juli 2022

Alternatieve maatregelen productiebeperking kolencentrales

Op maandag 20 juni heeft de Minister voor Klimaat en Energie een vroegtijdige waarschuwing afgekondigd naar aanleiding van de situatie op de Europese gasmarkten. Daarbij is *per direct* de handhaving van de productiebeperking gericht op kolencentrales teruggetrokken. MKE heeft in de Kamerbrief van 20 juni en tijdens het debat op woensdag 22 juni aangekondigd dat het terugtrekken van deze maatregel gepaard moet gaan met aanvullende maatregelen die CO₂-reductie realiseren ter compensatie van de intrekking van de productiebeperking, en de Kamer hier met Prinsjesdag over te informeren.

Deze zomer start het traject waarin het ontwerp-beleidsprogramma klimaat i.s.m. externe onderzoeksbureaus en stakeholders wordt geanalyseerd en gezien wordt waar versnelling of aanvulling van het beleidsprogramma mogelijk is. In dit traject worden maatregelen in kaart gebracht die een bijdrage moeten leveren aan realiseren van 55-60% emissiereductie in 2030, ten behoeve van besluitvorming in het voorjaar van 2023. Ter vervanging van de maatregelen gericht op kolencentrales is voorgesteld om, vooruitlopend op de besluitvorming in het voorjaar 2023, reeds enkele maatregelen aan te kondigen met Prinsjesdag. Hieronder wordt het proces hiervoor toegelicht.

Gevraagd besluit:

- *In te stemmen met de (uitwerking van de) voorgestelde maatregelen als alternatief op de kolencentrales.*
- *Een keuze te maken welke dekkingsmaatregelen worden genomen en dit mee te nemen richting de augustusbesluitvorming.*

A. Uitgangspunt maatregelen

Naar verwachting levert de productiebeperkende maatregel ca. 4 tot 4,5 Mton CO₂-reductie/jaar op onder de huidige marktomstandigheden. Het intrekken van de productiebeperking betekent cumulatief ca. 10 Mton extra uitstoot (2,5 jaar keer 4 tot 4,5 Mton CO₂-reductie per jaar).

Uitgangspunt is dat de maatregelen die over de komende periode genomen worden order grote hetzelfde effect hebben.

Om het bereiken van deze doelstellingen te waarborgen heeft MKE aangekondigd te werken aan een pakket aanvullende maatregelen dat uiterlijk met Prinsjesdag gepresenteerd wordt. Uitgangspunt van dit aanvullende pakket is dat het:

- **Structureel** - Zo veel als mogelijk een structurele bijdrage levert aan het 2030-doel van 55-60% emissiereductie. Dit betekent dat de extra maatregelen door de sectoren benut kunnen worden voor het realiseren van de (indicatieve) restemissies. Er is daarmee geen sprake van een aanvullende opgave per sector.
- **Significant** - Significante maatregelen betreft, die gericht zijn op een evenwichtige mix tussen normering, beprijzing en subsidiëren met een grote mate van zekerheid van emissiereductie en als richtlijn in de periode t/m 2030 cumulatief ca. 10 Mton reduceert.

B. Voorstel voor maatregelen Prinsjesdagpakket

Voorstel is om de komende weken een beperkte selectie van concrete en structurele maatregelen uit te werken waarvan significante impact wordt verwacht, ten behoeve van de Augustusbesluitvorming, zodat dit kan worden aangekondigd op Prinsjesdag. Een bredere inventarisatie van maatregelen loopt reeds mee in de IBO van het beleidsprogramma klimaat – en ligt om die reden nu niet voor de hand. In lijn met bovenstaande uitgangspunten is het voorstel om een evenwichtig pakket op te

stellen met maatregelen die i) normeren op potentieel dat in het beleidsprogramma klimaat nog niet genormeerd of beprijsd wordt, en/of ii) waar versnelling van het bestaande beleid naar verwachting mogelijk is.

i. Voorgesteld maatregelenpakket (normering en beprijzing)

Na bespreking in het DO55% wordt voorgesteld onderstaande normerende en beprijzende maatregelen vast te stellen, en indien nodig mee te nemen in de augustusbesluitvorming:

1. Normering lease zakelijk wagenpark vanaf 2024 of 2025;
2. Normering circulair bouwen
3. Normering elektriciteitsproductie;
4. Beprijzing/normering primair plastic
5. Versnelling invoering wijzigingen EB:
 - a. Afschaffen mineralogische en metallurgische procedés
 - b. Afschaffen verlaagd tarief glastuinbouw

In bijlage 1 is per maatregel een korte beschrijving/toelichting opgenomen die o.a. ingaat op de uitvoerbaarheid, het CO₂-effect (voor zover bekend) en (indien relevant) financiële consequenties van bovenstaande maatregelen. In bijlage 2 zijn ook enkele alternatieve maatregelen opgenomen die in de verschillende ambtelijk overleggen aan de orde kwamen.

ii. Financiële consequenties en dekkingsmogelijkheden

In de ambtelijke besprekingen werden door verschillende departementen subsidiemaatregelen voorgesteld die op korte termijn uitgevoerd kunnen worden en daarmee een (beperkte) emissiereductie realiseren. Vanwege het geringe reductie-effect van subsidies, de budgettaire consequenties en het uitgangspunt van het beleidsprogramma dat er een evenwichtige mix moet zijn tussen beprijsen/normeren en subsidiëren, kunnen subsidies alleen worden overwogen indien normerende en beprijzende maatregelen onderdeel van een maatregelenpakket vormen.

Hieronder is een overzicht weergegeven van de financiële consequenties de mogelijke normerende/beprijzende maatregelen.

Maatregel (in € mln, - is EMU-derving)	2023	2024	2025	cum 2023-2030	struc	CO ₂ reductie range (cumulatief)
(1) Normering lease zakelijk wagenpark vanaf 2024 of 2025						4 – 6 Mton
(a) w.v. derving				-4 - 5 mld		
(b) w.v. dekking (keuze nodig uit dekkingsopties in toelichting)				PM		
2 Normering circulair bouwen						n.t.b. ¹
3 Normering elektriciteitssector						n.t.b. ²
4 Beprijzing/normering primair plastic						
5 Versnelling beperken/afschaffen regelingen EB vanaf 1 januari 2024 i.c.m. subsidies (budgetneutraal)						n.t.b. ³

¹ Effect is naar verwachting 0,1 – 0,3 Mton in 2030, met een ingroeipad in de jaren voorafgaand. De totale omvang van de maatregel zal de komende weken worden uitgewerkt.

² Effect is afhankelijk van type normering die uiteindelijk wordt ingesteld.

³ Het effect van de wijzigingen in de EB wordt in het Coalitieakkoord in 2030 worden als volgt ingeschat:

o Afschaffen vrijstelling mineralogische en metallurgische procedés: 0,1 – 0,5 Mton

o Afschaffen verlaagd tarief glastuinbouw en beperken WKK-vrijstelling: 1 Mton

Het extra cumulatieve effect richting 2030 door vervroeging van deze maatregelen is niet bekend.

5a w.v. mineralogische en metallurgische procédés per 01-01-2024		+80* mln	-	+80*	-	
5a w.v. ophoging VEKI/EIA	- 80 mln*			-80		
5b w.v. verlaagd tarief glastuinbouw	+50 mln	+50* mln	-	+100 *	-	
5b w.v. ophoging EG	-50 mln	-50 mln		-100		

* Eerste inschatting, er is nog geen rekening gehouden met de tariefaanpassingen die in het CA vanaf 2023 zijn afgesproken. De daadwerkelijke opbrengst zal hierdoor naar verwachting hoger uitvallen.

Dekking van voorgestelde subsidiemaatregelen die onderdeel vormen van het maatregelenpakket is mogelijk door i) terugsluis van de fiscale opbrengsten, ii) vrijvallende middelen van de productiebeperking gericht op kolencentrales, rekening houdend met de financiering van de gasbesparingstender (zie hieronder).

iii. Gasbesparingstender

Op 20 juni heeft het kabinet een vroegtijdige waarschuwing in Nederland naar aanleiding van de situatie op de Europese gasmarkten aangekondigd. Daarbij zijn tevens aanvullende maatregelen aangekondigd die de leveringszekerheid van gas komende winter moeten borgen. Een van de maatregelen betreft de uitwerking van een gasbesparingstender. Deze tenderregeling dient zodanig ontwikkeld te worden dat deze ingezet kan worden voor tijdelijke afnamebeperkingen ten behoeve van leveringszekerheid. Door de afnamebeperkingen zal naar verwachting ook een CO₂-reductie optreden wat kan helpen in het verkleinen van de onzekerheid rondom het voldoen aan het Urgenda-vonnis in 2023 en 2024.. Het is echter nog onduidelijk of het mogelijk is op korte termijn een doelmatige en uitvoerbare regeling op te zetten. Dit wordt nog nader onderzocht.

C. Vervolgproces

- Begin augustus: hoogambtelijk afgestemd maatregelenpakket wordt ingebracht in ambtelijke vierhoek t.b.v. augustusbesluitvorming
- 9 augustus: DG-overleg stand van zaken besluitvorming maatregelen Prinsjesdag
- 19 augustus: besluitvorming in politieke vierhoek
- 26 augustus: bekrachtiging besluitvorming politieke vierhoek in MR.

Bijlage 1 – Toelichting maatregelen

Op de volgende pagina's wordt een korte toelichting gegeven van de voorgestelde maatregelen.

1. Normering lease zakelijk wagenpark vanaf 2024 of 2025

Context:

Personenauto's zijn voor circa de helft van de CO₂ uitstoot van de sector mobiliteit verantwoordelijk. Dat staat gelijk aan 10% van de totale landelijke CO₂ uitstoot in Nederland. De huidige fiscale/financiële stimuleringsmaatregelen van emissievrije personenauto's stoppen in 2025. De ambitie van het Klimaatakkoord die in het Coalitieakkoord is bevestigd (100% zero emissie nieuwverkoop in 2030) wordt nu niet gehaald (54% als FF55-maatregelen worden aangenomen, anders 42% conform modelberekeningen voor de KEV 2021).

Eind 2021 waren er ca. 910.000 personenauto's op naam van een bedrijf (exclusief private lease) in het Nederlandse personenwagenpark van 8,9 miljoen personenauto's. Hiervan waren er ca. 174.000 (19%) reeds volledig emissieloos. Ca. 736.000 (81%) personenauto's nog niet. Hoewel het aandeel zakelijk gereden personenauto's in het wagenpark relatief laag is (10%) leggen deze voertuigen relatief gezien wel de meeste kilometers op jaarbasis af (ca. 20% van het totaal aantal autokilometers). Versnelde vergroening van dit deel van het wagenpark is daarom van groot belang. Daarnaast blijft de ingroei van zakelijke nieuwe emissievrije auto's in Nederland van belang omdat deze auto's na de leaseperiode doorstromen naar de gebruikte markt waardoor de hele autovloot op termijn verschoond wordt. Tot slot draagt de maatregel bij het nakomen van de ambitie van het kabinet om in 2030 alle nieuw verkochte personenauto's emissieloos te laten zijn.

De voorgestelde maatregel omhelst een normering van (grote) werkgevers zodat vanaf 2024 of 2025 alle nieuwe zakelijke personenauto's (eigen vloot en zakelijke leaseauto's) emissievrij zijn. Of een dergelijke maatregel juridisch überhaupt kan worden geïntroduceerd en als dat mogelijk zou zijn ook voor alle werkgevers of alleen grote werkgevers (bijv. >50 werknemers of > 100 werknemers) is nog onderwerp van een juridisch onderzoek (zie hieronder).

Toelichting maatregel:

Om normering vorm te geven wordt nu gedacht aan twee routes:

i. Normering via de omgevingswet (Besluit Activiteiten Leefomgeving)

De voorgestelde maatregel omhelst een normering van (grote) werkgevers (vanaf 50 of 100 werknemers) zodat vanaf 2024 of 2025 alle nieuwe zakelijke personenauto's (eigen vloot en zakelijke leaseauto's) emissievrij zijn.

- Het juridisch onderzoek naar de normering via de omgevingswet is gestart. Dit onderzoek moet uitwijzen in hoeverre normering via de omgevingswet mogelijk is en zal eind juli/begin augustus afgerond zijn. Hierbij wordt ook onderzocht of een dergelijke normering mogelijk zou zijn voor alle werkgevers of alleen voor de grotere grote werkgevers (bijv. >50 werknemers of > 100 werknemers). Tot slot worden ook de mogelijke uitwijkeffecten in kaart gebracht (als gevolg van een hogere fiscale bijtelling voor berijders ontstaat mogelijk een uitwijk naar onttrekken privégebruik, mobiliteitsbudgetten of km-vergoeding met vervuilende privé auto).
- Naast het juridisch onderzoek is ook de doorrekening van de budgettaire en CO₂ effecten gestart.

ii. Normering via beperking van fiscale aftrekmogelijkheden van conventionele personenauto's (à la België).

Het ministerie van Financiën onderzoekt in het verlengde van de tussenevaluatie EV de mogelijkheden van normering via de fiscale route. Dit conform een toezegging aan de Kamer van het vorige kabinet. Hierover zal dit najaar meer duidelijk worden. In afwachting van dit onderzoek is vooralsnog de eerste taxatie dat het niet langer aftrekbaar maken van de kosten van fossiele

voertuigen het fiscaal stelsel compliceert en door de oogharen gezien zal leiden tot complicaties voor de uitvoering zeker als het de informatievoorziening raakt. De eerste inschatting is dus dat het een fiscaal ingrijpende maatregel is die nader onderzoek vraagt en niet rijp is voor besluitvorming bij augustusbrief/Prinsjesdag.

Budgettaire derving en mogelijke dekkingsmaatregelen:

Normering van het zakelijk wagenpark versnelt de ingroei van elektrische auto's, waardoor de overheidsinkomsten uit de bpm en brandstofaccijnzen (versnelt) teruglopen. De budgettaire derving van alleen de normering bedraagt cumulatief (t/m 2030) naar verwachting circa 4 tot 5 miljard euro en moet conform de begrotingsregels gedekt worden. Dekking vindt in beginsel plaats in het domein waar de derving plaatsvindt, het autodomein, of als dit niet mogelijk is het bredere mobiliteitsdomein. NB: dit is een eerste inschatting, de maatregel wordt de komende weken doorgerekend.

Binnen het mobiliteitsdomein zijn de volgende dekkingsopties mogelijk:

- Verhogen tarief motorrijtuigenbelasting personenauto's (optioneel: ook voor bestelauto's)
- Verhogen tarief bpm personenauto's (dit zal naar verwachting slechts de ingroei van EV versnellen en daardoor geen adequate dekking geven)
- Afschaffen verlaagd tarief en introduceren brandstoftoeslag in de motorrijtuigenbelasting voor bestelauto's van ondernemers
- Verhogen brandstofaccijnzen
- Verhogen vliegbelasting

De dekkingsopties van mrb en vliegbelasting zullen voor dit maatregelpakket worden uitgewerkt. Mogelijk komen er nog middelen vrij vanuit de intrekking van de productiebeperking van de kolencentrales, maar deze middelen zijn niet proportioneel tot dekking van de mobiliteitsmaatregel.

CO2-effect:

De CO2-reductie van de normering van het zakelijk wagenpark bedraagt naar verwachting cumulatief circa 4 tot 6 Mton. NB: dit is een eerste inschatting, de maatregel wordt de komende weken doorgerekend.

2. Normering circulair bouwen

Toelichting maatregel:

Voor de normering circulair bouwen wordt het volgende pakket van maatregelen voorgesteld:

a. Normering circulair bouwen:

- de voorgenomen aanscherping van de milieuprestatie-eis gebouwen (MPG) naar 0,5 in 2025 (zoals gemeld aan de TK) nog verder aanscherpen richting 2030 voor zowel nieuwbouw als voor verbouwen verduurzaming;
- de voorgenomen aanscherping van de afvalregelgeving (IenW i.s.m. BZK) onder andere ten aanzien van bouw- en sloopafval zo scherp mogelijk insteken, om sloop te ontmoedigen en hergebruik zoveel mogelijk te bevorderen;
- vastlegging van koolstof in biobased bouwmaterialen beter te waarderen (zoals toegezegd aan TK), mede om houtbouw en biobased bouwen verder te bevorderen;

b. Stimuleren productie biobased bouwmaterialen:

- om de normering te kunnen aanscherpen is opschaling van biobased productie een randvoorwaarde. Stimulering van de teelt van gewassen voor biobased bouwmaterialen met subsidie en/of de ontwikkeling van koolstofcertificaten kan nieuw perspectief geven aan boeren. Dit past in uitwerking is duurzaamheidskader, routekaart biograndstoffen en Agenda Natuurinclusief (zie ook de recent aangenomen motie over ontwikkeling koolstofcertificaten voor teelt van biobased bouwmaterialen (LNV, BZK, IenW i.s.m. EZK, Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, 33 576, nr. 291).

c. Faciliteren innovatie en toepassing biobased materialen en concepten:

- verlagen van CO₂-emissies bij verduurzaming door gerichte vraagstimulering via subsidiering van circulair en biobased isoleren en het toepassen van installaties die meer circulair zijn ontworpen (aanpassing ISDE/SEEH-regeling),
- vergroten van aanbod van innovatieve concepten, producten en installaties met een lagere CO₂-footprint door gerichte stimulering innovatie (o.a. intensivering van MOOI-regeling),
- versnellen van procesinnovaties die de CO₂-uitstoot in het bouwproces verminderen, zoals prefab, modulair en industrieel bouwen (o.a. via Nationaal Groeifonds, TKI Bouw en Techniek, DEI+ -regeling).

De komende weken zal worden gezien welke stimulering passend is bij deze maatregel.

CO₂-reductie

Er is circa 4 Mton aan CO₂-emissies toe te schrijven aan productie van 2 miljoen woningen tot 2050 en 7 Mton aan het verbouwen en verduurzamen van 7 miljoen gebouwen. Om dit besparingspotentieel te kunnen realiseren zal biobased verduurzamen op zo kort mogelijke termijn de norm moeten worden. Bij versnelling en opschaling in de komende jaren kan naar verwachting ook voor 2030 nog ongeveer 1 Mton aan CO₂-reductie gerealiseerd worden.

3. Normering elektriciteitsproductie

De verduurzaming van de elektriciteitsproductie stond de afgelopen jaren in het teken van het opschalen van hernieuwbare elektriciteitsproductie uit zon en wind. Op dit moment is de verwachting dat met de huidige maatregelen het aandeel hernieuwbare elektriciteit in 2030 circa 70 procent bedraagt. Een verdere verduurzaming van de elektriciteitsproductie vraagt om het verduurzamen van regelbaar vermogen.

In het ETS is vastgelegd dat op Europees niveau uiterlijk in 2040 de productie van elektriciteit CO₂-vrij moet zijn. Na de uitfasering van kolen voor elektriciteitsproductie zijn resterende emissies van de elektriciteitssector in 2030 alleen nog afkomstig van gascentrales. Realisatie van emissiereductie in de elektriciteitssector op Nederlands grondgebied in 2030 kent op dit moment een forse onzekerheidsbandbreedte: 6,1 – 20,5 Mton. Deze grote onzekerheidsbandbreedte van de elektriciteitssector brengt ook onzekerheid mee in relatie tot realisatie van de 55-60% emissiereductie op Nederlands grondgebied.

Om de onzekerheid van de CO₂-uitstoot in de elektriciteitssector de komende jaren te verminderen en tevens de ontwikkeling van CO₂-vrij regelbaar vermogen te stimuleren, werkt het kabinet aan de introductie van een nationale normering voor elektriciteitsproductie op Nederlands grondgebied. Deze normering kan samen met de in het Coalitieakkoord reserveerde zijn vrijgemaakt voor het creëren van de benodigde investeringszekerheid in Nederland voor het realiseren van CO₂-vrij regelbaar vermogen, waaronder het ombouwen van gascentrales zodat deze CO₂-vrij gas kunnen inzetten. De komende periode zal het kabinet diverse varianten van normering onderzoeken, rekening houdend met leveringszekerheid en de Europese context. Uitkomsten van deze studie lopen mee in de besluitvorming in het voorjaar van 2023.

4. Normering / heffing op primair fossiel plastic

Toelichting maatregel:

Op dit moment is de prijs van primair fossiel plastic lager dan van secundair plastic. De vraag en gebruik van secundair en duurzaam biogebaseerd plastic kan worden vergroot door introductie van beprijzing (heffing op primair plastics) of normering (bijv. verplicht % secundair plasticproductie).

Dit stimuleert de circulaire economie maar leidt ook tot CO₂-reductie omdat: 1) er minder CO₂ vrijkomt bij de productie van gerecycled plastic dan bij primair fossiel plastic; 2) er minder CO₂ vrijkomt als gevolg van verbranding van plastic afval in AVI's; 3) er minder plastic op de markt komt door hergebruik en ander productontwerp. Wat de exacte CO₂ reductie van de maatregel zal zijn, is o.a. afhankelijk van de variant.

In combinatie met de heffing/normering kan een subsidie beschikbaar worden gesteld, waarmee bedrijven worden ondersteund deze overstap te maken.

CO₂-effect:

De kwantitatieve effecten van deze maatregel op milieu en economie en de bijdragen aan CO₂-reductie worden nog onderzocht. De uitkomsten worden in september gepresenteerd

Context:

Eerder zijn de mogelijkheden voor een nationale heffing op primair fossiel plastic verkend door CE Delft, in opdracht van Fin en IenW. Naar aanleiding van een recente toezegging van IenW aan de kamer worden twee varianten verder doorgerekend om de ecologische en economische effecten van zo een heffing te kunnen kwantificeren. Het gaat dan om het heffingsmoment vroeg in de keten (wanneer polymeren op de markt komen) en een heffingsmoment later in de keten (wanneer mede uit plastic bestaande eindproducten op de markt komen). Het onderzoek wordt uitgevoerd door CE Delft en begeleid door IenW, FIN, EZK en PBL.

In het onderzoeksrapport naar bovengenoemde heffingsvarianten zal ook worden benoemd dat er andere mogelijke heffingsvarianten zijn, zoals een feedstockheffing eerder in de keten, met een aanbeveling tot vervolgonderzoek naar de effecten daarvan. In het beleidsprogramma klimaat is reeds toegezegd om onderzoek te doen naar een nationale heffing voor plastics.

Door het aankondigen van deze maatregel geeft het kabinet een duidelijk signaal af. Voor de exacte vormgeving van de maatregel (heffing/normering) en de uitvoering ervan, zullen de uitkomsten van het onderzoek worden afgewacht..

5. Versnelling invoering afschaffen EB – mineralogische en metallurgische procedés en verlaagd tarief glastuinbouw naar 1 januari 2024 i.c.m. beschikbaar stellen subsidies vanaf 2023 (budgetneutraal)

Toelichting maatregel:

In het coalitieakkoord is afgesproken om een aantal vrijstellingen in de Energiebelasting per 1 januari 2025 af te schaffen of te beperken. Tijdspad is om deze wijzigingen via het Belastingplan in 2023 in wetgeving te verankeren en deze per 1 januari 2025 te laten ingaan.

Door het tijdspad van invoering te versnellen van 1 januari 2025 naar 1 januari 2024 worden bedrijven eerder gestimuleerd om te verduurzamen. Om te waarborgen dat bedrijven ook worden geholpen deze stap te maken wordt in 2023 extra subsidie beschikbaar gesteld – waarmee de versnelling van deze maatregel (over meerdere jaren) budgetneutraal wordt vormgegeven. Op deze manier wordt bedrijven handelingsperspectief geboden bij de gewenste omschakeling en blijft tevens het uitgangspunt van de balans tussen beprijzen en subsidies gewaarborgd.

5a Afschaffen vrijstelling mineralogische en metallurgische procedés i.c.m. ophoging VEKI/EIA regeling

De voorbereiding van de wetgeving is er nu op gericht dat deze maatregel wordt opgenomen in het Belastingplan 2024 (september 2023 naar de TK). Zo wordt nog een onderzoek gedaan naar de effecten van deze maatregel. Uitvoeringstechnisch is naar verwachting een versnelling mogelijk van 1 januari 2025 naar 1 januari 2024, mits de maatregel wordt opgenomen in het BP2023 (september 2022 naar de TK). De verwachte opbrengst van deze maatregel is ca. €80 miljoen en wordt ingezet voor subsidie.

Uitgaande van een balans tussen subsidies en beprijzing worden voorafgaand aan de afschaffing van de vrijstellingen, verschillende subsidieregelingen (VEKI/EIA) vanaf 2023 opgehoogd.

5b Afschaffen verlaagd tarief glastuinbouw i.c.m. ophoging EG-regeling

De voorbereiding van de wetgeving is er nu op gericht dat deze maatregel wordt opgenomen in het Belastingplan 2024 (september 2023 naar de TK). Zo wordt nog een onderzoek gedaan naar de effecten van deze maatregel. Uitvoeringstechnisch is naar verwachting een versnelling van de invoeringsdatum mogelijk van 1 januari 2025 naar 1 januari 2023, mits de maatregel wordt opgenomen in het BP2023 (september 2022 naar de TK) en wordt vormgegeven als een tariefaanpassing. De maatregel kan worden vormgegeven door een versnelling van het (volledig) afschaffen per 1 januari 2024, of een stapsgewijze afbouw in 2023 en 2024. Afhankelijk van de vormgeving is de budgettaire opbrengst tussen de €50-100 miljoen.

Uitgaande van een balans tussen subsidies en beprijzing worden voorafgaand aan de afschaffing van de vrijstellingen vanaf 1 januari 2023 verschillende subsidieregelingen (EG-regeling/PM) opgehoogd vanaf 2023.

CO2-effect:

Door het afschaffen van deze regelingen krijgen bedrijven in de industrie en landbouwsector een forse extra prikkel om te verduurzamen. De CO2-reductie in 2030 is in het coalitieakkoord als volgt ingeschat:

- Afschaffen vrijstelling mineralogische en metallurgische procedés: 0,1 – 0,5 Mton (2030)
- Afschaffen verlaagd tarief glastuinbouw en beperken WKK-vrijstelling: 1 Mton

Vervroegen van de invoeringsdatum zorgt ervoor dat de momenteel onbelaste uitstoot sneller wordt beprijsd en leidt daarmee naar verwachting tot een extra (cumulatieve) CO2 besparing. Er is immers

sneller sprake van beprijzing van momenteel onbelaste uitstoot. De forse reductie van de CO₂-uitstoot de afgelopen maanden als gevolg van de hoge prijzen laat zien dat het belang van beprijzen in het realiseren van de benodigde CO₂-reductie groot is. De mate waarin extra CO₂-reductie plaatsvindt is echter onzeker. Mogelijk is de meeropbrengst van vervroeging relatief beperkt indien ondernemers de aankondiging dat deze regelingen per 1 januari 2025 worden afgeschaft al in hun investeringsbeslissingen hebben verwerkt en indien er op korte termijn weinig extra handelingsperspectief is.

Bijlage 2 - Alternatieve maatregelen

De afgelopen dagen hebben verschillende departementen alternatieve maatregelen aangedragen die mogelijk overwogen kunnen worden. Bij uitwerking bleek dat niet voor alle voorgestelde opties op korte termijn besluitvorming mogelijk is. Hieronder wordt voor elk van deze maatregelen een korte toelichting weergegeven.

1. Vervroegen MRB+ van 2030 naar 2028

Het eerder invoeren van MRB+ leidt tot een betere beprijzing van de externe effecten in het vervoer en CO₂-reductie. Of dit mogelijk is, is echter nog zeer onzeker. Het verleden leert dat de implementatie vaak langer duurt dan eerder is ingeschat. Binnen het betalen naar gebruik traject wordt momenteel door IenW en FIN een extern onderzoek uitgezet naar de wijze waarop het aantal gereden kilometers kan worden geregistreerd (inclusief eerste inschatting van o.a. betrouwbaarheid, uitvoerbaarheid, implementatietermijn en kosten). De resultaten van dit onderzoek worden in het najaar verwacht en kunnen mogelijk meer richting geven aan de vraag of een versnelling van de invoering technisch mogelijk is.

2. Gecombineerd maatregelenpakket gericht op zwaardere voertuigen

Met een combinatie van beprijzing en subsidies gericht op voertuigen met een zwaar gewicht kan een significante CO₂-reductie worden gerealiseerd. Dit pakket bevat:

- a) een MRB gewichtscorrectie (deze is vooral van belang voor particulieren en betreft daardoor het gros van alle auto's in NL);
- b) een kleine bijtellingskorting (beperkte kosten, deze zitten voornamelijk in de derving van accijnzen) en;
- c) het eventueel doortrekken van subsidie aanschaf voor particulieren (met een evt. verhoging BPM als dekkingsbron).

3. Versnelling invoering beperken vrijstelling elektriciteitsproductie (waaronder WKK)

Eerder werd er ook gekeken naar de versnelling van invoering beperken vrijstelling elektriciteitsproductie (waaronder WKK) als mogelijk maatregel. Een versnelling van deze maatregel lijkt niet mogelijk. Er is namelijk eerst nader onderzoek nodig naar de technische uitwerking van de beperking (met name hoe de gasinput straks moet worden gesplitst in een belast en onbelast deel). Tevens is naar verwachting zeker een jaar nodig om de uitvoering zodanig in te richten dat de gasinput in elektriciteit producerende installaties kan worden gesplitst in een belast en onbelast deel. Daarnaast moet onder andere ook de samenhang met de Europese Energiebelasting Richtlijn (het is een verplichte vrijstelling) nader in kaart worden gebracht. Het beperken van de vrijstelling voor elektriciteitsproductie heeft gevolgen voor de energiesector, de industrie en glastuinbouw.

4. (Onderzoek naar) normering koopwoningen

Er zal voor koopwoningen onderzoek gedaan worden naar de mogelijkheden voor normering voor isolatie op transactiemomenten. Met normeren op transactiemomenten wordt aangesloten op natuurlijke momenten en gaan er minder momenten verloren om te verduurzamen. Op basis van het onderzoek, dat eind 2022 klaar is, zullen keuzes worden gemaakt ten aanzien van normering bij koopwoningen. Hierbij worden ook de verplichtingen betrokken die worden voorgesteld door de Europese Commissie in de EPBD IV (Energy Performance of Buildings Directive). Deze variant wordt eveneens onderzocht.

5. Normering elektrische boilers in de industrie

Het instellen van een normering van (hybride) elektrische boilers in de industrie kan richting 2030 naar verwachting een versnelling van emissiereductie realiseren en bedrijven investeringszekerheid bieden om te verduurzamen. De mogelijkheden voor normering en subsidiëring, worden de

komende maanden door het kabinet onderzocht en meegenomen in het besluitvormingstraject richting het voorjaar van 2023.

De komende weken wordt nog verder aangevuld welke aspecten in het onderzoeken dienen te worden meegenomen.

16.00

TER ADVISERING

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
En de Minister voor Natuur en Stikstof

Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk Gebied
Programma Klimaatopgave

Auteur
ir. 5.1.2.e MBA
T 5.1.2.e
5.1.2.e @minlnv.nl

Datum
10 augustus 2022
Kenmerk
DGNVLG-PKO-LNV / 22401238
BHM 22403608
Kopie aan

Bijlage(n)
1

nota Voorbereiding BWO 19 augustus over compensatie
langer laten draaien kolencentrales

Parafenroute		
DGA	DGS, 5.1.2.e	PAV, manager
5.1.2.e	5.1.2.e 5.1.2.e	5.1.2.e
BPZ		
5.1.2.e		

opl

Aanleiding

Onlangs is de wettelijke productiebeperking gericht op kolencentrales ingetrokken. Ter compensatie van de extra CO2-uitstoot zoekt het kabinet naar alternatieve maatregelen. In het BWO op 11 juli is eerder al gesproken over een mogelijk compensatiepakket. In vervolg op dit BWO zijn fiches voor verschillende maatregelen uitgewerkt, MKE zal de agendering van de compenserende maatregelen op Prinsjesdag aankondigen, omdat dit is toegezegd aan de Kamer.

Op vrijdag 19 augustus van 16:00 – 16:30 is er een digitaal BWO over de compensatiemaatregelen. MKE heeft MFIN, SFIN, MVRO, MEZK, SIW en u beiden uitgenodigd. 5.1.2.e zal bij het BWO aanwezig zijn voor ambtelijke ondersteuning van MLNV. En 5.1.2.e voor MNenS.

Ten behoeve van het BWO heeft u de volgende stukken ontvangen:

- Beslisnotitie, waarin een pakket wordt voorgelegd met zes compenserende maatregelen.
- Concept-tekst van de Kamerbrief die hierover op Prinsjesdag naar de Kamer wordt gestuurd.
- Fiches waarin de maatregelen zijn uitgewerkt.

MKE vraagt u om in te stemmen met het op Prinsjesdag aankondigen van de agendering van compenserende maatregelen. Enkele daarvan liggen op het terrein van de landbouw. Daarnaast is het van belang dat met het pakket ook de extra NOx-uitstoot door de kolencentrales wordt gecompenseerd. De besluitvorming over het pakket zou in eerste instantie onderdeel zijn van de augustusbesluitvorming, maar de besluitvorming wordt doorgeschoven naar het voorjaar 2023. Dat sluit aan bij het tijdpad van het interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) naar additionele beleidsmaatregelen. Beide trajecten kunnen dan samenlopen. De stukken die voorliggen in het BWO zijn echter niet helder of besluitvorming in het voorjaar voor alle compenserende maatregelen

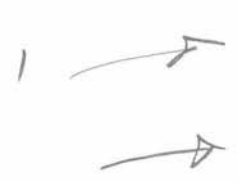
Ontvangen BPZ

15 min.

5/verduuring
A

- als je structureel iets oplost.

→ verbreden van maatregelen wat toch wel bestaand is.

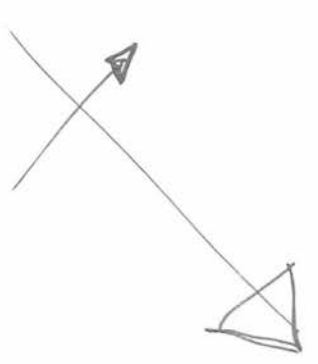
→ wat nu/of later:

→ naast KED maatregelen doen.

→ kunnen we op af.

→ turnuslap nemen.

→ exploreren te maken met werken

Kel

Normen

klanten die dragen

- percentage leegstand?

- plan time sneller te laten verderekenen

→ bio based bouw
perspectief
fin/Rijsoog.

Er is een
vooroverleg gepland
na de MR.

maatregel 3

aankomst Eek oke.

naar vogen ~~hadden~~ halen

Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk Gebied
Programma Klimaatopgave

Kenmerk
DGNVLG-PKO-LNV / 22401238

aan de orde is. Die onduidelijkheid zit vooral bij het voorstel om het verlaagd
tarief van de energiebelasting voor de glastuinbouw versneld af te schaffen.

Advies

MLNV

5.1.2i

5.1.2i

5.1.2i

5.1.2i

- Wij adviseren u om bevestiging te vragen dat de maatregel meeloopt in het IBO klimaat t.b.v. besluitvorming in het voorjaar en dat deze maatregel niet in 2023 wordt ingevoerd. Uit de stukken is namelijk niet duidelijk wanneer deze maatregel ingevoerd zou worden.
- U kunt hierbij inbrengen dat u bereid bent tot andere aanvullende alternatieve maatregelen en in het IBO klimaat na zal denken over (normerende) maatregelen die wel CO2-winst opleveren én kunnen rekenen op draagvlak.

5.1.2i

- Voor uw inbreng van deze punten is een korte spreektekst opgesteld [zie p.7 en 8].
- Uw steun uitspreken voor de maatregel voor versnelling van biobased en circulair bouwen en de aankondiging daarvan. Deze maatregel biedt kansen voor het perspectief van de landbouw. Er zal wel aan een aantal voorwaarden moeten worden voldaan, zoals beschreven in het fiche.

meer tijd
nodig om
maatregelen

IBO klimaat

- aanpak brief 2 e hand
- niet per 1/1 2023 ingevoerd.
kluis

- Ook naar de financiering zal nadrukkelijk in de uitwerking moeten worden gekeken. De reservering van 500 miljoen voor het totale pakket – zoals in de beslisnotitie is vermeld – is volstrekt onvoldoende voor het realiseren van de maatregelen. Het is de inzet van BZK en LNV om een bepaalde minimale massa voor de teelt van vezelgewassen te hanteren omdat de keten anders moeilijk op gang is te brengen krijgen. En daar is geld voor nodig.

MNenS

- Inbrengen dat de stikstofcompensatie door het pakket nader uitgewerkt moet worden. Zoals het er nu naar uitziet lijkt het erop dat met het pakket de extra NOx-uitstoot door de kolencentrales wordt gecompenseerd. De onderbouwing daarvan is echter erg dun, rust voornamelijk op één maatregel en dient daarom verder uitgezocht te worden.
- Inbrengen dat in de bijgevoegde concept-tekst van de Kamerbrief niets over het belang van voldoende stikstofcompensatie staat. Dit moet wel in de brief terugkomen. Ambtelijk wordt hier een tekstvoorstel voor gedaan.

Kernpunten

- Het besluit om de kolencentrales weer vol te laten draaien zorgt voor een tegenvaller van 10 Mton CO₂. MKE heeft de TK toegezegd om deze extra uitstoot te compenseren. Er ligt een compensatiepakket op tafel met zes maatregelen in verschillende sectoren, waarvan het de bedoeling is om deze met Prinsjesdag aan te kondigen.
- Enkele maatregelen liggen op het terrein van de landbouw. Daarnaast is het voor LNV van belang dat met het pakket ook de extra NOx-uitstoot door de kolencentrales wordt gecompenseerd.
- Naar aanleiding van het eerdere BWO op 11 juli jl. zijn fiches voor verschillende maatregelen uitgewerkt. LNV heeft op diverse fiches inbreng geleverd om de voor- en nadelen zo goed mogelijk in beeld te brengen. Ook is gekeken naar de beschreven stikstofeffecten.
- Het pakket is besproken in de ACKE op 9 augustus jl. met het voorstel om dit mee te nemen in de augustusbesluitvorming. 5.1.2.i

5.1.2.i

5.1.2.i

Diverse departementen hebben vraagtekens gesteld bij de noodzaak om op korte termijn met een pakket te komen. De maatregelen worden niet beslisrijp geacht (AZ en FIN). Mede op basis hiervan heeft EZK het voorstel aangepast: de besluitvorming over het pakket is doorgeschoven naar het voorjaar 2023, maar de aankondiging van de maatregelen zal wel op Prinsjesdag plaatsvinden.

• Glastuinbouw

- Het voorstel bevat twee fiches voor de glastuinbouw. Maatregel 3 – “Versnelling invoering wijzigingen EB voor afschaffen verlaagd tarief glastuinbouw” en “Ophoging EG-regeling”. Deze zijn aan elkaar gekoppeld. 5.1.2.i

5.1.2.i

○

5.1.2.i

- MKE wil een evenwichtige mix tussen subsidiëren, normeren en beprijzen. Subsidies worden alleen in combinatie met beprijzende en/of normerende maatregelen overwogen.

5.1.2.i

- Niet alle voorgestelde maatregelen in het pakket zijn even ver uitgewerkt. Er dient voor gewaakt te worden dat maatregelen die al wel concreet zijn uitgewerkt, zoals die van glastuinbouw, worden aangekondigd en dat de rest doorschuift.

Versnelling biobased en circulair bouwen

- Een van de opties in het pakket betreft het biobased en circulair bouwen, waarbij de inzet van vezelgewassen als bouw materiaal wordt opgeschaald. De maatregel vraagt een flinke toename van de productie van vezelgewassen. Negatieve stikstofeffecten worden niet verwacht.
- Deze maatregel biedt kansen voor het perspectief van de landbouw. Tegelijkertijd is de ambitie voor de landbouw fors. De maatregel zal alleen slagen als vraag en aanbod aan elkaar worden gekoppeld en als afspraken in de gehele keten worden gemaakt. Dit vergt een gezamenlijke inzet van BZK en LNV. Verder is het cruciaal dat het voor een boer loont om over te schakelen op vezelgewassen. De verwachting is dat een goede opbrengst kan ontstaan door de verkoop van koolstofcertificaten voor de opslag van koolstof. Deze markt is echter nog in ontwikkeling en prijzen zijn volatiel. Een tijdelijke garantieregeling op inkomen voor de boer is daarom onontbeerlijk.
- De maatregel sluit aan bij de motie (De Groot cs) die in juni in de Kamer is aangenomen met het verzoek om beleid te ontwikkelen om koolstofopslag in bouwmaterialen te stimuleren.
- De septemberbrief over het perspectief van de landbouw zal rond dezelfde tijd als de bekendmaking van het compensatiepakket verschijnen. Dit vergt een zorgvuldige afstemming in de communicatie rondom dit onderwerp.
- Voor het LNV-deel in deze maatregel is ruim €320 miljoen nodig, waarvan een groot deel voor de garantieregeling. In de beslisnotitie is te lezen dat er voor het gehele pakket een reservering wordt gemaakt van €500 mln. Dat is onvoldoende voor het gehele pakket. De financiële dekking verdient nog de nodige aandacht in de verdere uitwerking. De maatregel wordt erg duur gevonden door EZK. De insteek van EZK is om te drukken op inzet en de middelen die hiervoor beschikbaar worden gesteld. Volgens BZK is

Pontific
op -
kleine
schakels
aanpak
gedaan
→
kleine
aanpak
helder bouwen
Landbouw
kant

er echter een bepaalde minimale massa nodig om de keten op gang te kunnen brengen. LNV steunt deze lijn.

- Stikstofeffecten
 - Met het voorgestelde pakket lijkt de extra stikstofuitstoot van de kolencentrales te worden gecompenseerd. De compensatie komt nagenoeg geheel op het conto van maatregel 4 "Versnelling verduurzaming zakelijk wagenpark", waarvan de onderbouwing beperkt is. FIN gaf in de ACKE aan dat er nog geen dekking lijkt te zijn voor deze maatregel.
 - De stikstofeffecten van de andere maatregelen in het pakket zijn niet of nauwelijks gekwantificeerd. Uit de fiches blijkt dat bij sommige maatregelen de stikstofuitstoot mogelijk toeneemt en bij andere afneemt. Daarmee is niet met zekerheid te zeggen wat dit pakket in zijn totaliteit doet voor stikstof.
 - In de concept-tekst van de Kamerbrief die is bijgevoegd wordt geen aandacht besteed aan de stikstofcompensatie. Voor het volledige beeld zou dit wel moeten.
- Ambtelijk zal met EZK worden overlegd over aanpassingen in de brief zoals hierboven genoemd, met het doel om hierover tot overeenstemming te komen, voorafgaand aan het BWO.
- FIN en AZ hebben in de ACKE aangegeven dat de maatregelen niet rijp zijn voor besluitvorming en dat er geen politiek maatschappelijk draagvlak voor deze maatregelen is. Zij willen dat deze maatregelen meegenomen worden in het IBO Klimaat.
- Vervolg
 - Bekrachtiging besluitvorming in de MR op 26 augustus.
 - Op Prinsjesdag bekend maken van de agendering van de maatregelen.
 - Besluitvorming over de maatregelen is, na verdere uitwerking, voorzien in het voorjaar van 2023.

→ belager

5.1.2i

Kenmerk
DGNVLG-PKO-LNV / 22401238

- Ik ben uiteraard bereid om andere aanvullende maatregelen voor de glastuinbouw op te nemen in het pakket. En zal in het IBO-traject kijken wat geschikte alternatieven zijn. Met meer CO2-winst en met draagvlak.

5.1.2i

SPREEKTEKST MLNV

- Als ik het goed heb begrepen zal het compensatiepakket meelopen in de besluitvorming van het interdepartementaal beleidsonderzoek in het voorjaar. Ik ben het hiermee eens. Het geeft ons de tijd om maatregelen goed uit te werken en hier een zorgvuldig proces voor te doorlopen.
- Dat is zeker belangrijk voor een maatregel als het versneld afschaffen van het verlaagd tarief voor de energiebelasting. Ik verneem graag de bevestiging dat het versneld afschaffen van het verlaagd tarief dan ook niet in 2023 wordt ingevoerd.

5.1.2i

Bijlage 1 – Concepttekst Kamerbrief Prinsjesdag

Hierbij ontvangt u de concept-Klimaatnota en de concept-cijfers van de Klimaat- en Energieverkenning (KEV) 2022. Tegelijkertijd informeer ik u met deze brief over de reactie op de publieke consultatie van het ontwerp-beleidsprogramma klimaat en het advies van de Raad van State over de concept-Klimaatnota en het ontwerp-beleidsprogramma. Tot slot ga ik in deze brief in op de aanvullende stappen die het kabinet neemt om klimaatbeleid te verstevigen en het proces voor besluitvorming in het voorjaar van 2023. (...)

Compenserende maatregelen intrekking kolenmaatregel Urgenda

Het kabinet wil de extra uitstoot als gevolg van het intrekken van de productiebeperking bij kolencentrales compenseren met een pakket alternatieve maatregelen, zodat de gascrisis niet uitmondt in een extra uitstoot van broeikasgassen en zo ten koste gaat van onze klimaatdoelen. Ik heb uw Kamer toegezegd u met Prinsjesdag hierover te informeren.

De intrekking van de productiebeperking bij kolencentrales waartoe het kabinet heeft moeten besluiten om de leveringszekerheid van gas op de korte termijn te borgen, leidt tot extra CO₂-uitstoot. De inschatting is dat dit gaat om ongeveer 4 tot 4,5 Mton CO₂-reductie per jaar, tot 2024. Deze uitstoot moet in de periode tot 2030 in enige vorm gecompenseerd worden. De huidige hoge gas- en elektriciteitsprijzen leiden thans tot substantieel minder gasverbruik waarmee op korte termijn al minder CO₂-uitstoot wordt gerealiseerd. Om bereik van het Urgenda-doel van ten minste 25% emissiereductie in de komende jaren zeker te stellen, en om extra reductie in 2030 te realiseren, wil het kabinet inzetten op de uitwerking van de volgende maatregelen. Tezamen kunnen deze maatregelen leiden tot een significante en blijvende CO₂-reductie ter compensatie van intrekking van de kolenmaatregel:

1. Het door normering vervroegd realiseren van een CO₂-vrije elektriciteitsproductie in Nederland: in 2040 in plaats van 2050.
2. Versnelling elektrificatie van en gebruik e-boilers in de industrie, door normering in combinatie met subsidiëring.
3. Versnelling van verduurzaming glastuinbouw (mogelijk door versnelde invoering van de in het Coalitieakkoord aangekondigde maatregelen in de energiebelasting, in combinatie met een ophoging van de energie-efficiëntie glastuinbouw (EG) regeling).
4. Versnelde verduurzaming van het zakelijk wagenpark. Hierbij worden de mogelijkheden verkent om per 2024/2025 een normering in te stellen waarbij alle nieuwe zakelijke auto's emissievrij dienen te zijn.
5. Versnelling biobased en circulair bouwen en verbouwen door normering en randvoorwaardelijk beleid, gericht op minder gebruik van bouwmaterialen met een hoge CO₂-uitstoot en CO₂-vastlegging in gebouwen.
6. Het versnellen van (de realisatie van) circulaire plasticketens. Door een combinatie van beprijzing en stimulering moet meer op secundair plastic ingezet worden dan op primair fossiel plastic. Dit leidt tot minder CO₂-uitstoot bij de productie van plastic en tot betere vastlegging van CO₂ in plastics zelf.

Het kabinet zal in het voorjaar van 2023 tevens besluiten over de andere aanvullende maatregelen die nodig zijn in het licht van de wens van het kabinet om de klimaataanpak te programmeren op 60% CO₂-reductie in 2030 zodat, ook bij tegenvallers, ten minste 55% reductie wordt gerealiseerd. In voorbereiding hierop is een onafhankelijk interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) gestart waarover de Tweede Kamer in het ontwerp-beleidsprogramma klimaat is geïnformeerd. Bovenstaande zes maatregelen zullen worden meegenomen in het onderzoek en bij de besluitvorming in het voorjaar. Tevens zullen bij deze uitwerking de suggesties voor beleidsaanscherping en normering die zijn gedaan tijdens het commissiedebat "Kabinetsaanpak Klimaatbeleid" van 22 juni jl. worden meegenomen, zoals ik u eerder heb toegezegd (Kamerstuk 32 813, nr. 1083).

Naast voornoemde maatregelen blijft het kabinet inzetten op gas- en energiebesparing, zowel in het kader van gasleveringszekerheid als CO₂-reductie. [PM: Hierover wordt u uiterlijk 1 oktober geïnformeerd via de kamerbrief over de gas- en energiebesparende maatregelen (kamerbrief XXX,

nr. XX).] Ook deze maatregelen leiden tot een versnelling van het verduurzamen van onze economie en het tempo waarin de emissies in Nederland worden gereduceerd.

Het hiervoor genoemde voorgenomen pakket aan maatregelen zal de komende maanden nader uitgewerkt worden voor de verdere besluitvorming. De verdere besluitvorming vindt daarom plaats als onderdeel van de reguliere begrotingscyclus in het voorjaar van 2023. Ter dekking wordt een reservering getroffen van 500 mln euro uit vrijvallende middelen uit intrekking van de productiebeperking gericht op kolencentrales.

Bijlage 2 – Factsheets aanvullende maatregelen

1. Normering elektriciteitsproductie

Beschrijving maatregel					
Voorgestelde maatregel: uitwerking van de mogelijkheden tot normering CO ₂ -vrije elektriciteitsproductie richting 2040.					
<p>De afgelopen jaren is het aandeel hernieuwbare elektriciteit sterk gestegen. De komende jaren zal deze groei doorzetten. Naast een verdere opschaling van elektriciteit uit bronnen zoals zon en wind zal ook het regelbare vermogen, onder invloed van het EU-ETS, in toenemende mate CO₂-vrij moeten worden. In het CA is aangekondigd dat het kabinet de bouw van 2 kerncentrales voorbereid, subsidies beschikbaar stelt voor de stimulering van de vroege fase opschaling bij de productie van waterstof en een subsidieregeling uitwerkt voor CO₂-vrije gascentrales, bijvoorbeeld via de ombouw naar waterstof. Uitgewerkt wordt op welke wijze normering kan bijdragen aan het verder verduurzamen van de elektriciteitssector en het realiseren van het benodigde CO₂-vrije vermogen vanaf 2030.</p> <p>Naast de sterke juridische bezwaren die bestaan, wordt normering voor 2030 wordt vanwege de gevolgen voor leveringszekerheid, de consequenties voor de wet verbod op kolen en de uitvoerbaarheid sterk afgeraden.</p> <p>Het voorstel is om aan te geven dat, vooruitlopend op klimaatneutraliteit in 2050, de elektriciteitssector al in 2040 CO₂-vrij moet zijn, conform EU-ETS. De aangekondigde subsidieregeling CO₂-vrije gascentrales maakt ook de resterende gascentrales geschikt om als laatste CO₂-vrij elektriciteit te produceren. Mocht versnelling vanaf 2030 nodig zijn, dan kan normerend en/of stimulerend instrumentarium gericht kunnen worden op de periode tussen 2030-2040. De normering en/of stimulering van inzet van bijvoorbeeld waterstof in de omgebouwde gascentrales zou hierbij een optie kunnen zijn. Het daadwerkelijke effect van een dergelijke maatregel is afhankelijk van de beschikbaarheid tegen die tijd van CO₂-vrije brandstoffen voor de elektriciteitsproductie, zoals waterstof, en de benodigde infrastructuur. Daarnaast is het ook zo dat het voor het CO₂-effect niet uitmaakt in welke sector de CO₂-vrije brandstof, bijvoorbeeld waterstof, wordt ingezet ter vervanging van aardgas.</p> <p><i>NB: Aankondiging van een dergelijke maatregel kan een direct marktverstorend effect hebben en daarmee effect hebben op de leveringszekerheid.</i></p>					
Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid					
<p>Juridisch:</p> <ul style="list-style-type: none"> Normering op uitstoot is onder Europees recht alleen mogelijk als dat niet leidt tot een ongelijk speelveld. Bij de bestaande systematiek kan wel worden aangesloten door bijvoorbeeld het leggen van een bodem, zoals al gebeurt met de CO₂-minimumprijs. Normering van bedrijfsactiviteit op Nederlands grondgebied kan wel waarbij rekening moet worden gehouden met bestaande wetgeving. Zoals eerder aangegeven is verdere normering boven op de bestaande wetgeving voor de elektriciteitsproductie uit kolen uitgesloten. Eventuele normering van andere bedrijfsactiviteiten voor elektriciteitsproductie lijkt hierdoor juridisch niet haalbaar te zijn vanwege onder andere non-discriminatie, evenredigheid en noodzakelijkheid. <p>Technisch:</p> <ul style="list-style-type: none"> Beperkte beschikbaarheid van CO₂-vrije brandstoffen, zoals waterstof, en de benodigde infrastructuur voor elektriciteitsproductie. <p>Praktisch</p> <ul style="list-style-type: none"> Onduidelijkheid over producenten en snel verval naar normering van individuele centrales. 					
Financiële consequenties (vergt nog nadere uitwerking)					
Staat	<Wat zijn de financiële gevolgen voor de Staat? Bij voorkeur voor de jaren 2023, 2024 en cumulatief t/m 2030>				
Inkomenseffecten	Mogelijk, bij daadwerkelijke normering				
Nationale CO ₂ -reductie	2022	2023	2024	2030	Cumulatief t/m 2030
	NNB	NNB	NNB	NNB	NNB

NNB

Maatschappelijk draagvlak

De huidige energieprijzen maken politiek draagvlak voor normeren in de elektriciteitssector met als gevolg nog hogere prijzen op dit moment lastiger. Daarnaast zijn er met de huidige hoge prijzen momenteel al hele grote prikkels voor energiebesparing en energie-efficiënte die bijdragen aan het halen van het Urgenda-doel. De verwachting is dat de zorgen over de hoge energieprijzen richting 2030 minder een rol zullen spelen.

Effect op stikstof en overige effecten

- Leveringszekerheid; verminderde aantrekkelijkheid tot investering in bestaand productiepark. Mogelijk prioritering van behoudt en investeringen buitenlandse assets of investeringen in nieuwbouw buiten Nederland. Na verbod van kolen voor elektriciteitsopwekking, resteert voor momenten dat wind en zon inclusief batterijopslag te weinig leveren, alleen nog elektriciteitsopwekking uit kerncentrales, biomassa en aardgas (t.z.t. vervangen door waterstof of afgeleide producten)
- CO₂-weglekeffect; hogere productiekosten zetten Nederlandse centrales lager in de merit order, waardoor buitenlandse centrales de productie overnemen i.p.v. Europese netto emissiereductie.
- Stikstof; verplichte bijstook van waterstof in gascentrales heeft mogelijk verhoogde stikstofuitstoot.
- Energierekening; sommige normeringsopties kunnen een verhogende effecten hebben op de energierekening. Dit is wel Europees.
- Kolendossier; mogelijk effect op lopende juridische procedures (nationaal en internationaal) tussen de Staat en eigenaren van kolencentrales indien de normering voor 2030 plaatsvind.
- Concurrerende sectoren; de elektriciteitssector is voor sommige CO₂-vrije brandstoffen (H₂) in concurrentie met de mobiliteitssector en de industrie. Normering op CO₂-vrije brandstoffen bij elektriciteitsproductie kan leiden tot een niet doeltreffende/doelmatige inzet van deze schaarse brandstoffen. Bijvoorbeeld omdat er met dezelfde brandstof meer CO₂-reductie in de industrie of mobiliteit kan worden bereikt.
- CO₂-vrije gascentrales; mogelijk negatief effect op doeltreffendheid/doelmatigheid subsidieregeling uit CA doordat gascentrales in Nederland minder aantrekkelijk worden als gevolg van de normering. Bijvoorbeeld verhoogde subsidiebehoefte per centrale vanuit marktpartijen voor facilitering ombouw, wat mogelijk resulteert in minder omgebouwd CO₂-vrij flexibel vermogen.

2. Versnelling elektrificatie van en gebruik e-boilers in industrie

Beschrijving maatregel

De elektrificatie van de industrie is een wenselijke en belangrijke route voor de vermindering van de CO₂ emissie (brief kabinetsreactie Routekaart elektrificatie Industrie, binnenkort verzonden). Het gebruik van elektriciteit in plaats van fossiele energiebronnen in de industrie vermindert de directe CO₂ emissie vanuit de industrie met 9-20 Mton per jaar in 2030 (TNO, 2021). De elektrische boiler kan bij de uitrol tot ca. 30 TWh aan elektrificatie bijdragen en een reductie behalen van 3,9 Mton in 2030.

In de energiemix van de productie van elektriciteit vermindert het aandeel fossiel (gas/kolen) de komende jaren ten gunste van zon en wind waardoor de netto effecten, als ook de emissie bij de elektriciteitsopwekking wordt meegenomen steeds lager worden.

De maatregel voor het versnellen van de elektrificatie in de industrie en daarbinnen specifiek de elektrische boiler is kansrijk en geeft een effect voor na 2025. De besluitvorming, bouw en installatie kan niet versneld worden. De levertijden van installaties is juist langer geworden. De doorlooptijd is al snel 3 jaar zodat werkelijk effect pas in 2026 mogelijk is.

Bij het gebruik van elektriciteit in de industrie vindt geen emissie plaats van CO₂ bij het bedrijf zelf maar kan gedeeltelijk buiten het bedrijf plaatsvinden als de elektriciteit is opgewekt met aardgas of kolen. Door de toename van duurzame elektriciteit in de energiemix neemt de emissie van CO₂ van elektriciteit naar 2030 verder af en is nul in 2040. Om een optimale CO₂ reductie te krijgen is bij de SDE het aantal draaiuren waarvoor subsidie wordt gegeven beperkt tot 4300 uur van de 8000 uren. Daarmee wordt gestimuleerd dat de e-boiler wordt ingezet op momenten dat er veel groene stroom beschikbaar is.

Bij zeer veel processen in de industrie is warmte nodig, vaak van een temperatuur van minder dan 200 graden. Elektrische boilers gebruiken elektriciteit om warmte (in de vorm van thermische olie, warm water of stoom) te produceren en kunnen worden ingezet als alternatief voor ketels of warmte-krachtkoppelinginstallaties (WKK) die warmte produceren door verbranding van aardgas, olie of restgassen. De twee meest gebruikte types grootschalige elektrische boilers zijn boilers met een elektrisch verwarmingselement en elektrodenboilers.

Veel andere investeringen in elektrificatie gaan gepaard met een efficiënter gebruik van energie zoals bij industriële warmtepompen. Bij een industriële warmtepomp wordt restwarmte teruggewonnen en teruggebracht op een hoge temperatuur. De CO₂ reductie van een warmtepomp is door deze efficiëntieslag groter dan van de e-boiler.

Uitgewerkt wordt op welke wijze normering in combinatie met subsidies kan leiden tot de gewenste toename in de elektrificatie van de industrie. Hierbij wordt gekeken naar de volgende type maatregelen.

Het fiche beschrijft een set aan aanvullende maatregelen om de elektrificatie en in het bijzonder de e-boiler te stimuleren:

- Het op termijn als de standaard toepassen van bepaalde vormen van elektrificatie middels normering.
- Innovatie in nieuwe technologie zoals industriële warmtepompen op hoge temperatuur, elektrisch kraken etc.
- Verbeteren van de investeringsregelingen zoals VEKI, EIA en SDE
- Oplossing voor hoge kosten van een verzwaarde elektriciteits aansluiting en de beschikbaarheid van de aansluiting

De vraag is of er maatregelen mogelijk zijn die elektrificatie kunnen versnellen. De vraag die daaraan vooraf gaat is wat de netto CO₂ reductie en gasbesparing is.

- Het op termijn als de standaard toepassen van bepaalde vormen van elektrificatie door het normeren van dergelijke maatregelen.
 - Elektrificatie wordt gestimuleerd bij nieuwbouw door de beperkingen die de stikstofvergunning oplegt. Diverse bedrijven geven de voorkeur aan volledige elektrificatie mede om aan de stikstofvergunning te voldoen.
 - De verschuiving in de EB/ODE van elektriciteit naar gas maakt elektriciteit relatief goedkoper. Ook de CO₂ heffing en ETS zal komende jaren het gebruik van aardgas duurder maken. Toch lijken de marktprijzen van elektriciteit per eenheid energie (MWh) pakweg 2 tot 3 keer zo hoog dan voor aardgas. De KEV

2022 die in oktober verschijnt kan licht laten schijnen op 2030 als er weer enigszins normale energieprijzen zijn.

- b) De energiebesparingsplicht verplicht om investeringen te doen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar
- c) Innovatie in nieuwe technologie zoals industriële warmtepompen op hoge temperatuur, elektrisch kraken etc.
Hiervoor kan bestaand innovatieinstrumentarium worden benut.
- d) Verbeteren van de investeringsregelingen zoals VEKI, EIA en SDE
De VEKI en EIA verbeteringen zitten het gasbesparingspakket. De opties voor de SDE zijn ingebracht bij de consultatie voor de SDE. Bekeken moet worden of het aantal draaiuren omhoog kan binnen de SDE als er gegarandeerd direct gekoppeld 100% groene stroom wordt opgewekt
- e) Oplossing voor hoge kosten van een verzwaarde elektriciteits aansluiting en de beschikbaarheid van de aansluiting
Netbeheerders en ACM zijn hierover in gesprek. Infrastructuur wordt meegenomen in het MIEK.

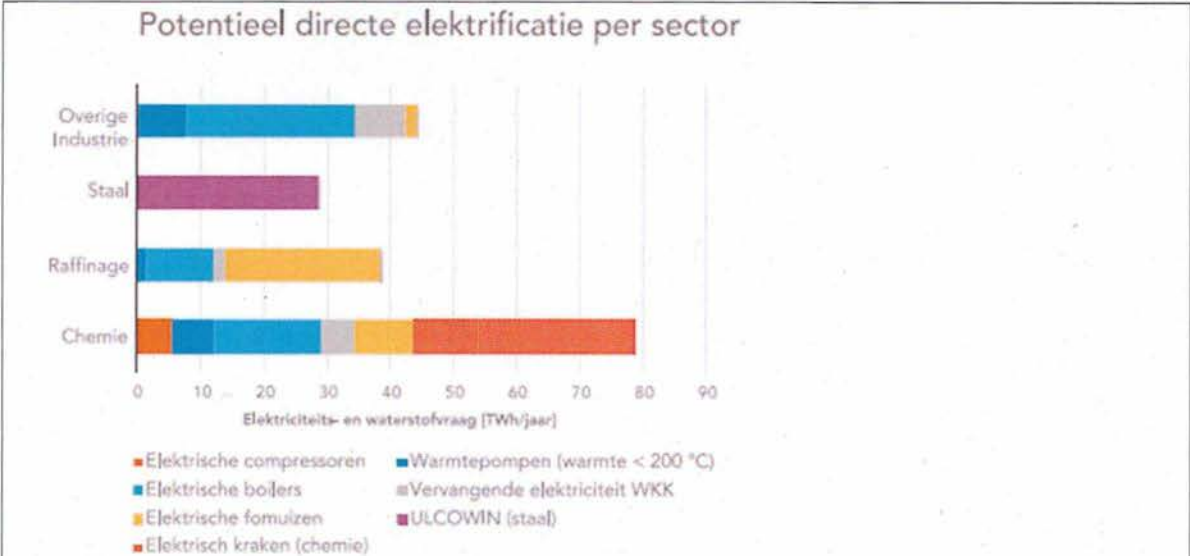
Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid

- a) Het op termijn als de standaard toepassen van bepaalde vormen van elektrificatie
- b) Er is momenteel geen wettelijke basis voor een verplichting om naar een elektrische warmteopwekking te gaan. Deze zal moeten worden uitgewerkt.
- c) Innovatie in nieuwe technologie zoals industriële warmtepompen op hoge temperatuur, elektrisch kraken etc.
Dit sluit aan op bestaande instrumenten. Uitvoerbaarheid geen probleem
- d) Verbeteren van de investeringsregelingen zoals VEKI, EIA en SDE
Over het algemeen goed uitvoerbaar. Bepaalde verruimingen worden beperkt door EU staatsteun grenzen.
- e) Oplossing voor hoge kosten van een verzwaard elektriciteits aansluiting en de beschikbaarheid van de aansluiting
De beschikbaarheid van een aansluiting kan worden beperkt door beperkingen van het netwerk. Uitbreiding daarvan is een technisch vraagstuk. De hoge kosten van een verzwaarde aansluiting worden alleen in de SDE vergoed. In de andere subsidieregelingen wordt het beperkt door EU staatsteun.

Financiële consequenties (vergt nog nadere uitwerking)

<i>Staat</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bij de voorgenomen lagere belasting per MWh van elektriciteit t.o.v. aardgas kunnen lagere EB- en ODE-opbrengsten resulteren. 2. Er kan een groter beroep op de EIA worden gedaan, want de e-boiler staat op Energielijst van de EIA. De grootschalige e-boiler is ook opgenomen in de SDE++ maar grotere vraag daar zal niet resulteren in financiële consequenties voor de Staat). 3. Lager gasverbruik kan mogelijke uitgaven, die in het kader van het Bescherm- en Herstelplan Gas (BH-G) moeten worden gedaan, verlagen. Denk aan kosten voor gasbesparingstender of compensatie verplichte afschakeling niet-beschermde gebruikers. 				
<i>Inkomenseffecten</i>	Niet direct van toepassing. Mogelijk wel via de prijzen van de producten die de industrie produceert.				
Nationale CO ₂ -reductie	2022	2023	2024	2030	Cumulatief t/m 2030
	-	PM	PM	9-20 Mton	PM

Zie het TNO-rapport "Elektrificatie: cruciaal voor een duurzame industrie - Routekaart Elektrificatie in de Industrie" uit oktober 2021 ([Routekaart: tenminste 60% energievraag industrie in 2050 elektrificeren | TNO](#)). Op p. 16 staat: "De vraag valt rond de 30 TWh uit bij flexibele inzet van elektrische boilers in een hybride set-up met bestaande gasgestookte ketels of WKK's. Het bijbehorende potentieel voor CO₂ -emissiereductie is 9 Mton/j." Zie verder ook p. 41.

Figuur: potentieel directe elektrificatie per sector (uit boven vermeld rapport, p. 36).

Maatschappelijk draagvlak

Naar verwachting is er geen maatschappelijke weerstand tegen de maatregel, gezien deze op verduurzaming gericht is en de afhankelijkheid van gas reduceert. Dat laat onverlet, dat indien de benodigde elektrische infrastructuur gebouwd of uitgebreid moet worden er wel weerstand kan zijn tegen concrete infrastructuurprojecten. Ook opslag en transport van (als dan niet groene) waterstof kan op maatschappelijke weerstand stuiten.

Effect op stikstof en overige effecten

Effect op stikstof:
 Een elektrische boiler of warmtepomp heeft geen directe NOx emissie. Echter ook bij NOx moet rekening worden gehouden met de scope 2 effecten doordat bij het gebruik van elektriciteit er elders NOx emissie kan plaatsvinden. De NOx emissie verplaatst bij elektrificatie dan deels van het bedrijf met de e-boiler naar de gas of kolen/biomassa centrale. Het effect is afhankelijk van de energiemix van zon en wind aan de ene kant en de emissie van gas/kolen en biomassa centrale aan de andere kant. Het aandeel fossiele opwek in de energiemix neemt af richting 2030 waardoor de NOx emissie bij de elektriciteitsproductie afneemt. Bij een e-boiler lijkt er tot 2030 sprake van een toename van de NOx emissie als de emissie van scope 2 wordt meegenomen. In 2030 is het effect ongeveer neutraal.

Het effect van de NOx reductie bij een industriële warmtepomp is naar verwachting wel, ruim voor 2030, positief.

Overige effecten: verbetert de leveringszekerheid van aardgas.

3. Versnelling verduurzaming glastuinbouw

Versnelling invoering wijzigingen EB voor afschaffen verlaagd tarief glastuinbouw

Beschrijving maatregel

In het coalitieakkoord is afgesproken om het verlaagd tarief in de energiebelasting voor de glastuinbouwsector per 2025 af te schaffen. Daarnaast wordt o.a. ook de inputvrijstelling voor gebruik van WKK's beperkt en worden de reguliere energiebelastingtarieven op aardgas verhoogd en op elektriciteit juist verlaagd. Door deze fiscale maatregelen wordt het gebruik van aardgas beter geprijsd en krijgt de glastuinbouwsector een forse prikkel om energie te besparen en om (waar alternatieven voorhanden zijn) over te stappen op hernieuwbare energiebronnen zoals geothermie en restwarmte.

In dit fiche wordt het naar voren halen van de afschaffing van het verlaagd EB-tarief voor de glastuinbouw van 1 januari 2025 naar 1 januari 2023 uitgewerkt.

Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid

Het verlaagd tarief kan in de praktijk per 1 januari 2023 worden afgeschaft door het tarief te verhogen naar de reguliere tarieven in de energiebelasting. Een tariefaanpassing is een parameterwijziging en uitvoerbaar per 1 januari 2023. Hiermee blijft het verlaagd tarief formeel nog bestaan (o.a. apart veld in het aangifteformulier), maar is het materieel buiten werking gesteld. Parallel kan gestart worden om het aparte tarief voor de glastuinbouw geheel uit te bouwen. Dit is voor de Belastingdienst een structuuraanpassing en naar verwachting per 1 januari 2024 gereed.

De wet belastingen op milieugrondslag moet worden aangepast via het Belastingplan 2023 (wetstraject dit najaar).

Financiële consequenties (vergt nog nadere uitwerking)

Staat

Budgettaire opbrengst (+) of uitgave (-) voor de overheid in mln. €

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Cum
€ 50	€ 50	-	-	-	-	-	-	€ 100

Inkomenseffecten

De maatregel leidt tot een lastenverzwaring voor de glastuinbouwbedrijven die op dit moment gebruik maken van het verlaagde tarief. Naar verwachting gaat dit vooral om kleinere bedrijven.

Nationale CO ₂ -reductie	2022	2023	2024	2030	Cumulatief t/m 2030
-------------------------------------	------	------	------	------	---------------------

Afschaffing van het verlaagd EB-tarief op gasverbruik voor warmte in de glastuinbouw treft met name kleinere tuinbouwbedrijven, die gemiddeld weinig energie per m² gebruiken. Vervroegen van de invoeringsdatum zorgt ervoor dat de momenteel lager belaste uitstoot sneller wordt geprijsd. De prikkel die van de maatregel uitgaat om gas te besparen hangt samen met de wijziging in de tariefstructuur in de energiebelasting (schuif van belastingen van elektriciteit naar gas) en de WKK-vrijstelling (een bedrijf kan bijvoorbeeld als 'uitwijkmogelijkheid' overstappen op een WKK). Deze maatregelen worden respectievelijk vanaf 2023 en 2025 genomen.

De maatregel heeft in theorie alleen een effect op de CO₂-uitstoot op korte termijn (2023 en 2024), want vanaf 2025 zou het verlaagd tarief (in combinatie met beperking van de inputvrijstelling WKK) al afgeschaft worden. Mogelijk zal deze groep bedrijven door de versnelling eerder de bedrijfsvoering verduurzamen; dit is echter gezien de doorlooptijden in de markt en investeringen in benodigde nieuwe duurzame bronnen en infrastructuur etc. niet direct in 2023 en 2024 mogelijk. Daarnaast kan de versnelde afschaffing mogelijk tot extra CO₂-reductie leiden wanneer deze bedrijven besluiten om tijdelijk minder aardgas te verbruiken door tijdelijk geen of andere gewassen te telen. Dit kan echter een negatief effect hebben op het bedrijfseconomisch perspectief van bedrijven.

De omvang van de bespaarde CO₂ is mogelijk beperkt en de maatregel kan zelfs leiden tot een toename in CO₂-uitstoot, omdat (1) bedrijven bij snellere afschaffing minder voorbereidingstijd

hebben om processen aan te passen en (2) de inputvrijstelling WKK nog tot 2025 bestaat (dus mogelijk extra inzet hiervan) en (3) areaalsubstitutie plaats kan vinden van kleine bedrijven naar grotere energie-intensieve bedrijven, voor wie de maatregel een mindere besparingsprikkelt kent omdat deze bedrijven naast een wkk-installatie een gasketel alleen voor de piekbelasting van de warmtevraag hebben.

Op de middellange termijn (richting 2030) is het de verwachting dat de afschaffing van het verlaagd EB-tarief in combinatie met het beperken van de inputvrijstelling voor WKK's leidt tot een extra CO2-reductie van minimaal 1 Mton.

Maatschappelijk draagvlak

Het afschaffen van het verlaagd EB-tarief voor de glastuinbouw is afgesproken in het coalitieakkoord en kan op steun rekenen van de groene maatschappelijke organisaties (afschaffen fossiele subsidie; aardgas wordt beter betaald).

De glastuinbouwsector reageerde kritisch op de afspraak om het verlaagd tarief per 2025 af te schaffen. Een versnelling naar 2023 kan naar verwachting op weerstand stuiten – zeker gezien de huidige leveringstarieven voor gas al erg hoog zijn.

Er zijn in 2022 in het convenant CO2-sectorsysteem 2021-2024 (stcrt-2022-15244) afspraken gemaakt over het CO2-sectorsysteem dat als tegenprestatie dient voor het verlaagde EB tarief. Het voor 2025 afschaffen van het verlaagd tarief zal maatschappelijk een beeld van een onbetrouwbare overheid creëren. Afspraken over de CO2-doelstellingen 2021- 2024 komen hiermee onder druk te staan.

Motie Valstar 27428-392 (was 388) verzoekt de regering om de impact van de betreffende maatregelen (afschaffen verlaagde EB en inputvrijstelling wkk's) op de glastuinbouw in kaart te brengen en de Kamer hier voor Prinsjesdag 2022 over te informeren. Toegezegd is om een eerste impactanalyse van beide maatregelen op de glastuinbouw in het najaar van 2022 aan de Tweede Kamer toe te zenden.

Effect op stikstof en overige effecten

Vermoedelijk zeer gering effect op de NOx-emissie in Nederland. Dit omdat onduidelijk is in welke mate de maatregel het gasverbruik vermindert.

Ophoging subsidiemodule Energie-efficiëntie glastuinbouw (EG)

Beschrijving maatregel

In het Coalitieakkoord is expliciet benoemd dat er in de glastuinbouw veel potentie is om koploper te zijn in energiezuinige productie en dat de glastuinbouw gestimuleerd wordt om verder te verduurzamen en koploper te laten zijn in energiezuinige producten. De EG regeling is het belangrijkste instrument van de overheid om de toepassing van maatregelen te stimuleren die in de glastuinbouw besparing van energie (warmte en elektriciteit en daardoor gasgebruik) opleveren. In 2021 en 2022 was er een sterk toenemende belangstelling uit de sector voor de toepassing van subsidiabele maatregelen, met name LED verlichting. Bij een versnelling van de energietransitie is de verwachting dat de belangstelling toeneemt. Dit draagt niet alleen bij aan verduurzaming van de glastuinbouw, maar ook aan lagere vraag naar elektriciteit in Nederland als geheel en vermindering van druk op de elektriciteitsnetten. De maatregel levert dus een bijdrage aan het reduceren van de afhankelijkheid van gas en past in het beleid om energiebesparing in Nederland aan te jagen. Naar mate langer gewacht wordt met het beschikbaar maken van subsidiemiddelen wordt de kans groter dat bedrijven zich investeringen niet meer kunnen veroorloven door de hogere energiekosten (en prijszettingen).

Deze maatregel past ook goed in het samenhangend pakket glastuinbouw uit Kamerbrief Glastuinbouw van 22 april (KST 32 627 nr.39) dat naast normering en prijszetting (o.a. beoogde fiscale maatregelen in 2025 en het individuele sectorsysteem) ook stimulerende maatregelen bevat.

In dit fiche wordt de ophoging van de EG-subsidiemodule verder uitgewerkt.

Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid

Het gaat om een subsidieregeling, die door RVO wordt uitgevoerd. Ondernemers krijgen gemiddeld 25% van hun investering in energiebesparende maatregelen in kassen vergoed.

Financiële consequenties

Staat

In kaart zal worden gebracht welke financiële ondersteuning passend is in combinatie met de voorgestelde prijszetting.

Inkomens-effecten	De maatregel leidt na een investering tot lasten verlichting voor bedrijven, omdat zij besparen op energieverbruik.								
Nationale CO2-reductie (Mton)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Cum t/m 2030
a) Totaal	0,126	0,126	0,085	0,085	0,085	0,085	0,085	0,085	0,762
b) Aandeel aanvullende middelen	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM
<p>Van de totaal geraamde CO2-reductie uit de tabel is van het totaal (a) alleen het aandeel aanvullende middelen (b).</p> <p>De geraamde CO2 reductie is op basis van budget icm CO2 reductiefactoren voor de verschillende technieken. Het aandeel per techniek is gebaseerd op de openstelling van de EG regeling in 2021. Vanaf 2025 is rekening gehouden met de toevoeging van nieuwe technieken, waarbij is uitgegaan van een conservatieve schatting van de gerelateerde emissiereductie.</p> <p>In het coalitieakkoord wordt de EG regeling niet expliciet benoemd en ook geen specifieke beoogde emissiereductie door de regeling. Het stimuleren van energiebesparing is een belangrijke maatregel om de kans te vergroten dat de fiscale maatregelen in het Coalitieakkoord (afschaffing verlaagd tarief energiebelasting glastuinbouw en afbouwen vrijstelling wkk) het beoogde reductie effect hebben.</p> <p>Het effect van de maatregel staat niet op zichzelf, maar moet gezien worden in samenhang met het nemen van andere maatregelen die de energietransitie stimuleren. Het potentieel zoals weergegeven in de tabel overlapt met de CO2 reductie door andere maatregelen.</p>									
Maatschappelijk draagvlak									
Gezien de uitdagingen in Nederland, Europa en de rest van de wereld met betrekking tot de noodzaak om minder gas te verbruiken en energie te besparen kan een extra inspanning om energie te besparen in de glastuinbouwsector naar verwachting op voldoende maatschappelijk draagvlak rekenen.									
Effect op stikstof en overige effecten									
Geen tot zeer gering effect op stikstof emissies in Nederland.									

4. Versnelling verduurzaming zakelijk wagenpark

Beschrijving maatregel

Deze maatregel behelst het normeren van de CO₂-uitstoot van het zakelijke wagenpark vanaf 2024/2025. Dit betekent dat alle nieuwe zakelijke auto's (lease/eigen wagenpark) van werkgevers (in ieder geval werkgevers met meer dan 50 werknemers) bij voorkeur vanaf 2024 (maar tenminste vanaf 2025) emissievrij dienen te zijn. Eind 2021 waren er ca. 910.000 personenauto's op naam van een bedrijf (exclusief private lease) in het Nederlandse personenwagenpark van 8,9 miljoen personenauto's. Hiervan waren er ca. 174.000 (19%) reeds volledig emissievrij. Ca. 736.000 (81%) personenauto's nog niet. Hoewel het aandeel zakelijk gereden personenauto's in het wagenpark relatief laag is (10%) leggen deze voertuigen relatief gezien wel de meeste kilometers op jaarbasis af (ca. 20% van het totaal aantal autokilometers). Versnelde vergroening van dit deel van het wagenpark is daarom van groot belang. Daarnaast blijft de ingroei van zakelijke nieuwe emissievrije auto's in Nederland van belang omdat deze auto's na de leaseperiode doorstromen naar de gebruikte markt waardoor de hele autovloot op termijn verschoond wordt. Tot slot draagt de maatregel bij aan het nakomen van de ambitie van het kabinet om in 2030 alle nieuw verkochte personenauto's emissievrij te laten zijn.

Conform de afspraken uit het Klimaatakkoord stoppen de huidige fiscaal/financiële stimuleringsmaatregelen voor emissievrije personenauto's in 2025 waardoor de ingroei van deze auto's in 2026 terugvalt en in 2030 blijft steken op 42% (KEV 2021).

Om de normering te kunnen realiseren wordt gekeken naar twee verschillende opties:

1. *Normering via de "normerende" route.* Hierbij wordt gedacht aan een normering waarin het rijk algemene regels stelt. Normering kan dan plaatsvinden via het instellen van een norm/plafond per bedrijf met betrekking tot de gemiddelde CO₂-uitstoot van de zakelijke vloot gelijk aan 0 gram per kilometer in jaar x of via het instellen van een verplichting die erop neerkomt dat vanaf jaar x enkel nog emissievrije voertuigen mogen worden toegevoegd aan de zakelijke vloot.
2. *Normering via de "fiscale" route.* Hierbij wordt gedacht aan de "België aanpak" waarbij de fiscale aftrek van kosten van de winst van een onderneming alleen nog voor emissievrije auto's mogelijk is zoals dat nu al in België qua wet is geregeld.

Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid

Voor de normerende route is inmiddels een quickscan uitgevoerd door Natuur en Milieu in samenwerking met hoogleraren van de Tilburg University. Daarbij is vooral ingezoomd op de vraag of een normstelling binnen de EU regelgeving mogelijk is, aangezien de eisen aan voertuigen sterk geharmoniseerd zijn. Uit de quickscan blijkt dat er wellicht mogelijkheden zijn, maar ook juridische risico's. Daarom wordt aanbevolen om deze route (maatregel ex 193 VWEU) (informeel) ter toetsing voor te leggen aan de Europese Commissie en ook samen met andere lidstaten verduidelijking te vragen aan de Commissie over het 2035 voorstel van Fit for 55 en te pleiten voor de mogelijkheden van lidstaten om eventueel al eerder dan 2035 nationale vlootnormen te mogen nemen. De quickscan ligt nog ter juridische toetsing bij HBJZ van I&W (eind augustus resultaat). Invoering in 2024 via de normerende route is naar verwachting te ambitieus (wordt dan eerder 2025).

De mogelijkheden van de "fiscale" route worden op het ogenblik nog uitgezocht door het ministerie van Financiën die in oktober/november 2022 hier meer duidelijkheid over zullen geven. Omdat het bij een fiscale route niet om het verbod van de verkoop van conventionele auto's gaat maar om het duurder maken daarvan lijkt dat qua Europese wetgeving in eerste instantie minder problematisch.

Indien de juridische toets de bevindingen van de quick scan onderschrijft betekent dit dat eind augustus een principebesluit over invoering van zakelijke normering mogelijk is en dat bij voorjaarsnota 2023 een besluit over normerende route (en welke precies) of fiscale route mogelijk is.

Financiële consequenties (vergt nog nadere uitwerking)

Staat

- Aan de effect (CO₂ NO_x)- en kostenberekening ligt een afzonderlijke studie van Revnext ten grondslag.
- De kosten betreffen vooral derving van accijnzen op benzine en diesel (omdat elektrische auto's niet tanken) als ook

	<p>derving van BPM (omdat elektrische auto's geen CO2 uitstoten waarop de BPM is gebaseerd).</p> <ul style="list-style-type: none">- In de studie zijn varianten onderzocht waarin de dervingskosten van deze maatregel niet gedekt zijn als ook varianten waarin de dekking van de derving in het autodomein plaatsvindt via een verhoging van de MRB (leidt gemiddeld tot 14% meer MRB = 6 euro p.m.). In augustus zou een besluit kunnen worden genomen of we de dekking van de derving voor deze maatregel nu (en wel of niet binnen autodomein) willen oplossen of dat het vraagstuk van derving van klimaatmaatregelen in een breder perspectief moet worden gezien bij voorjaarsnota 2023.- Kosten 2022, 2023: 0;- Kosten 2024: 174 mln; <p>Kosten 2024 tm 2030: 3,6 mrd – 4,1 mrd waarvan:</p> <ul style="list-style-type: none">- Derving accijnzen: 1,8 mrd (262 mln per jaar gemiddeld)- Derving BPM: 2,1 mrd (300 mln per jaar gemiddeld)- Stimulering bijtelling: 0,6 mrd (85 mln per jaar gemiddeld) <p>(daar tegenover staan extra inkomsten MRB (want EV zarder dan ICEV en Energiebelasting van 400 mln).</p>					
Inkomenseffecten	-					
Nationale CO ₂ -reductie (in Mton)	2022	2023	2024	2030	Cumulatief t/m 2030	
	-	-	0,1	1,1	ca. 5,1	
<p>Uitgangspunt is variant waarbij uitwijkgedrag wordt voorkomen (door behoud van kleine bijtellingskorting) en start regeling vanaf 2024 (wel langzame ingroei). Ten grondslag aan de berekeningen ligt afzonderlijk rapport van Revnext wat samen met de ministeries van EZK en MinFin en MinIenW is opgesteld. Hierin zitten zoals hierboven beschreven ook 5 varianten met andere financiële consequenties. Deze hebben ook andere uitkomsten van aanvullende CO2-reductie ten opzichte van het basispad (van minimaal 4,75 tot maximaal 6,46 Mton cumulatieve CO2 reductie t/m 2030).</p>						
Maatschappelijk draagvlak						
<p>Maatregel wordt ook voorgelegd aan het Formule E team (Bovag, Rai, ANWB, VNA, N&M, NVDE, DOET, VER) om het maatschappelijk draagvlak te toetsen.</p> <p>Maatregel sluit aan bij voorstel wat door NVDE samen met grote werkgevers is aangeboden aan het kabinet.</p> <p>Aan de andere kant kunnen partijen deze maatregel als aanscherping van de afgesproken normering zien die met de Coalitie anders reizen is overeengekomen.</p> <p><u>Kanttekening</u> bij een dergelijke norm voor werkgevers is dat er risico's op uitwijkgedrag zijn die tevens. Een werknemer kan bijvoorbeeld een EV te duur vinden (hogere catalogusprijs) of aanlopen tegen praktische bezwaren (bijvoorbeeld actieradius/trekken caravan). Een werkgever kan er daarom ook voor kiezen om geen auto van de zaak aan te bieden, maar om het mobiliteitsbudget of de kilometervergoeding te verhogen. Een werknemer is met zijn privéauto echter niet gebonden aan de normering voor werkgevers, waardoor de maatregel in de praktijk minder effectief zou kunnen uitpakken. In het onderzoek is aangegeven dat vooral in de jaren 2026 en 2027 het volledig afschaffen van het nog resterende kleine voordeel in de bijtelling voor zakelijke rijders tot uitwijkgedrag kan leiden. Daarom is in het onderhavige voorstel een kleine korting in de bijtelling ook na 2025 opgenomen.</p>						
Effect op stikstof en overige effecten						
NOx: - 4,5 Kton (2024-2030)						
PM10: - 77,2 ton (2024-2030)						

5. Versnelling biobased en circulair bouwen en verbouwen

Beschrijving maatregel

Nederland staat in de komende jaren voor een grote verduurzamings- (isolatie) en bouwopgave. Het kabinet kiest voor stimuleren van biobased en circulair bouwen en verbouwen om invulling te geven aan deze opgaven. Naast de opslag van CO₂ in gebouwen draagt het bij aan de verdringing van eindige bouwmaterialen met een hoge CO₂ uitstoot bij de productie; bovendien biedt het perspectief voor de landbouw met een fors lagere stikstof emissie vergeleken met de huidige praktijk. Het opschalen van het gebruik van biobased en circulaire bouwmaterialen is een kosteneffectieve manier om de CO₂ emissie substantieel te verlagen oplopend tot in potentie ruim 2 Mton/jaar in 2030. De CO₂-reductie wordt gerealiseerd door zowel opslag van CO₂ in de biobased materialen als de substitutie van andere bouwmaterialen door biobased bouwmaterialen.

Deze haalbaar geachte additionele inzet van biobased bouwmaterialen kan in Nederland worden geproduceerd als de huidige teeltomvang van 6.000 ha groeit naar zo'n 60.000 ha in 2030, hetgeen een forse groei van het areaal met deze gewassen betekent de komende 7 jaar¹. Financieel perspectief voor de landbouw kan alleen ontstaan door een voldoende robuuste vraag naar biograndstoffen. Het betreft zowel wisselteelten als meerjarige gewassen, die deels ook als voedsel dienen.

De opschaling van biograndstoffen in de bouw is conform motie De Groot c.s. (kamerstuk 33 576 nr. 291²). De daarin genoemde Koolstofcertificaten kunnen potentieel een financiële bijdrage leveren afhankelijk van de ontwikkeling van die markt.

De maatregelen normering en bijbehorende randvoorwaardelijk beleid

1. de voorgenomen *aanscherping* van de milieuprestatie-eis gebouwen (MPG) naar 0,5 uiterlijk in 2030 (zoals gemeld aan de TK):
 - voor zowel nieuwbouw
 - als voor verbouw i.h.k.v. verduurzaming (*verdieping*),
 - en *verbreding* van de toepassing naar meer gebruiksfuncties (niet alleen woningen en kantoren);
2. de verhoging bijdrage circulair bouwen aan klimaatambities, waaronder vastlegging van koolstof in biobased bouwmaterialen waarden (toegezegd aan TK), mede om biobased bouwen verder te bevorderen;
3. de voorgenomen aanscherping van de afvalregelgeving (zoals toegezegd aan de TK, IenW i.s.m. BZK) onder andere ten aanzien van bouw- en slooafval, om circulaire sloop en hergebruik of hoogwaardige recycling zoveel mogelijk te bevorderen; inclusief ontwikkeling van een methodiek voor de bepaling van de verlaging van de CO₂-reductie en bredere milieudruk door circulair slopen als voorbereiding op een wettelijke norm.

Om de milieuprestatie-eis gebouwen aan te kunnen scherpen, verdiepen en verbreden in samenhang met het vergroten van het nationale aanbod aan biograndstoffen is randvoorwaardelijk beleid nodig:

- (a) innovatie en toepassing van alle materialen en bouwconcepten met lage milieu-effecten (waaronder minder CO₂ emissie) faciliteren en stimuleren
- (b) opzetten duurzame ketens in Nederland van de teelt van gewassen voor biobased bouwmaterialen, als nieuw perspectief voor boeren en de bouw

Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid

Ad 1 en 2:

Wijziging van het Bouwbesluit/Bbl (Besluit bouwwerken leefomgeving), met advies van het OPB (Overleg Platform Bouw) en de Raad van State, en voorhang bij de Tweede Kamer. Tijdpad in werking treden wijziging is 1 januari 2025.

Ad 3: Als 1^e stap in de ontwikkeling naar een norm in Bouwbesluit/Bbl wordt een methodiek ontwikkeld. Ook opname in het Circulaire Materialenplan, als opvolger van het Landelijk afvalbeheerplan (LAP3), dat een looptijd heeft t/m 2023.

¹ Met deze inzet krijgt de teelt van biograndstoffen voor de bouw een significant aandeel in teelten in Nederland.

² [Detail 2022D26863 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

Financiële consequenties (vergt nog nadere uitwerking)					
Staat	In kaart zal worden gebracht welke financiële ondersteuning passend is voor het mogelijk maken van aanvullende normering (die dus nog niet is toegezegd).				
Inkomenseffecten	<p>Ja, bij invoering van methodiek voor circulair slopen, initieel extra kosten zowel voor opdrachtgevers als voor bedrijven in de sloopsector. Tegelijk extra inkomsten voor partijen in de keten voor hergebruik van producten en hoogwaardige recycling van materialen.</p> <p>Ja, voor agrariërs zijn de prijzen van deze gewassen lager dan de huidige teeltalternatieven, dit ondanks een extra toelage in de Eco-regeling van het GLB.</p> <p>Dit is geen incentive voor agrariërs om over te overstappen op een nieuw verdienmodel waarin naast voedsel ook gewassen voor biograndstoffen voor (bouw-)materialen worden verbouwd. De verwachting is dat een goede opbrengst kan ontstaan door de verkoop van koolstofcertificaten. Deze markt is echter nog in ontwikkeling en prijzen zijn volatiel.</p>				
Nationale CO ₂ -reductie (in Mton)	2022	2023	2024	2030	Cumulatief t/m 2030
Maatregel 1 en 2	-	0,1	0,2	1,2	3,4
Maatregel 3	-	-	-	1,0	1,0 – 3,0
Totaal	-	-	-	2,2	1,0 – 6,4
<p>Het gaat om een toelichting op het potentieel, afhankelijk van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tempo invoering normering; CO₂-reductie eerder mogelijk indien het in 2025 al lukt zoals voorgenomen en gemeld aan de Tweede Kamer; - de beschikbaarheid van materialen met een lage milieudruk in het licht van de woningbouwopgave tot en met 2050; - inzicht in de interne consistentie van de bouwkwaliteitseisen. Naast het belang van een lage milieudruk van de bouwwerken zijn de constructieve veiligheid, brandveiligheid, gezondheid, bruikbaarheid en energiezuinigheid vereisten. <p><u>Randvoorwaarde (a) Faciliteren innovatie en toepassing bouwmaterialen en- concepten met lage milieu-effecten:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • verlagen van CO₂-emissies bij verduurzaming door gerichte vraagstimulering via subsidiering van circulair en biobased isoleren en het toepassen van installaties die meer circulair zijn ontworpen (aanpassing ISDE/SEEH-regeling), • vergroten van aanbod van innovatieve concepten, producten en installaties met een lagere CO₂-footprint door gerichte stimulering innovatie (o.a. intensivering van MOOI-regeling), • versnellen van procesinnovaties die de CO₂-uitstoot (en stikstof) in het bouwproces verminderen, zoals prefab, modulair en industrieel bouwen (o.a. via Nationaal Groeifonds, TKI Bouw en Techniek, DEI+ -regeling) • vulling van de database met nieuwe biobased/circulaire producten om mee te kunnen rekenen volgens de wettelijk aangewezen bepalingsmethodiek. <p><u>Randvoorwaarde (b) stimuleren productie biobased bouwmaterialen³, inclusief opzetten duurzame ketens in Nederland van de teelt van gewassen voor biobased bouwmaterialen, als nieuw perspectief voor boeren en de bouw:</u></p> <p>Dit past in uitwerking van het Duurzaamheidskader biograndstoffen, de Routekaart Nationale Biograndstoffen en de Agenda Natuurinclusief (zie ook de recent aangenomen motie over ontwikkeling koolstofcertificaten voor teelt van biobased bouwmaterialen (uitvoering door LNV, BZK, IenW i.s.m. EZK, Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, 33 576, nr. 291).</p> <p>Momenteel is het aandeel van biobased bouwmaterialen in Nederland nog erg laag. Voor hout is het aandeel 2% in het totaal gebruikte gewicht aan bouwmaterialen en voor de overige biobased materialen slechts 0,1%. Daarom is het van belang dat voor toekomstige</p>					

³ Dit is onderdeel van de stimulering van de toepassing van hernieuwbare bouwmaterialen: beleid voor vermindering milieu-effecten gebouwen is principe materiaal-neutraal

woningbouwopgave alle bouwmaterialen een lagere CO2-footprint krijgen. Daarvoor is overheidsstimulering aan de orde. De markt voor biobased verdient een snelle opschaling. De traditionele bouwproductenmarkt moet versneld worden geactiveerd als het om verduurzaming gaat. Enerzijds via stimulering, anderzijds via normering.

Een uitgebreidere toepassing van materialen als hout, miscanthus (olifantsgras), vlas, hennep, leem, bamboe, stro en riet in de bouw kan een flinke bijdrage leveren aan het terugbrengen van de CO2-voetafdruk van de bouw.⁴⁵ Dat is mogelijk, maar het vraagt investeringen om de productie- en verwerkingscapaciteit van biobased materialen te vergroten. De gewenste snelle ontwikkeling vraagt om een ketenaanpak waarbij de producent van de bouwmaterialen en de producent van de grondstoffen met elkaar afspraken over vraag, levering, kwaliteit en prijs.

Maatschappelijk draagvlak

Draagvlak is er indien:

- vraag en aanbod circulaire bouwmaterialen op elkaar aansluiten
- het nieuwe verdienmodel voor agrariërs op lange termijn perspectief en (financiële) zekerheid biedt
- het bijdraagt aan landbouwmodellen die minder belastend zijn voor bodem en milieu en landschappelijk in te passen zijn
- de productie van de biograndstoffen (voor bouwmaterialen) duurzaam gebeurt
- een woning of verduurzaming niet duurder wordt voor de consument

Effect op stikstof en overige effecten

Ja, door het verminderen van bouwplaatshandelingen door het gebruik van geprefabriceerde bouwonderdelen (innovatieve bouwconcepten). Daarnaast is biobased materiaal een stuk lichter (innovatieve materialen), wat ervoor zorgt dat er minder energie, en daarmee minder stikstofuitstoot, nodig is voor het transport. Effect is beperkt en moeilijk te bepalen.

De teelt van biograndstoffen voor bouwmaterialen sluit aan bij maatregelen in het NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied) en zullen juist daar in bouwplannen worden ingezet waar zij bijdragen aan betere landbouwbodems en een vermindering van bemesting en gewasbescherming (en heeft daarmee een gunstig effect op de stikstofuitstoot). Die afwegingen vinden op gebiedsniveau plaats.

Ja, zelf bouwmaterialen groeien in Nederland vermindert de afhankelijkheid van import van grondstoffen van buiten de EU en vermindert de productie van primaire (fossiele) grondstoffen.

⁴ ['Potentie van biobased materialen in de bouw'](#), NIBE Research 2021

⁵ De CO2-reductie in de gebouwde omgeving wordt bepaald aan de hand van CO2-emissies in de gebruiksfase. Reductie van CO2 in productiefase levert een bijdrage aan de CO2-opgave in de industrie. Desalniettemin kan dit ook van nut blijken bij het dichten van eventuele gaten in de CO2-boekhouding. Opgave in de industrie kan wellicht verhoogd worden ten opzichte van gebouwde omgeving indien de bouw deze extra opgave gaat realiseren

6. Versnelling circulaire plasticketen

Beschrijving maatregel

Het voorgestelde plasticpakket bestaat uit twee elementen

1. Nationale heffing op primair fossiel plastic (beprijzen)
2. Versterken nationale circulaire plastic- en textielhub (stimuleren)

Door een nationale heffing op primair fossiel plastic in te voeren, gaat er een stimulans uit om meer secundair plastic in te zetten. Door daarnaast te investeren in de ontwikkeling en opschaling van recyclingtechnologieën, levert dit pakket een belangrijke bijdrage aan emissiereductie en aan circulaire doelstellingen.

Het pakket kan significant bijdragen aan de beoogde 2 tot 4 Mton additionele emissiereductie voor de circulaire economie, zoals ook is genoemd in het beleidsprogramma klimaat en het beleidsprogramma IenW. De verwachte kwantitatieve effecten van het voorgestelde pakket op ecologie en economie moeten nader worden onderzocht.

Dit fiche beschrijft beide elementen (beprijzen en stimuleren). Deze voorgestelde nationale maatregelen zijn aanvullend op de Nederlandse koploperspositie op (verwachte) Europese maatregelen.⁶ In Europa wordt hard gewerkt aan normerende maatregelen, zoals een verplicht aandeel recycalaat en/of biobased plastics voor bepaalde productgroepen. Al deze elementen geven gezamenlijk richting aan een duurzame competitieve kunststofketen.

Omdat de kennisopbouw over de heffing in combinatie met de circulaire plastic- en textielhub nog volop in gang is, zal dit fiche regelmatig worden bijgewerkt op basis van de laatste stand van kennis.

1. Nationale heffing op primair fossiel plastic

Op dit moment is de prijs van primair fossiel plastic lager dan van secundair plastic. Een heffing maakt de kostprijs van primair fossiel plastic hoger en stimuleert de vraag naar secundair plastic en duurzaam CCU- of biogebaseerd plastic. Door een nationale heffing stapsgewijs in te voeren, kan NL op een verstandige manier een voortrekkersrol in Europa innemen. Tegelijkertijd kan inzet op nationaal niveau de Nederlandse markt voor recycalaat stimuleren en investeringen aanjagen voor hoogwaardige recyclingcapaciteit.

Eerder zijn de mogelijkheden voor een nationale heffing op primair fossiel plastic verkend door CE Delft, in opdracht van FIN in samenwerking met IenW en EZK. Naar aanleiding van een recente toezegging van Stas IenW aan de Tweede Kamer worden twee varianten verder doorgerekend om de ecologische en economische effecten van een dergelijke heffing te kunnen kwantificeren. Het gaat dan om het heffingsmoment vroeg in de keten (wanneer polymeren op de markt komen) en een heffingsmoment later in de keten (wanneer mede uit plastic bestaande eindproducten op de markt komen). Het onderzoek wordt uitgevoerd door CE Delft en begeleid door IenW, FIN, EZK en PBL.

De invoering van een nationale heffing kan een eerste stap zijn richting een heffing op Europees niveau. Er is reeds een Europese belasting die gericht is op plastic verpakkingen. Nederland moet als gevolg van dit nieuwe eigenmiddelenbesluit jaarlijks €250 mln. afdragen aan de EU op basis van de hoeveelheid niet-gerecycled plastic. Het is politiek niet opportuun dat Nederland deze momenteel uit de schatkist betaalt en niet doorbelast. De voorgestelde nationale heffing op primair fossiel plastic kan dus ook een nationale maatregel zijn voor het doorbelasten van de EU heffing. Een Europese heffing op primair fossiel plastic gericht op de gehele plasticketen is op korte termijn echter nog niet in zicht.⁷ Een bewezen nationale maatregel maakt het gemakkelijker voor de Commissie om voorstellen in die richting te doen.

2. Versterken nationale circulaire plastic- en textielhub

Nationale circulaire plastic- en textielhub

⁶ Hier de maatregelen noemen.

⁷ Vanaf 1 januari 2021 is NL verplicht om de EU te betalen voor niet-gerecycled plastic verpakkingsafval. Afhankelijk van de inrichting van de gekozen variant kan de nationale heffing ook worden gezien als een verdere nationale doorvertaling van deze EU-afdracht, wanneer enkel een nationale heffing zou worden geïntroduceerd op primair fossiel plastic in verpakkingsmateriaal.

Als flankerend beleid voor de heffing op primair fossiel plastic is het beschikbaar stellen van financiële middelen nodig voor de doorontwikkeling en opschaling van de benodigde technologie. Hiermee kan de (verdere) inrichting van een nationale circulaire plastic- en textielhub versterkt worden en de markt voor plastic recyclaat versneld tot wasdom komen. Kern van de maatregel is 1) financiering voor het faciliteren van de bouw van één of meer fabrieken voor de sortering en/of (mechanische en chemische) recycling van plastic en textiel, en 2) de ontwikkeling van nieuwe technologieën voor sortering, hoogwaardig hergebruik en recycling en de opschaling van deze technologieën.

Dit alles stelt Nederland in staat om in Europa voorop te lopen met een vernieuwende en competitieve recyclingsector t.b.v. de verduurzaming van de plasticketen.

Instrumentarium

De maatregel betreft ophoging en uitbreiding van een bestaande subsidieregeling voor innovatie en het opzetten van een nieuwe voor opschaling. Hieronder staat een aantal mogelijkheden:

- Uitbreiding en voortzetting van de DEI+CE: Toegankelijk voor industrie en MKB voor bedragen onder € 3 mln.
- Invoering DEI+ XL: Gericht op industriële opschaling voor bedragen tussen €25-50 mln.
- Invoeren opschalingssubsidieregeling NIKI: Toegankelijk voor circulaire projecten (>€ 15 mln.) voor de opschaling van demonstratie naar commerciële schaal. Het gaat om projecten waar een knelpunt zit in zowel de investerings- als de operationele ondersteuning en er een relatief grote steunvraag is om het project rendabel te maken.
- Alternatief: nieuw op te stellen circulaire subsidieregeling (vergt wel meer tijd dan aanpassing bestaande en al in de maak zijnde regeling).

Beschrijving (juridische) uitvoerbaarheid (vergt nog nadere uitwerking)

De juridische uitvoerbaarheid van het plastic pakket is afhankelijk van de gekozen variant voor de heffing op primair fossiel plastic en de inrichting flankerend financieel instrumentarium.

Financiële consequenties (vergt nog nadere uitwerking)

<i>Staat</i>	De financiële effecten van de heffing zijn afhankelijk van de gekozen variant van de heffing en de manier waarop deze is ingericht. McKinsey heeft de kosten van een plastic- en textielhub eerder geschat op € 46 mln. in het eerste jaar, en € 35 mln. per jaar in de daaropvolgende jaren. ⁸ Financiering kan het beste lopen via generieke regelingen: een nieuwe voor opschaling en versterking van de regeling voor innovatie en demonstratie. Door in beide regelingen expliciet op te nemen dat het doel is vervanging en/of vermindering van primaire fossiele grondstoffen, worden randvoorwaarden gecreëerd voor het realiseren van een dergelijke hub. In kaart zal worden gebracht welke financiële ondersteuning passend is.				
<i>Inkomenseffecten</i>	Niet bekend				
Nationale CO₂-reductie (Mton)	2022	2023	2024	2025	2030
Heffing primair plastic				0,1	0,7
Circulaire plastic/textielhub	0	0	0,1	0,2 - 0,4	0,5

1. Nationale heffing op primair fossiel plastic

Een heffing op primair fossiel plastic draagt bij aan zowel de CE-doelstellingen voor 2030 als de klimaatdoelstellingen voor 2030.

De onderzochte heffing zorgt voor een reductie van CO₂-uitstoot omdat: 1) er minder CO₂ vrijkomt bij de productie van gerecycled plastic dan bij primair fossiel plastic; 2) er minder CO₂ vrijkomt als gevolg van minder verbranding van plastic afval in AVI's; 3) er minder plastic op de markt komt door hergebruik en ander productontwerp. Wat de exacte verwachte CO₂-reductie van de maatregel zal zijn, is o.a. afhankelijk van de heffingsvariant. Een eerste ruwe schatting van het maximale CO₂-reductiepotentieel is 1,2 Mton (zie berekeningen hieronder). Welk aandeel van deze beoogde CO₂-reductie kan worden behaald met de heffing op primaire fossiele grondstoffen wordt nader onderzocht.

⁸ McKinsey, Quick scan for climate positive recovery for infrastructure, mobility and circular economy, June 2020.

Ruwe schatting maximaal effect: De CO₂-winst bedraagt gemiddeld 2,5 kg CO₂ per kg gerecycled plastic t.o.v. primair fossiel plastic (afhankelijk van de recycletechniek tussen de 1 en 3,5 kg, zie figuur, bron CE Delft⁹). Bij een groei van het aandeel gerecycled plastic van 15% naar 40% in 2030 is het maximale reductiepotentieel van 1,2 Mton. Berekening: 1900 kton plastic productie per jaar * 2,5 kg CO₂/kg plastic * 0,25 (25% groei aandeel recycalaat) = 1,2 Mton CO₂ winst per jaar. Nader onderzocht moet worden hoe groot het verwachte aandeel van de heffing hierin kan zijn.

2. Circulaire plastic- en textielhub

De verwachte hoeveelheid plastic afval die zou kunnen worden gerecycled door de circulaire plastic- en textielhub is 200 kton.¹⁰ De CO₂-opbrengst⁴ is daarmee 2,5, kg CO₂ per kg gerecycled plastic * 0,2 Mton per jaar = 0,5 Mton CO₂ per jaar.

Maatschappelijk draagvlak

Plastic staat de voorbije jaren steeds meer in de politieke en maatschappelijke belangstelling, maatregelen om het plasticgebruik te beperken kunnen rekenen op brede steun.

Effect Stikstof

Geen

⁹ [Nationale heffing op virgin plastics. Mogelijkheden en effecten - CE Delft](#) en [Chemische recycling in het afvalbeleid - CE Delft](#)

¹⁰ McKinsey, Quick scan voor klimaatpositief herstel op het gebied van infrastructuur, mobiliteit en de circulaire economie, 26 juni 2020

BWO 19 augustus 2022

Alternatieve maatregelen productiebeperking kolencentrales

Op 20 juni heeft het kabinet aangekondigd *per direct* de handhaving van de productiebeperking van kolencentrales terug te trekken. MKE heeft in de Kamerbrief van 20 juni en tijdens het debat op 22 juni aangekondigd dat het terugtrekken van deze maatregel gepaard moet gaan met alternatieve maatregelen die CO₂-reductie realiseren ter compensatie van de intrekking van de productiebeperking, en de Kamer hier uiterlijk met Prinsjesdag over te informeren.

Bij het ontwerp-beleidsprogramma klimaat is eerder aangegeven dat het kabinet start met een IBO-traject, waarbij maatregelen in kaart worden gebracht voor het realiseren van 55-60% emissiereductie in 2030 ten behoeve van besluitvorming in voorjaar 2023. De afgelopen weken zijn een beperkt aantal maatregelen al voorafgaand aan dit traject uitgewerkt met oog op aankondiging van de benodigde compensatie bij Prinsjesdag.

Tijdens het eerdere BWO op 11 juli is besproken dat de aanvullende maatregelen ter compensatie van de intrekking van de productiebeperking op kolencentrales verder zouden worden uitgewerkt voor hoogambtelijke en politieke besluitvorming in augustus. Er werd ook afgesproken dat maatregelen die niet rijp blijken voor besluitvorming in augustus, worden meegenomen in de voorjaarsbesluitvorming 2023. Op Prinsjesdag, tegelijkertijd met de concept-Klimaatnota, zal de Kamer worden geïnformeerd over het totaal pakket aan maatregelen dat genomen zal worden ter compensatie van de uitstoot van de kolencentrales.

Gevraagd besluit:

- *In te stemmen met het aankondigen van de agendering van de voorgestelde zes maatregelen op Prinsjesdag, ten behoeve van besluitvorming in het voorjaar van 2023. Hierbij geldt dat voor alle maatregelen de voorgestelde normering/beprijzing in combinatie met de benodigde middelen ten behoeve van besluitvorming in het voorjaar 2023 nader in kaart worden gebracht, waarbij ter dekking een reservering wordt getroffen van 500 mln euro uit vrijvallende middelen uit de intrekking van de productiebeperking gericht op kolencentrales, en terugsluis van eventuele fiscale opbrengsten.*

A. Uitgangspunt maatregelen

Om de 2030 CO₂-reductiedoelstelling te waarborgen en de verwachte extra cumulatieve uitstoot voor het intrekken van de productiebeperking te compenseren (ca. 10Mton), worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- **Structureel:** maatregelen dienen zo veel als mogelijk een *structurele* bijdrage leveren aan het 2030-doel van 55-60% emissiereductie. Dit betekent dat de extra maatregelen door de sectoren benut kunnen worden voor het realiseren van de (indicatieve) restemissies. Er is daarmee geen sprake van een aanvullende opgave per sector.
- **Significant:** het betreft *significante* maatregelen, die gericht zijn op een evenwichtige mix tussen normering, beprijzing en subsidiëren, met een grote mate van zekerheid van emissiereductie, en als richtlijn dat de gecombineerde maatregelen in de periode t/m 2030 cumulatief ca. 10 Mton reduceren.

B. Voorstel voor maatregelen Prinsjesdagpakket

In lijn met bovenstaande uitgangspunten en aan de hand van de uitkomsten van de bespreking in het BWO van 11 juli jl. en de ACKE van 9 aug. jl., worden hieronder het maatregelenpakket en financiële consequenties toegelicht.

i. Voorgesteld maatregelenpakket

Voorstel is om de onderstaande zes maatregelen aan te kondigen op Prinsjesdag, en indien nodig te verwerken in de augustusbesluitvorming. Voor deze maatregelen geldt dat eventuele derving van belastinginkomsten en/of middelen benodigd voor subsidies moeten worden gedekt, met finale bekrachtiging in voorjaarsbesluitvorming 2023.

Het voorgestelde pakket bevat de volgende maatregelen:

1. Het door normering vervroegd realiseren van een CO₂-vrije elektriciteitsproductie in Nederland: in 2040 in plaats van 2050.
2. Versnelling elektrificatie industrie, waaronder gebruik e-boilers, door normering in combinatie met subsidiëring.
3. Versnelling van verduurzaming glastuinbouw door versnelde invoering van de in het Coalitieakkoord aangekondigde maatregelen in de energiebelasting, in combinatie met een ophoging van de energie-efficiëntie glastuinbouw (EG) regeling.
4. Versnelde verduurzaming van het zakelijk wagenpark d.m.v. normering per 2024/2025 waarbij alle nieuwe zakelijke auto's emissievrij dienen te zijn.
5. Versnelling biobased en circulair bouwen en verbouwen door normering en randvoorwaardelijk beleid, gericht op minder gebruik van bouwmaterialen met een hoge CO₂-uitstoot en CO₂-vastlegging in gebouwen.
6. Het versnellen van (de realisatie van) circulaire plastic ketens. Door een combinatie van beprijzing en stimulering moet meer op secundair plastic ingezet worden dan op primair fossiel plastic.

In bijlage 2 is per maatregel een fiche opgenomen met toelichting op o.a. de uitvoerbaarheid, het CO₂- en stikstofeffect (voor zover bekend) en een eerste inschatting van financiële consequenties. Enkele departementen hebben nog alternatieve subsidiërende en beprijzende maatregelen aangedragen. Deze zullen worden overwogen in het aangekondigde IBO-traject.

iii. CO₂-reductie potentieel en financiële consequenties

De verwachting is dat het geagendeerde maatregelenpakket, samen met autonome ontwikkelingen zoals de toegenomen energiebesparing, een substantieel effect zullen hebben op de verwachte emissiereductie met name na 2025 met een ordergrote van circa 10 Mton CO₂-reductie. Het effect van het pakket op de verwachte emissiereductie in 2030 zal worden meegenomen in de komende KEVs. Een nadere inschatting zal eveneens worden gemaakt in het IBO-traject.

Vanwege het geringe reductie-effect van subsidies, de budgettaire consequenties en het uitgangspunt van een evenwichtige mix tussen beprijzen/normeren en subsidiëren, kunnen subsidies alleen worden overwogen indien normerende en beprijzende maatregelen onderdeel van een maatregelenpakket vormen. Ter dekking wordt een reservering getroffen van 500 mln euro uit vrijvallende middelen uit intrekking van de productiebeperking gericht op kolencentrales. Daarnaast kan sprake zijn van dekking uit terugsluis van eventuele fiscale opbrengsten.

iv. Gas- en energiebesparingsmaatregelen

Op 20 juni heeft het kabinet een vroegtijdige waarschuwing in Nederland naar aanleiding van de situatie op de Europese gasmarkten aangekondigd. Daarbij zijn tevens aanvullende maatregelen aangekondigd die de leveringszekerheid van gas komende winter moeten borgen. Naast het reeds voorgenomen energiebesparingsbeleid en de extra inzet op communicatie ("zet ook de knop om"), richten deze aanvullende maatregelen zich vooral op onmiddellijke vraagreductie. Daarnaast wordt ook de mogelijkheid verkend of er extra maatregelen getroffen kunnen worden die tot extra structurele energiebesparing leiden. De gas- en energiebesparende maatregelen die

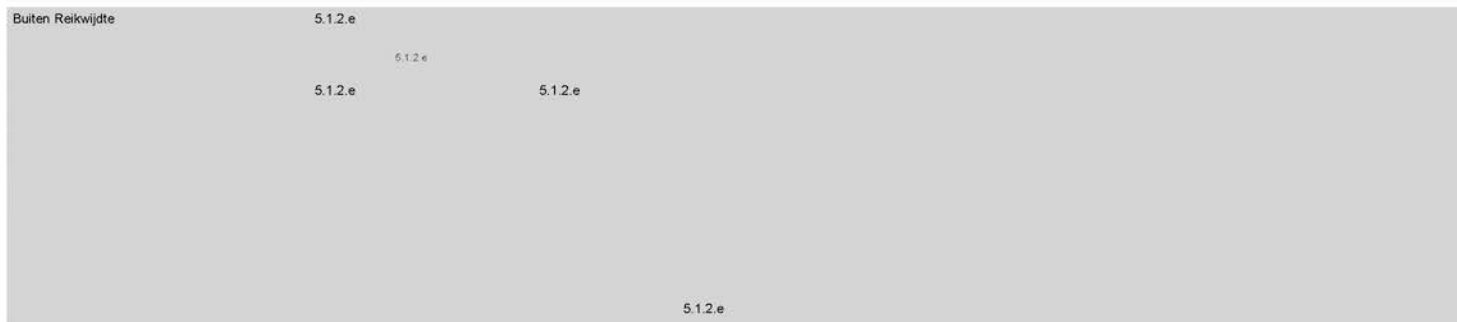
getroffen zullen worden, zullen naar verwachting ook CO2-reductie teweeg brengen. Dit kan bijdragen aan het verkleinen van de onzekerheid rondom het voldoen aan het Urgenda-vonnis in de komende jaren. De vorm van de gas- en energiebesparende maatregelen en de potentiële CO2-reductie worden nog nader onderzocht.

C. Vervolgproces

- 19-25 augustus: indien nodig inbreng maatregelen in augustusbesluitvorming
- 26 augustus: bekrachtiging besluitvorming in MR
- Prinsjesdag: aankondiging maatregelen richting Kamer
- Voorjaar 2023: nadere uitwerking en besluitvorming

D. Bijlagen

1. Concepttekst t.b.v. Kamerbrief Prinsjesdag
2. Factsheets aanvullende maatregelen

Van: 5.1.2.e

Verzonden: donderdag 25 augustus 2022 11:20

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minlnv.nl>

CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@minlnv.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@minlnv.nl>; 5.1.2.e

<5.1.2.e@minez.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@minlnv.nl>

Onderwerp: Annotatie MR-stuk 13241 Kamerbriefpassage "Compenserende maatregelen intrekking kolenmaatregel Urgenda"

Urgentie: Hoog

Hoi 5.1.2.e hierbij de aangepaste versie van de annotatie. Hier is ook nog even door 5.1.2.e naar gekeken. Zij is akkoord.

Graag jouw akkoord.

Gr, 5.1.2.e

Kamerbriefpassage "Compenserende maatregelen intrekking kolenmaatregel Urgenda" t.b.v. aanbiedingsbrief concept klimaatnota 2022 (verzending op Prinsjesdag)

Gevraagd besluit: instemmen met de tekstpassage over de compensatie van het intrekken van de kolenmaatregel, ter opname in de Kamerbrief over de concept Klimaatnota 2022.

Advies: instemmen

Toelichting:

- Het besluit om de kolencentrales weer vol te laten draaien zorgt voor een tegenvaller van 10 Mton CO₂-eq. MKE heeft de TK toegezegd om deze extra uitstoot te compenseren. MKE stelt een compensatiepakket voor met *indicatieve* maatregelen in verschillende sectoren. Zoals besproken in het BWO van 19 augustus jl. wordt de agendering van dit pakket met Prinsjesdag aangekondigd in de Kamerbrief over de concept-Klimaatnota 2022. Besluitvorming over het pakket vindt plaats in het voorjaar 2023.
- De betreffende tekstpassage in de brief ligt ter besluitvorming voor. Naar aanleiding van de door u ingebrachte punten in het BWO zijn in de tekst aanpassingen gedaan. Deze zijn ambtelijk afgestemd. Het betreft de volgende wijzigingen:

5.1.2.i

- In de brief is nu duidelijk vermeld dat het pakket de extra stikstofuitstoot moet compenseren.
- Bij de versnelling biobased en circulair bouwen is toegevoegd dat er ook wordt gekeken naar het verhogen van de productie van vezelgewassen.
- In de brief is vermeld dat het gaat om indicatieve maatregelen. Dat laat ruimte aan eventuele aanpassingen in het pakket. Komend half jaar wordt het interdepartementaal beleidsonderzoek klimaat (het IBO) uitgevoerd, waarin

additionele normerende en beprijzende maatregelen bovenop het beleidsprogramma klimaat worden geïnventariseerd. De resultaten van het IBO kunnen aanleiding zijn om de maatregelen in het pakket bij te stellen.

- De reservering van middelen staat als PM in de brief. De politieke besluitvorming over de reservering van 500 miljoen zal plaatsvinden na de MR. Aandachtspunt voor LNV is de beschikbaarheid van middelen voor het ondersteunen van boeren die vezelgewassen willen gaan telen. Zonder adequate financiering komt dit niet goed van de grond. Een reservering van 500 miljoen voor het hele pakket is hiervoor ontoereikend.